

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

« Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ. ΜΕΛΕΤΗ
ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.»

ΔΙΑΚΟΣΤΑΜΑΤΗ ΜΑΡΙΑ
ΧΑΛΚΙΑΔΑΚΗ ΜΑΡΙΝΑ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΓΙΑΝΝΟΥΛΙΔΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗσελ.5	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ-ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
2.1. Η έννοια και η σημασία των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.....σελ.7	
2.2. Η ανάγκη διαφοροποίησης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού από τον μαζικό τουρισμό.....σελ.9	
2.3. Παρουσίαση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.....σελ.12	
2.3.1. Εσωτερικός Τουρισμός.....σελ.12	
2.3.2.Θρησκευτικός Τουρισμός.....σελ.13	
2.3.3. Κοινωνικός Τουρισμός.....σελ.13	
2.3.4. Τουρισμός Περιπέτειας.....σελ.14	
2.3.5. Πολιτιστικός Τουρισμός.....σελ.15	
2.3.6. Τουρισμός Τρίτης Ηλικίας.....σελ.16	
2.3.7. Τουρισμός Υγείας ή Ιαματικός-Θεραπευτικός Τουρισμός.....σελ.17	
2.3.8. Φυσιολατρικός-Οικολογικός Τουρισμός.....σελ.17	
2.3.9. Χειμερινός-Ορεινός.....σελ.19	
2.3.10. Οινοτουρισμός.....σελ.19	
2.3.11. Γεωτουρισμός.....σελ.20	
2.4. Αγροτουρισμός.....σελ.20	
2.4.1. Τι είναι ο Αγροτουρισμός και ποιοι είναι οι στόχοι του.....σελ.20	
2.4.2. Δραστηριότητες και κατάρτιση στον Αγροτουρισμό.....σελ.22	
2.4.3. Το προφίλ του Αγροτουρίστα.....σελ.24	
2.4.4. Οφέλη και επιπτώσεις του Αγροτουρισμού.....σελ.25	
2.4.5. Φορείς του Αγροτουρισμού και Πιστοποίηση.....σελ.27	
2.4.6. Αναπτυξιακά, Κοινωνικά προγράμματασελ.32	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
3.1. Το Συνεταιριστικό Κίνημα στην Ελλάδα και σε διεθνές επίπεδο.....σελ.38	
3.2. Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί.....σελ.41	
3.2.1. Οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα.....σελ.41	
3.2.2. Οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί σε διεθνές επίπεδο.....σελ.42	
3.3. Νομικό πλαίσιο των αγροτουριστικών συνεταιρισμών.....σελ.46	
3.3.1. Έννοια.....σελ.46	
3.3.2. Νομική μορφή – Διαβάθμιση.....σελ.46	
3.3.3 Δραστηριότητες.....σελ.46	

3.3.4. Περιφέρεια, έδρα, επωνυμία.....	σελ.47
3.3.5. Σύσταση – Καταστατικό.....	σελ.47
3.3.6. Μέλη. Δικαιώματα και υποχρεώσεις.....	σελ.48
3.3.7. Πτώχευση και λύση.....	σελ.49
3.3.8. Συγχώνευση – Μετατροπή.....	σελ.50
3.3.9. Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (Ε.Α.Σ.).....	σελ.50
3.3.10. Κεντρικές Συνεταιριστικές Ενώσεις (ΚΕ.Σ.Ε.).....	σελ.51
3.3.11. Κοινοπραξίες Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων (Κ.Α.Σ.Ο.).....	σελ.51
3.3.12. Οι Συνεταιριστικές Εταιρείες (Σ.Ε.).....	σελ.51
3.3.13. Η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΠΑ.ΣΕ.ΓΕ.Σ.).....	σελ.51
3.4. Μελέτη Αγροτουριστικών Συνεταιρισμών ανά περιφέρεια.....	σελ.53
3.4.1. Ανατολική Μακεδονία-Θράκη.....	σελ.53
3.4.2. Κεντρική Μακεδονία.....	σελ.53
3.4.3. Δυτική Μακεδονία.....	σελ.54
3.4.4. Θεσσαλία.....	σελ.54
3.4.5. Ιόνια Νησιά.....	σελ.55
3.4.6. Στερεά Ελλάδα.....	σελ.55
3.4.7. Δυτική Ελλάδα.....	σελ.55
3.4.8. Βόρειο Αιγαίο.....	σελ.56
3.4.9. Νότιο Αιγαίο.....	σελ.56
3.4.10. Κρήτη.....	σελ.56

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ

4.1. Ο ρόλος της γυναίκας στην αγροτική οικονομία και η συμβολή της στην τουριστική ανάπτυξη.....	σελ.57
4.2. Δραστηριότητες που αναπτύσσονται και προβλήματα που προκύπτουν.....	σελ.60
4.3. Φορείς και προγράμματα ανάπτυξης και στήριξης της γυναικείας απασχόλησης.....	σελ.63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1. Στόχοι έρευνας.....	σελ.68
5.2. Μεθοδολογία έρευνας και σχεδιασμός ερωτηματολογίου.....	σελ.68
5.3. Ανάλυση αποτελεσμάτων έρευνας.....	σελ.63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....

σελ.75

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: Τι περιλαμβάνει η Ελληνική Προδιαγραφή του ΕΛΟΤ για τον Αγροτουρισμό;.....σελ.76	σελ.76
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: Διαδικασία Πιστοποίησης.....σελ.78	σελ.78
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: Τα 7 κύρια χαρακτηριστικά του προγράμματος LEADER.....σελ.80	σελ.80
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: Το καταστατικό των αγροτικών συνεταιρισμών.....σελ.83	σελ.83
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5: Παρουσίαση γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών ανά περιφέρεια.....σελ.84	σελ.84
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6: Ερωτηματολόγιο.....σελ.91	σελ.91
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....σελ.93	σελ.93

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σύγχρονη εποχή και ενώ η βαριά βιομηχανία της χώρας και η παγκόσμια οικονομία της χώρας περνούν κρίση, ο κόσμος της υπαίθρου παρ' όλα τα οικονομικά προβλήματα και τη φθίνουσα πορεία των συνθηκών διαβίωσης, αντιστέκεται καθημερινά στρεφόμενος ολοένα και περισσότερο στην ποιότητα απ' ότι στην ποσότητα.

Στην προκειμένη φάση της ελληνικής υπαίθρου, εναλλακτικές δραστηριότητες όπως αυτή του αγροτουρισμού δείχνει να έχει εξέχοντα ρόλο και να αποτελεί εφαλτήριο ανάπτυξης της υπαίθρου καθώς συμβάλλει στην ανάδειξη των διαφοροποιητικών χαρακτηριστικών και της φέρουσας ικανότητας της κάθε περιοχής.

Στις κύριες δραστηριότητες του αγροτουρισμού εκτός από τη φιλοξενία των επισκεπτών σε αγροτουριστικά καταλύματα, είναι η παραγωγή και πώληση τοπικών παραδοσιακών προϊόντων. Οι γυναίκες της υπαίθρου από τις αρχές της δεκαετίας του '80 αρχίζουν να συστήνουν γυναικείους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς με απώτερο στόχο όχι μόνο την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος αλλά και την δική τους προσωπική καταξίωση, ξεφεύγοντας έτσι από την αφάνεια και το νοικοκυριό. Επιπρόσθετα, καταγράφονται οι θετικές και αρνητικές συνέπειες των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην περιφέρεια.

Με την ψήφιση διαφόρων νόμων και την εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων και φορέων, το τοπικό γυναικείο δυναμικό αξιοποιείται προς την τουριστική και αγροτουριστική επιχειρηματική κατεύθυνση.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η καταγραφή και η παρουσίαση της υφιστάμενης κατάστασης καθώς και η διερεύνηση των κοινωνικο-πολιτιστικο-οικονομικών χαρακτηριστικών των αμιγώς γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών στον ελλαδικό χώρο. Τα παραπάνω στοιχεία προκύπτουν από την έρευνα η οποία πραγματοποιήθηκε σε 22 ενεργούς συνεταιρισμούς.

Η εργασία αποτελείται από έξι κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο εισάγει τον αναγνώστη στο θέμα της εργασίας. Στο δεύτερο αναλύονται οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού και ειδικότερα ο αγροτουρισμός. Στη συνέχεια στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα ανά

περιφέρεια καθώς και το νομικό πλαίσιο που διέπει την λειτουργία τους. Περνώντας στο τέταρτο σκιαγραφείται ο ρόλος της γυναίκας της υπαίθρου και η απασχόληση της στον τομέα του αγροτουρισμού, όπως επίσης τα προβλήματα που προκύπτουν και οι φορείς στήριξης της γυναικείας επιχειρηματικότητας.

Καταλήγοντας, καταγράφονται και αναλύονται τα αποτελέσματα και οι βελτιωτικές προτάσεις που απορρέουν από τον πρωτογενή τομέα (έρευνα) και στόχο έχουν να δώσουν νέα πνοή και ελπιδοφόρα μηνύματα στους απασχολούμενους στον αγροτικό και ειδικότερα στον αγροτουριστικό τομέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ-ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.1 Η έννοια και η σημασία των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

«Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μικρής κλίμακας, μη συμβατικής φύσης, μη μαζικής εξειδίκευσης καθώς και κοινωνικά και περιβαλλοντολογικά ευαίσθητος και γεμάτος σεβασμό, σε αντίθεση με το συμβατικό τύπο μαζικού τουρισμού σε μεγάλα θέρετρα». Αυτός είναι ο ορισμός που παρουσιάζει ο Inskoop (1991) καθώς όπως προκύπτει από τη βιβλιογραφία, δεν υπάρχει ένας ορισμός του εναλλακτικού τουρισμού που να είναι αποδεκτός σε διεθνές επίπεδο από όλους εκείνους που με τον έναν ή τον άλλο τρόπο εμπλέκονται στην υπόθεση της «βιομηχανίας» του τουρισμού. (Ανδριώτης, Κ., 2007, σελ. 6)

Ωστόσο ως εναλλακτικές μορφές τουρισμού θεωρούνται αυτές πέραν του μαζικού τουρισμού, οι οποίες επιδιώκουν την αποφυγή αρνητικών και τη δημιουργία θετικών κοινωνικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντολογικών επιπτώσεων. Άλλωστε ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μια διαδικασία που προωθεί μια μορφή ταξιδιού φιλική προς το περιβάλλον, δημιουργώντας γόνιμο έδαφος για κοινά βιώματα και εμπειρίες μεταξύ των μελών διαφορετικών κοινωνιών.

Εξαιτίας των αρνητικών επιπτώσεων του μαζικού τουρισμού, της διεθνοποίησης της οικονομίας, της ανάπτυξης της τεχνολογίας και κυρίως της διαφοροποίησης των αναγκών του σύγχρονου ανθρώπου, προέκυψε η ανάγκη αναζήτησης νέων μορφών και προτύπων τουριστικής ανάπτυξης. Οι μορφές αυτές κερδίζουν όλο και περισσότερο έδαφος έναντι του κλασσικού μοντέλου τουρισμού. (Σωτηριάδης, Μ., 1995).

Οι εμπλεκόμενοι φορείς στρέφουν το ενδιαφέρον τους προς άλλες κατευθύνσεις, πέραν του οικονομικού οφέλους, δημιουργώντας έτσι μια νέα φιλοσοφία τη φιλοσοφία του εναλλακτικού τουρισμού. Αποβλέπει στον σεβασμό προς το περιβάλλον και τον πολιτισμό καθώς και στην προστασία και διατήρηση της ντόπιας κουλτούρας και την ικανοποίηση των αναγκών της ντόπιας κοινωνίας. Αναδεικνύει νέους τουριστικούς προορισμούς, διαφοροποιεί και αναβαθμίζει το τουριστικό προϊόν και συμβάλλει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Οι χαρακτηρισμοί που προσδίδουν αναλυτές όπως οι Cazes (1989), Himmetoglu (1992), Mader (1988), Weaver (1991) στις σύγχρονες αυτές μορφές ανάπτυξης της τουριστικής αγοράς περιλαμβάνουν και τη σημασία του εναλλακτικού τουρισμού. Ήπιος, ελεγχόμενος, υπεύθυνος, μικρής κλίμακας, συμμετοχικός, πράσινος, αντιτουρισμός, ευγενής, συνετός κλπ. Τα κύρια χαρακτηριστικά των μορφών αυτών συνοψίζονται στα εξής:

- η μικρής κλίμακας, ελεγχόμενη και ρυθμιζόμενη ανάπτυξη,
- η ποικιλία δραστηριοτήτων σε ατομική / ανεξάρτητη βάση ή μικρής κλίμακας,
- η έμφαση στην απόκτηση εμπειριών για τις τοπικές κουλτούρες και στη διατήρηση των παραδοσιακών αξιών καθώς και η έμφαση στον ανθρώπινο παράγοντα είτε ως επισκέπτη είτε ως οικοδεσπότη. (Ανδριώτης, Κ., 2007, σελ. 5)

Η ποικιλομορφία των εναλλακτικών μορφών τουρισμού δίνει τη δυνατότητα στον επιχειρηματία του τουρισμού να χρησιμοποιήσει την πείρα, τις γνώσεις και τη φαντασία του, προκειμένου να δημιουργήσει ειδικά προγράμματα διακοπών προσαρμοσμένα στις ανάγκες και απαιτήσεις των επισκεπτών.

Οι κυριότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού είναι: ο Αγροτουρισμός ή τουρισμός υπαίθρου, ο Εσωτερικός, Θρησκευτικός, Κοινωνικός, Περιπέτειας, Πολιτιστικός, Τρίτης Ηλικίας, Τουρισμός Υγείας ή Ιαματικός-Θεραπευτικός, Φυσιολατρικός-Οικολογικός, Χειμερινός-Ορεινός, Οινοτουρισμός και Γεωτουρισμός (αναλύονται σε παρακάτω ενότητα).

Οι παραπάνω μορφές εναλλακτικού τουρισμού αλληλοσυνδέονται και αλληλοσυμπληρώνονται καθώς μπορούν σε μία περιοχή, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της, να εφαρμοστούν περισσότερες από μία μορφές. Στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια αναπτύσσονται όλο και πιο συστηματικά οι ειδικές αυτές μορφές τουρισμού, που προσφέρουν τη δυνατότητα στους ταξιδιώτες να εμπλουτίσουν τις δραστηριότητές τους και με προγράμματα εξειδικευμένων δράσεων.

Η μορφή που ολοένα κερδίζει έδαφος στην χώρα μας είναι ο αγροτουρισμός και σε αυτό συμβάλλουν η μεγάλη οικιστική διασπορά, οι μορφολογικές αντιθέσεις με το εναλλασσόμενο τοπίο και οι κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν. Η κάθε μία από τις παραπάνω μορφές μπορεί να αναπτύξει παραλλαγές και υποκατηγορίες που θα ενδυναμώσουν το «πολυμορφικό» πακέτο του αγροτουρισμού, κάνοντας το

ελκυστικότερο στο αγοραστικό κοινό. (Λύτρα, Α., <http://www.geocities.com/rouralytra>).

Για την Ελλάδα ο αγροτουρισμός είναι ένα επιχειρηματικό πεδίο με μέλλον και εξέλιξη, το οποίο πρέπει να αντιμετωπιστεί με τον ανάλογο σεβασμό για να αποφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα σε όλους τους τομείς.

2.2. Η ανάγκη διαφοροποίησης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού από τον μαζικό τουρισμό.

Όπως αναφέρουν μελετητές και αναλυτές, η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού αυξάνεται με γοργούς ρυθμούς σε σχέση με τον μαζικό όπου συγκεντρώνεται η πλειοψηφία των αρνητικών συνεπειών της τουριστικής αγοράς.

Η διαπίστωση αυτή προκύπτει από το γεγονός ότι σε έναν τουριστικό προορισμό συγκεντρώνεται μεγάλο πλήθος επισκεπτών και κατά συνέπεια απαιτείται υψηλό κόστος επένδυσης, καθώς και λιγότερη ή μηδαμινή συμμετοχή του ντόπιου πληθυσμού στην ανάπτυξη της περιοχής.

Αντίθετα ο εναλλακτικός τουρισμός ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιπτώσεις, σεβόμενος το περιβάλλον, την ιστορία και τον πολιτισμό της περιοχής που τον φιλοξενεί όπως και τη ζωή, τα ήθη και τα έθιμα της τοπικής κοινωνίας. Χρησιμοποιείται από πολλές κυβερνήσεις ως ένα μέσο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Ωστόσο οι τουριστικοί επιχειρηματίες τάσσονται υπέρ του μαζικού τουρισμού καθώς το οικονομικό όφελος είναι μεγαλύτερο και δημιουργούνται ευκαιρίες σημαντικών κερδών από την προώθηση και πώληση των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών.

Όπως δηλώνουν ορισμένοι συγγραφείς (Andriotis 2001, Wheeler 1992) ο μαζικός τουρισμός είναι αναπόφευκτος εξαιτίας της μεγάλης τουριστικής ζήτησης και λόγω των τεράστιων επενδύσεων που έχουν γίνει σε μαζικού τύπου τουριστικά καταλύματα. Συνεπώς αυτό που απαιτείται είναι να καταβληθούν προσπάθειες ώστε να γίνει το συμβατικό πιο βιώσιμο (Godfrey 1993). (Ανδριώτης, Κ., 2007, σελ. 22).

Εξαιτίας των αρνητικών επιπτώσεων του μαζικού τουρισμού, της διεθνοποίησης της οικονομίας, της ανάπτυξης της τεχνολογίας και κυρίως της διαφοροποίησης των αναγκών του σύγχρονου ανθρώπου, προέκυψε η ανάγκη αναζήτησης νέων μορφών και προτύπων τουριστικής ανάπτυξης. Τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά της κάθε

περιοχής αναδεικνύονται και προβάλλονται αποτελώντας το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της στη διαδικασία προσέλκυσης επισκεπτών.

Απόρροια της σύγκρισης μαζικού-εναλλακτικού τουρισμού είναι οι διαφορές που παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα, οι οποίες προκύπτουν με βάση τα χαρακτηριστικά του ταξιδιού και τις ανάγκες των επισκεπτών.

A/A	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΟΥ-ΑΝΑΓΚΕΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ	ΜΑΖΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
1	Τύπος ταξιδιού	Ομαδικός	Ατομικός, Οικογενειακός, Φιλικός
2	Διάρκεια ταξιδιού	Τουριστικό πακέτο	Επιθυμία επισκεπτών
3	Μέσα μεταφοράς	Charters	Επιθυμία επισκεπτών
4	Πρόγραμμα ταξιδιού	Οργανώνεται από το ταξιδιωτικό γραφείο (Tour Operator) και δεν μπορεί να μεταβληθεί	Επιθυμία και βούληση επισκεπτών και μεταβάλλεται από τους ίδιους
5	Χαρακτήρας ταξιδιού	Παθητικό	Ενεργητικό
6	Προετοιμασία ταξιδιού	Μικρή	Μεγάλη
7	Προορισμός	Κατασκευασμένα πλαστά θέλγητρα. Σκοπός: τουριστική χρήση	Νέος, ανεξερεύνητος, καινοτόμος προορισμός. Σκοπός: συνάντηση και γνωριμία με τον ντόπιο πληθυσμό, τα ήθη και τα έθιμα.
8	Μέγεθος τουριστικών επιχειρήσεων	Μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες	Διαφορετικής κλίμακας ανάπτυξη και υποδομής επιχειρήσεων
9	Γνώση της γλώσσας του τουριστικού προορισμού	Δεν απαιτείται	Απαιτείται η γνώση της γλώσσας
10	Σκοπός ταξιδιού	Παθητικός (ξεκούραση)	Ενεργητικός (εμπειρίες-γνώση)
11	Καταναλωτικές συνήθειες	Αγορά τυποποιημένων	Αναμνηστικά, δώρα, αγορά τοπικών, παραδοσιακών

		προϊόντων	προϊόντων
12	Αντιμετώπιση τοπικού πληθυσμού	Με περιέργεια	Με ενδιαφέρον
13	Επαφές με τον τοπικό πληθυσμό	Απρόσωπες	Φιλικές, προσωπικές
14	Παρουσία επισκεπτών στην περιοχή	Έντονη	Ήπια
15	Μορφή ταξιδιού	4S (Sun, Sand, Sea, Sex)	3Φ (Φιλία, Φύση, Φιλοξενία)
16	Τήρηση χρονολογιών	Αυστηρή τήρηση	Επιθυμία και βούληση επισκεπτών
17	Πωλήσεις (Marketing)	Πωλήσεις σύμφωνα με τους νόμους της αγοράς	Πωλήσεις σε συνάρτηση με τις επιθυμίες
18	Δαπάνη	Μικρή	Μεγάλη
19	Ασφάλεια ταξιδιού	Εξασφαλισμένη	Ανάλογη με την ικανότητα των επισκεπτών
20	Ψυχολογία επισκεπτών	Ομαδική	Ατομική, ανεξάρτητη, ελεύθερη
21	Εμπειρίες	Κοινότητες (επίσκεψη σε αξιοθέατα κλπ)	Ζωηρές, πρωτόγνωρες
22	Ανέσεις	Πολλές	Λιγότερες (ποιοτικότερες)

(Πηγή: Ρίγγας, Χ., 2003, σελ.37)

Όπως διαφαίνεται στον παραπάνω πίνακα η ειδοποιός διαφορά του μαζικού από τον εναλλακτικό τουρισμό είναι η ποσότητα έναντι της ποιότητας. Ο εναλλακτικός τουρισμός θεωρείται ως διαμετρικά αντίθετος του μαζικού, ο οποίος χαρακτηρίζεται γενικού ενδιαφέροντος, επιθετικός, ασυντόνιστος, ανεξέλεγκτος, με γρήγορο ρυθμό ανάπτυξης, ενώ ο εναλλακτικός ειδικού ενδιαφέροντος, αμυντικός, συντονισμένος, ελεγχόμενος, με αργό και ταυτόχρονα στοχαστικό ρυθμό ανάπτυξης.

Στον μαζικό τουρισμό το ταξίδι διοργανώνεται από τον εκάστοτε Tour Operator το οποίο χαρακτηρίζεται ως τουριστικό πακέτο και το οποίο περιλαμβάνεται αεροπορικά εισιτήρια (με ναυλωμένες πτήσεις charters), διαμονή, διατροφή και μετακινήσεις. Το πακέτο αυτό είναι συνήθως ομαδικό, οικονομικό (μικρότερου κόστους) και απευθύνεται σε άτομα τα οποία αποβλέπουν στην ξεκούραση και στα 4S (Sun, Sand, Sea, Sex). Τα άτομα αυτά δεν αποσκοπούν στην ενδελεχή γνωριμία με την ιστορία

του τόπου προορισμού, των ηθών και εθίμων αλλά αρκούνται σε τυπικές, κοινότυπες επισκέψεις στα σημαντικότερα αξιοθέατα του τόπου.

Στην αντίπερα όχθη ο εναλλακτικός τουρισμός βασίζεται κυρίως στην επιθυμία και βούληση των επισκεπτών, όσον αφορά την επιλογή του προορισμού και την οργάνωση του ταξιδιού. Ο προορισμός είναι συνήθως μέρος ανεξερεύνητο με πολλαπλές επιλογές δραστηριοτήτων και διαφορετικής νοοτροπίας και ανάπτυξης. Οι επισκέπτες είναι πιο ευαισθητοποιημένοι σε θέματα περιβάλλοντος καθώς και στην διατήρηση της τοπικής κουλτούρας και κοινωνίας. Εν αντιθέσει με τα 4S του μαζικού τουρισμού ο εναλλακτικός αντιπαραθέτει τα 3Φ (Φιλία, Φύση, Φιλοξενία), απ' όπου οι επισκέπτες αντλούν πρωτόγνωρες εμπειρίες.

2.3. Παρουσίαση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

2.3.1. Εσωτερικός Τουρισμός.

Ο εσωτερικός τουρισμός πραγματοποιείται από τον ντόπιο πληθυσμό μιας χώρας μέσα στην επικράτεια της δηλαδή στα φυσικά της όρια. Η συγκεκριμένη μορφή εναλλακτικού τουρισμού άρχισε να αναπτύσσεται στην Ελλάδα κυρίως στα μεταπολεμικά χρόνια και πραγματοποιείται συνήθως στις διακοπές των Χριστουγέννων, του Πάσχα, των Απόκριων, τα σαββατοκύριακα και τις αργίες.

Η Ελλάδα όντας χώρα που συνδυάζει ομορφιά, ιστορία και αντιθέσεις είναι ο ιδανικός τόπος διακοπών ακόμα και για τους ίδιους τους Έλληνες. Με βάση το ποσοστό των ξενοδοχειακών διανυκτερεύσεων εκτιμάται ότι ο εσωτερικός τουρισμός κυμαίνεται περίπου στο 26% έναντι 72% του αλλοδαπού τουρισμού. Στο γενικότερο φαινόμενο μπορούν να δοθούν πολλές ερμηνείες:

- η επιθυμία των Ελλήνων να γνωρίσουν καλύτερα την πατρίδα τους,
- οι ισχυροί δεσμοί που τους δένουν με τον τόπο καταγωγή τους και τις ρίζες τους, δηλαδή τις ιδιαίτερες πατρίδες τους και τέλος
- η κατακόρυφη άνοδος που γνωρίζει ο εσωτερικός χειμερινός τουρισμός τα τελευταία χρόνια, έναντι του αλλοδαπού χειμερινού τουρισμού.

Η συγκεκριμένη κατηγορία τουρισμού παράγει πολλαπλά οφέλη στην χώρα που παρουσιάζεται όχι μόνο σε οικονομικό επίπεδο αλλά και σε άλλους τομείς. Από τα βασικότερα είναι η συγκράτηση της εκροής συναλλάγματος εξαιτίας της μη πραγματοποίησης εξωτερικού τουρισμού εκ μέρους του ντόπιου πληθυσμού. Επιπροσθέτως για τις ταχύτερες, ανετότερες και ασφαλέστερες μετακινήσεις των

επισκεπτών βελτιώνονται ή αναπτύσσονται διάφορα δίκτυα μέσων συγκοινωνίας και δημιουργούνται κατάλληλα και οικονομικά προσιτά μέσα φιλοξενίας.

(Πηγή: Ρίγγας, Χ., 2003, σελ.10, Λύτρα, Α., <http://www.geocities.com/roulalytra> , ανώνυμος, www.in.gr).

2.3.2. Θρησκευτικός Τουρισμός.

Οι μετακινήσεις των ανθρώπων που γίνονται με σκοπό τη επίσκεψη ναών και θρησκευτικών μνημείων ή τη συμμετοχή τους σε θρησκευτικές τελετουργίες, για χρονική διάρκεια μιας ημέρας μέχρι και μια εβδομάδα, συνιστούν τον θρησκευτικό τουρισμό και οι προορισμοί αυτής της μορφής τουρισμού βρίσκονται είτε μέσα στα όρια της χώρας είτε σε άλλες χώρες.

Η Ελλάδα είναι μία από τις λίγες χώρες που θα μπορούσε να αναπτύξει αυτή τη μορφή τουρισμού, καθώς τα ελληνικά μοναστήρια αποτελούν θαυμάσια τεκμήρια τέχνης και τεχνικής, χτισμένα από το 10^ο αιώνα, συνδυάζουν την ελληνική ορθόδοξη παράδοση με την εξέλιξη της αρχιτεκτονικής και της ζωγραφικής στον ελληνικό χώρο.

Οι βυζαντινές και οι μεταβυζαντινές εκκλησίες, οι επιβλητικοί καθεδρικοί ναοί, τα ξωκλήσια, τα μοναστήρια, με την αξιολογή εικονογράφησης τους, με ψηφιδωτά, τοιχογραφίες και εικόνες, μαρτυρούν την επίμονη προσήλωση στις παραδόσεις και την στενή και μακράιωνα διασύνδεση της τέχνης με τη θρησκευτική λατρεία. Ο θρησκευτικός τουρισμός αφορά κυρίως ευσεβείς περιηγητές, αλλά και θαυμαστές της βυζαντινής τέχνης, οι οποίοι, μέσα από πολιτιστικά οδοιπορικά στον ελληνικό χώρο, έρχονται σε επαφή με την πνευματικότητα της ορθοδοξίας. (Εξαρχος, Γ.-Καραγιάννης, Σ., 2004, σελ. 253-254, ανώνυμος, www.traveldailynews.gr)

2.3.3. Κοινωνικός Τουρισμός.

Ο κοινωνικός τουρισμός θεωρείται ως μία κοινωνική παροχή του κράτους προς τους πολίτες, η οποία στοχεύει στην ενίσχυση των χαμηλότερων εισοδηματικών τάξεων δηλαδή των ανέργων, των ηλικιωμένων, των ατόμων με ειδικές ανάγκες, των χαμηλόμισθων κλπ. Η επιδότηση του κοινωνικού τουρισμού καλύπτει όλες τις δαπάνες του ταξιδιού που περιλαμβάνει έξοδα μεταφοράς, διαμονής, διατροφής, δραστηριοτήτων όπως π.χ. εκδρομές. Υπάρχουν και περιπτώσεις που μπορεί να υπάρξει και χορήγηση επιδόματος διακοπών.

Η διάρκεια των διακοπών κυμαίνεται από επτά έως δέκα ημέρες και σκοπός του είναι η βελτίωση ποιότητας της ζωής του σύγχρονου μη προνομιούχου ανθρώπου, καθώς ικανοποιεί την ανθρώπινη ανάγκη της αναζωογόνησης και της ανανέωσης τόσο σωματικά όσο ψυχικά και πνευματικά που γίνεται με την αλλαγή κλίματος, περιβάλλοντος, παραστάσεων και εικόνων. Επίσης προσφέρει άριστες ευκαιρίες επαφής και επικοινωνίας μεταξύ των ατόμων των διάφορων κοινωνικών τάξεων μιας κοινωνίας. Στα θετικά στοιχεία συγκαταλέγεται και η ενδυνάμωση της ελληνικής περιφέρειας και κυρίως των ευαίσθητων περιοχών δηλαδή των αγροτικών, ορεινών ή απομακρυσμένων νησιών.

Στην Ελλάδα τα προγράμματα κοινωνικού τουρισμού ξεκίνησαν από τον ΕΟΤ και στη συνέχεια ακολούθησαν η Εργατική Εστία και η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς. Στις μέρες μας οι φορείς που υποστηρίζουν και επιδοτούν την επέκταση της μορφής αυτής είναι σε Ευρωπαϊκό επίπεδο είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση, σε εθνικό ο ΕΟΤ, η Εργατική Εστία και η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, σε περιφερειακό οι νομαρχίες και τέλος σε τοπικό επίπεδο οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ). Κρατικές ή ιδιωτικές τράπεζες και οργανισμοί συμβάλλουν στη βιωσιμότητα του εσωτερικού τουρισμού χρηματοδοτώντας και υποστηρίζοντας τα προγράμματα. Η συμμετοχή τους αυτή είναι περισσότερο εκδήλωση φιλανθρωπίας. (Εξάρχος, Γ.- Καραγιάννης, Σ., 2004, σελ. 249, Ρίγγας, Χ., 2003, σελ. 48-49, ανώνυμος, www.in.gr)

2.3.4. Τουρισμός Περιπέτειας.

Ο τουρισμός περιπέτειας απευθύνεται κυρίως σε νέους ανθρώπους, που αποζητούν νέες εμπειρίες και συγκινήσεις μέσα από, πολλές φορές extreme sports όπως η αναρρίχηση σε ψηλές βουνοκορφές, κωπηλασία σε ποτάμια, νυχτερινή ορειβασία, περιήγηση και διανυκτέρευση σε δασώδεις περιοχές κλπ. Είναι ένας τρόπος πρόσβασης στη φύση, στην ύπαιθρο, στην ανακάλυψη.

Σε αυτή τη μορφή τουρισμού μπορούν να συμπεριληφθούν και άλλες μορφές όπως ο περιηγητικός, ο ορειβατικός και ο τουρισμός άγριας ζωής καθώς δίνονται άριστες ευκαιρίες στους επισκέπτες να παρατηρήσουν την άγρια πανίδα των περιοχών, να γνωρίσουν καλύτερα τα διάφορα ζώα και να ενημερωθούν πάνω σε θέματα που τα αφορούν.

Αναμφισβήτητα ο αγροτουρισμός συνδέεται άρρηκτα με τον τουρισμό περιπέτειας, καθώς οι περιοχές που αναπτύσσεται είναι συνήθως περιοχές με έντονη

αγροτουριστική δράση, προσφέροντας στους επισκέπτες ξεκούραση, πρωτόγνωρες εμπειρίες και συναισθήματα με σκοπό την ψυχαγωγία και την απόδραση τους από τους εξοντωτικούς ρυθμούς της καθημερινότητας. (Εξαρχος, Γ.- Καραγιάννης, Σ., 2004, σελ. 247, Λύτρα, Α., <http://www.geocities.com/roulalytra>).

2.3.5. Πολιτιστικός Τουρισμός.

Οι δραστηριότητες του πολιτιστικού τουρισμού έχουν στόχο την ανάδειξη, αξιοποίηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, των ιστορικών και αρχαιολογικών μνημείων για την ανάδειξη του τουρισμού στην περιοχή. Συνεπώς δίδεται η δυνατότητα στον επισκέπτη να έρθει σε επαφή και γνωριμία με το πολιτιστικό πλούτο του τουριστικού προορισμού και την συμμετοχή και παρακολούθηση των πολιτιστικών εκδηλώσεων που απορρέουν από αυτόν.

Αυτό εκδηλώνεται συνήθως με επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικά μνημεία, παραδοσιακούς οικισμούς, κτίρια με ιδιαίτερη αρχιτεκτονική, παρακολουθήσεις συναυλιών, θεάτρων, όπερας, παραδοσιακών χορών και τραγουδιών, θεατρικών παραστάσεων και τέλος με τη συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις όπως π.χ. πανηγύρια, κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες κλπ.

Η πελατεία του πολιτιστικού τουρισμού διαφοροποιείται σε αυτούς που ανεξάρτητα από τον τουρισμό που κάνουν αναπτύσσουν παράλληλες δευτερεύουσες πολιτιστικές δραστηριότητες και σε αυτούς που κύρια δραστηριότητα τους είναι οι πολιτιστικές. Τα άτομα αυτά χαρακτηρίζονται από υψηλό οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο, που ενδιαφέρονται για τον πολιτισμό, τα ήθη και έθιμα άλλων λαών, τα γράμματα, τις τέχνες, τις λαϊκές παραδόσεις κλπ και είναι συνήθως μέσης και μεγάλης ηλικίας.

Η χώρα μας έχει μια μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά που αν την εκμεταλλευθεί κατάλληλα θα προσελκύσει ένα μεγάλο μέρος της παγκόσμιας τουριστικής κίνησης. Ο πλούτος και η ποικιλομορφία της ελληνικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αναδεικνύονται στους 653 διατηρητέους παραδοσιακούς οικισμούς, τα 8.000 διατηρητέα κτίρια καθώς και τα αρχαία και βυζαντινά μνημεία. (Εξαρχος, Γ.- Καραγιάννης, Σ., 2004, σελ. 235, Ρίγγας, Χ., 2003, σελ. 43).

2.3.6. Τουρισμός Τρίτης Ηλικίας.

Η ήπια αυτή μορφή τουρισμού απευθύνεται σε άτομα που ανήκουν στην τρίτη ηλικία και θεωρείται ίσως το πιο ευαίσθητο κομμάτι της τουριστικής αγοράς. Σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας (Ε.Σ.Υ.Ε) ο πληθυσμός χωρίζεται σε τρεις κατηγορίες: 0-14 (παιδιά), 15-64 (ενεργός πληθυσμός), 65 και άνω (συντηρούμενοι). Με βάση λοιπόν την παραπάνω κατηγοριοποίηση τα άτομα που ανήκουν στην τρίτη ομάδα θεωρούνται τα άτομα τρίτης ηλικίας.

Με βάση στοιχεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ο πληθυσμός ολόκληρου του πλανήτη γηράσκει. Η αύξηση του πληθυσμού των ατόμων της τρίτης ηλικίας κατά την περίοδο 2000/20 εκτιμάται ότι θα είναι ίση με 590 εκ. άτομα. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι ο Ευρωπαϊκός πληθυσμός γηράσκει με ρυθμό ταχύτερο του παγκοσμίου, φαινόμενο που θα είναι περισσότερο έντονο στις 10 ευρωπαϊκές χώρες από όπου προέρχεται μέχρι σήμερα το μεγαλύτερο μέρος του αλλοδαπού τουρισμού για τη χώρα μας.

Η συνεχής τάση συγκέντρωσης των πληθυσμών στα ανώτερα ηλικιακά κλιμάκια θα πρέπει να εκμεταλλευτεί από τους κατά τόπους ιθύνοντες για την προώθηση και ενίσχυση της εναλλακτικής αυτής μορφής τουρισμού.

Οι συνεχείς και ραγδαίες μεταβολές στην τεχνολογία επηρεάζουν μεταξύ άλλων και τους τομείς των μεταφορών και της πληροφορικής καθώς μειώνονται ο χρόνος και το κόστος των ταξιδιών. Οι απομακρυσμένοι προορισμοί και τα πακέτα διακοπών γίνονται θελκτικότερα στα μάτια των ατόμων τρίτης ηλικίας τα οποία είναι πιο ευαίσθητα στη διάρκεια αλλά και στο κόστος του ταξιδιού.

Τρία θέματα είναι εξαιρετικά σημαντικά για τον τουρισμό των ατόμων της τρίτης ηλικίας: η Ασφάλεια, η Υγεία και η Ποιότητα. Το γεγονός αυτό δημιουργεί αυτόματα τεράστια ευθύνη στις τουριστικές επιχειρήσεις ως προς την προσφορά υπηρεσιών προς το ιδιαίτερο αυτό κομμάτι της τουριστικής αγοράς.

Τα άτομα αυτά έχουν πολύ ελεύθερο χρόνο στη διάθεση τους, έχουν σταθερό εισόδημα, δεν έχουν οικογενειακές επιβαρύνσεις και είναι άνθρωποι με μόρφωση και εμπειρίες. Τα χαρακτηριστικά αυτά διαμορφώνουν και τις επιλογές τους. Αποφεύγουν το μαζικό τουρισμό και επιλέγουν διακοπές σε νεκρές περιόδους με μεγάλη διάρκεια. Αρέσκονται στην κατανάλωση ντόπιων προϊόντων και φαγητών, «αγοράζουν» περισσότερες εκδρομές και προκαλούν από ελάχιστες έως μηδενικές αρνητικές επιπτώσεις στη χώρα προορισμού. Επίσης πρόσκεινται φιλικά προς τους

ντόπιους και μαθαίνουν τα ήθη και τα έθιμά τους, μελετούν τα πολιτιστικά στοιχεία της περιοχής και έτσι ωθούν τους υπεύθυνους να συντηρούν και να αναβαθμίζουν τα πολιτιστικά στοιχεία της χώρας. . (Εξαρχος, Γ.- Καραγιάννης, Σ., 2004, σελ. 248-249, Ρίγγας, Χ., 2003, σελ. 47-48, Λύτρα, Α., <http://www.geocities.com/roulalytra>).

2.3.7. Τουρισμός Υγείας ή Ιαματικός-Θεραπευτικός Τουρισμός.

Η τουριστική αυτή δραστηριότητα απευθύνεται είτε σε άτομα που πάσχουν από κάποια ασθένεια, είτε σε άτομα υγιή που χρειάζονται μια ανανέωση από το στρες και τους ρυθμούς της καθημερινότητας. Αναπτύσσεται κυρίως σε περιοχές προικισμένες από τη φύση με φυσικούς πόρους (θερμές πηγές) και τεχνητούς (κέντρα υγείας, θαλασσοθεραπείας, κλπ). Συνήθως τα συναντάμε σε περιοχές με ήπια κλίματα με πλούσιους περιβαλλοντικούς πόρους (καθαρός αέρας, θάλασσα, κλπ).

Στην πρώτη περίπτωση τα άτομα που πάσχουν από ρευματισμούς, κυκλοφοριακά, δερματολογικά, αρθροπάθειες, των οποίων η θεραπεία απαιτεί ιαματικά λουτρά-θερμομεταλλικές πηγές (που περιέχουν συστατικά, θεραπευτικά για τις παθήσεις), μετακινούνται σε περιοχές όπως για παράδειγμα στην Αιδηψό, στο Λουτράκι, στα Μέθανα, στη Λέσβο και αλλού προκειμένου να βελτιώσουν την κατάσταση της υγείας τους. Επίσημως αναγνωρισμένες από την πολιτεία είναι περίπου 80 ιαματικές πηγές.

Στη δεύτερη περίπτωση άτομα που είναι υγιή θέλοντας να ξεφύγουν από τους εξοντωτικούς ρυθμούς των μεγαλουπόλεων και της ρουτίνας, βρίσκουν την ευκαιρία να δραπετεύσουν για λίγο από την καθημερινότητα. Επισκέπτονται περιοχές με ιαματικούς φυσικούς πόρους που είναι διάσπαρτοι στην ελληνική επικράτεια καθώς επίσης και σύγχρονα κέντρα θαλασσοθεραπείας. (Ρίγγας, Χ., 2003, σελ. 53-55, Εξαρχος, Γ.- Καραγιάννης, Σ., 2004, σελ. 244).

2.3.8. Φυσιολατρικός – Οικολογικός Τουρισμός.

Η μορφή αυτή του τουρισμού προσανατολίζεται στην επαφή-γνωριμία του επισκέπτη με την χλωρίδα και πανίδα και την γεωμορφολογία μιας περιοχής και να αποκτήσει την αντίστοιχη γνώση γι' αυτά. Η μορφή του θεωρείται αντιεποχική «Τουρισμός 12 μήνες» και η πελατεία του προέρχεται από όλες τις βαθμίδες του πληθυσμού.

Τα άτομα που αποφασίζουν να επισκεφθούν τις περιοχές αυτές θα πρέπει να

είναι οικολογικά ευαισθητοποιημένοι και οφείλουν να σέβονται και να τηρούν τις απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση αλλά και να αποφεύγουν κάθε πιθανή ενόχληση των φυσικών βιοτόπων και κάθε είδους διατάραξη της ισορροπίας των οικοσυστημάτων.

Επισκεπτόμενος διάφορες περιοχές της χώρας μας, ο φυσιολάτρης-περιηγητής έχει την ευκαιρία:

- Να περιπλανηθεί στα δάση, να εξερευνήσει τους εθνικούς δρυμούς όχι μόνο στην ορεινή ενδοχώρα αλλά και σε ορισμένα νησιά ή κοντά σε ποταμούς και λίμνες.
- Να απολαύσει τα υπέροχα μνημεία της φύσης, τα φαράγγια, τα σπήλαια και τους καταρράκτες.
- Να παρατηρήσει και να θαυμάσει τα σπάνια είδη πουλιών που φωλιάζουν ή καταφεύγουν στα παράκτια οικοσυστήματα και τους υγρότοπους.
- Να μελετήσει την εξαιρετική ποικιλία της χλωρίδας στην ελληνική ύπαιθρο.
- Να επισκεφθεί περιοχές όπου βρίσκουν καταφύγιο προστατευόμενα είδη, όπως τα θαλάσσια πάρκα της Αλοννήσου και της Ζακύνθου που φιλοξενούν τη μεσογειακή φώκια μονάχους-μονάχους και τη θαλάσσια χελώνα καρέτα-καρέτα αντίστοιχα.
- Να συμμετάσχει σε δραστηριότητες extreme sports (κανόε-καγιάκ, rafting, monoraft, hydrospeed, canyoning, ποδήλατο βουνού κ.ά.) που τα τελευταία χρόνια γνωρίζουν θεαματική άνοδο στη χώρα μας.

Τέλος έχει τη δυνατότητα να διαμένει σε πρότυπες αγροτουριστικές μονάδες και να γνωρίσει την τοπική αρχιτεκτονική, πολιτισμική και γαστρονομική παράδοση, καθώς και τα τοπικά προϊόντα, τις αγροτικές ασχολίες και την καθημερινή ζωή των κατοίκων της περιοχής. (Εξαρχος, Γ.- Καραγιάννης, Σ., 2004, σελ. 245, ανώνυμος www.in.gr).

2.3.9. Χειμερινός-Ορεινός Τουρισμός.

Ο χειμερινός τουρισμός είναι η τουριστική δραστηριότητα που συνδέεται με τα χιονοδρομικά κέντρα και γενικότερα με το σύνολο των τουριστικών ενεργειών που διεξάγονται κατά τη διάρκεια του χειμώνα.

Η πελατεία αυτής της μορφής τουρισμού προέρχεται από τάξεις με μεγάλη οικονομική επιφάνεια, δεδομένου ότι τα χειμερινά σπορ απαιτούν σημαντικά έξοδα

για τη διεξαγωγή τους. Πρόκειται για άτομα νεαρής ή μέσης ηλικίας που κατά μέσο όρο ξοδεύουν τρεις φορές περισσότερα από το μέσο τουρίστα του μαζικού τουρισμού.

Ο ορεινός τουρισμός παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με τον χειμερινό τουρισμό, αλλά δεν έχει χρονικούς περιορισμούς εκδήλωσης και αναφέρεται στο σύνολο των δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού, που εκδηλώνεται σε ορεινές περιοχές των χωρών υποδομής και φιλοξενίας τουριστών που επιθυμούν να αναπτύξουν αυτή τη μορφή τουρισμού. (Εξαρχος, Γ.- Καραγιάννης, Σ., 2004, σελ. 241-242, Λύτρα, Α, <http://www.geocities.com/roulalytra>).

2.3.10. Οινοτουρισμός

Ο οινοτουρισμός ευνοεί την ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας και την ενδυνάμωση και ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας και των ιδιαίτερων ποιοτικών χαρακτηριστικών που συνθέτουν την εικόνα μιας περιφέρειας. Ο παραγωγός εντάσσεται και λειτουργεί στο ευρύτερο δίκτυο της τοπικής οικονομίας, βρίσκει εναλλακτικούς τρόπους στήριξης του εισοδήματός του και απαντήσεις σε πιεστικά διλήμματα που τίθενται σε καιρούς σκληρού παγκόσμιου ανταγωνισμού. Ένα οργανωμένο και ποιοτικά διαρθρωμένο οινοτουριστικό πρόγραμμα μπορεί να λειτουργήσει ως ασπίδα για περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους από βίαιες περιβαλλοντικές επιθέσεις, συνέπεια του «πειρατικού» τουρισμού ή άλλων παρεμβάσεων.

Την πρόταση των «δρόμων του κρασιού και του αμπελιού» - μιας πολυδύναμης και πολυδιάστατης θεματικής μορφής τουρισμού – για την ανάπτυξη των οικονομιών των αμπελοοινικών περιοχών, επεξεργάστηκε το Συνέδριο που διοργάνωσε η Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση `Αμπελου & Οίνου (ΕΔΟΑΟ) στις 6-7-8 Ιουνίου 2008 στη Λήμνο με θέμα τον Οινικό Τουρισμό.

Στο Συνέδριο προσκλήθηκαν Έλληνες και ξένοι εμπειρογνώμονες και ειδικοί, οι οποίοι με τις παρεμβάσεις τους συνέβαλαν στην όσο το δυνατό πιο ολοκληρωμένη και εμπειρισταωμένη παρουσίαση του θέματος, δίνοντας την ευκαιρία στους συμμετέχοντες να κατανοήσουν όλες τις παραμέτρους της πρότασης του Οινοτουρισμού, από τη σύλληψη έως το σχεδιασμό και την πραγματοποίηση της οινοτουριστικής δραστηριότητας. (Σγάρτσου, Δ., 2008, www.traveldailynews.gr)

2.3.11. Γεωτουρισμός

Ο γεωτουρισμός θεωρείται μια νέα μορφή πολιτιστικού-περιβαλλοντικού τουρισμού, που μπορεί να αναπτυχθεί σε περιοχές που διαθέτουν σημαντικά γεωλογικά μνημεία, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν πόλο προσέλκυσης τουριστών ειδικού ενδιαφέροντος. Κύριος στόχος του είναι η σύνδεση των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος με τη γεωλογική κληρονομιά κάθε τόπου, τα πολιτιστικά μνημεία και τις παραδόσεις του.

Οι γεώτοποι, είναι χώροι στους οποίους συναντώνται στοιχεία που καταγράφουν την γεωλογική ιστορία της κάθε περιοχής. Αποτελούν αδιάψευστους μάρτυρες της αέναης εξέλιξης της ζωής και του Πλανήτη. Γεώτοποι χαρακτηρίζονται ηφαίστεια, σπήλαια, φαράγγια, μεγάλα γεωλογικά ρήγματα, αρχαία μεταλλεία και λατομεία, γεωμορφές και τοπία που σκάλισαν στη διάρκεια των γεωλογικών αιώνων οι δυνάμεις της φύσης. Οι θέσεις αυτές έχουν ξεχωριστή επιστημονική και αισθητική αξία και μπορούν να αποτελέσουν περιοχές με αξιόλογο τουριστικό ενδιαφέρον.

Κυριότερο παράδειγμα γεωτουριστικής δραστηριότητας στην Ελλάδα αποτελεί το απολιθωμένο δάσος Λέσβου και οι πολλαπλές δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε αυτό, από το μουσείο Φυσικής Ιστορίας της περιοχής (εκπαιδευτικές δραστηριότητες, διοργάνωση εκδηλώσεων και διεθνών συνεδρίων κ.τ.λ.). Το παράδειγμα αυτό αποδεικνύει τις θετικές επιδράσεις του γεωτουρισμού στην περιφερειακή αναπτυξιακή διαδικασία (αύξηση εισοδημάτων, δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, συγκράτηση του πληθυσμού, προσέλκυση επιστημονικού ενδιαφέροντος).

Η ανάπτυξη του γεωτουρισμού απαιτεί τη δημιουργία των απαραίτητων υποδομών (ενημερωτικά περίπτερα, σήμανση διαδρομών, δημιουργία κέντρων περιβαλλοντικής ενημέρωσης-εκπαίδευσης κ.τ.λ.) καθώς και παραγωγή γεωτουριστικών προϊόντων (ενημερωτικοί οδηγοί, αναμνηστικά είδη κ.τ.λ.). Για την ανταλλαγή εμπειριών και απόψεων σχετικά με το θέμα αυτό και τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών συστάθηκε το δίκτυο ευρωπαϊκών γεωπάρκων, στο οποίο συμμετέχει και η Ελλάδα.

2.4. Αγροτουρισμός

2.4.1. Τι είναι ο αγροτουρισμός και ποιοι είναι οι στόχοι του;

Ο αγροτουρισμός είναι μία ήπια μορφή βιώσιμης εναλλακτικής τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο, όπου ο επισκέπτης έρχεται

σε επαφή με κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές αξίες, με την αγροτική ζωή και τις αγροτικές εργασίες, τις καλλιέργειες καθώς και με την πανίδα και χλωρίδα της περιοχής που επισκέπτεται.

Όλο και περισσότεροι άνθρωποι στη χώρα μας ανακαλύπτουν την ανάγκη επιστροφής σε έναν πιο φυσικό τρόπο ζωής, την ομορφιά της επαφής με την φύση, τη συγκίνηση της επιστροφής σε παλιά ήθη, έθιμα, ασχολίες, σε έναν κόσμο ατόφιο, αυθεντικό. Η πίεση της ζωής στις πόλεις αναγκάζει όλο και περισσότερους να βρουν μια διέξοδο. Ο Αγροτουρισμός μπορεί να γίνει αυτή η διαφυγή, είτε πρόκειται για μέρος των ετήσιων διακοπών, είτε για Σαββατοκύριακα και μικρές αποδράσεις.

Χρειάζεται μελέτη, συστηματική έρευνα, καλή διάθεση, θετική προσέγγιση, άρτια υποδομή και ολοκληρωμένη προσπάθεια σε παράλληλους τομείς. Είναι ουσιαστικά μια επιχειρηματική κίνηση, με το ρίσκο και τις ανάγκες που θα είχε μια οποιαδήποτε άλλη επιχείρηση. Ωστόσο, πρόκειται για ένα πεδίο πολλά υποσχόμενο.

Δύο είναι οι κυριότερες μορφές αγροτουρισμού: ο αμιγής και σύνθετος αγροτουρισμός:

- Αμιγής όπου οι επισκέπτες πέρα από την ικανοποίηση των προσωπικών τους αναγκών (διακοπές-ξεκούραση), ασχολούνται είτε με γεωργικές και αγροτικές εργασίες (τυροκομία, οπωροκηπευτική, μελισσοκομία, θερισμός, κ.α.), είτε με ψυχαγωγικές δραστηριότητες από αυτές που προσφέρει το φυσικό περιβάλλον της περιοχής (ψάρεμα, πεζοπορία, κυνήγι, ιππασία, κ.α.). Νησιωτικές περιοχές, παραδοσιακοί οικισμοί, προστατευόμενες περιοχές (εθνικοί δρυμοί και υδροβιότοποι), περιοχές εξαιρετικού φυσικού κάλλους συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις ανάπτυξης αμιγούς αγροτουρισμού.
- Σύνθετος όπου οι φιλοξενούμενοι πέρα από τις παραπάνω δραστηριότητες μπορούν να ικανοποιήσουν και άλλες ανάγκες τους, εξειδικεύοντας τον αγροτουρισμό της περιοχής όπως για παράδειγμα τουρισμός υγείας, θρησκείας, πολιτισμού, αθλητισμού, κ.α. Σε περιοχές με πολιτιστικά ενδιαφέροντα, με ιαματικές πηγές, χιονοδρομικά κέντρα, κατασκηνώσεις, επικεντρώνεται ο σύνθετος αγροτουρισμός. Η κατάλληλη προσέγγιση είναι ο συνδυασμός του αγροτουρισμού με άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, όπως οικοτουρισμός, ορεινός, πολιτιστικός και αθλητικός τουρισμός.

(Ανδριώτης, Κ., 2007, σελ. 72, Λύτρα, Α., <http://www.geocities.com/roulalytra>).

Ο αγροτουρισμός έχει δύο παράλληλους στόχους:

- Να δώσει την δυνατότητα στον επισκέπτη να βιώσει την πραγματική φιλοξενία σε ένα λιτό περιβάλλον με τοπικό χρώμα, έχοντας όλες τις απαραίτητες ανέσεις για να περάσει ήρεμες διακοπές μακριά από άγχος και τη ρουτίνα της καθημερινότητας, μέσα στη φύση.
- Να ενισχύσει την αγροτική οικογένεια με ουσιαστικό τρόπο και όχι ευκαιριακά συμπληρώνοντας το χαμηλό εισόδημά της, βελτιώνοντας έτσι το βιοτικό επίπεδο της. Να ενθαρρύνει τους νέους και της γυναίκες να ασχοληθούν με τον αγροτουρισμό, ενεργοποιώντας τον τοπικό πληθυσμό με την ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε αναξιποίητες περιοχές που διαθέτουν προοπτικές εξέλιξης και ανάπτυξης, με απώτερο στόχο την συγκράτηση των πληθυσμών στην ύπαιθρο. Να ενδυναμώσει την περιφέρεια με την διατήρηση, προβολή και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, της λαογραφίας, των ηθών και εθίμων, των παραδοσιακών τεχνών και επαγγελμάτων (κεραμική, υφαντική, κ.α) που κινδυνεύουν να εκλείψουν καθώς και να αναδείξει τη διαφορετικότητα και την μοναδικότητα της κάθε περιοχής. (Βενετσανοπούλου, Μ., 2006, σελ. 168, Λύτρα, Α., <http://www.geocities.com/roulalytra>, ανώνυμος, <http://www.agrotour.gr/agro/site>).

2.4.2. Δραστηριότητες και κατάρτιση στον Αγροτουρισμό.

Ο αγροτουρίστας δεν αρκείται στον παθητικό ρόλο που πολλοί προσδίδουν στις διακοπές τους. Η ενεργή συμμετοχή του σε ένα σύνολο εναλλακτικών δραστηριοτήτων του δίνει τη δυνατότητα να γνωρίσει σε βάθος την καθημερινή ζωή των κατοίκων, τα ήθη και τα έθιμα τους, την τοπική κουλτούρα, την παραδοσιακή κουζίνα και τα τοπικά προϊόντα στην αυθεντικότερη μορφή τους, σε αντίθεση με τον μαζικό τουρισμό όπου η αναπαράσταση των εθίμων μιας περιοχής γίνεται για τουριστική κατανάλωση και μόνο.

Στον αγροτουρισμό υπάρχουν ποικίλες και πολύπλευρες δραστηριότητες που αποσκοπούν στην ευδοκίμηση και αξιοποίηση των πολιτιστικών, θρησκευτικών, λαογραφικών, αρχιτεκτονικών και γαστρονομικών στοιχείων της περιοχής για τη μακροπρόθεσμη διατήρηση της ταυτότητας της.

Πρωταρχικό ρόλο στις προαναφερθείσες δραστηριότητες κατέχουν οι γεωργικές και αγροτικές εργασίες. Ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να παρακολουθήσει και να συμμετάσχει σε εργασίες όπως: οι καλλιέργειες γεωργικής εκμετάλλευσης, η συγκομιδή καρπών και φρούτων, η τυροκομία, η μελισσοκομία, η οπωροκηπευτική, η οινοποιία, ο τρύγος, ο θερισμός, η περιποίηση των ζώων κ.α.

Ο αγροτουρίστας δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα λαογραφικά στοιχεία της περιοχής που τον φιλοξενεί γι' αυτό αρέσκεται να επισκέπτεται λαογραφικά μουσεία, όπου αυτά υπάρχουν, εργαστήρια χειροτεχνίας (υφαντά, αργαλειός, κεραμικά) αλλά και να συμμετέχει σε πανηγύρια και τοπικές γιορτές με παραδοσιακή μουσική και χορό.

Οι παραδοσιακές συνταγές και η καλής ποιότητας φαγητό είναι αναπόσπαστο κομμάτι του αγροτουρισμού. Δεκάδες είναι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί που τα μέλη τους απαρτίζονται από γυναίκες και ασχολούνται με την παραγωγή παραδοσιακών φαγητών, γλυκών και ποτών. Οι φιλοξενούμενοι έχουν την ευκαιρία όχι μόνο να δοκιμάσουν αλλά και να συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία των τοπικών εδεσμάτων. Πολλές φορές διοργανώνονται και μαθήματα τοπικής κουζίνας, όπου οι επισκέπτες μπορούν να εντυπώσουν στα μυστικά της παραδοσιακής κουζίνας, μαθαίνοντας πώς να χρησιμοποιούν τις βιολογικές πρώτες ύλες για να παρασκευάσουν ένα υγιεινό και νόστιμο φαγητό.

Υπάρχουν περιοχές με έντονο πολιτιστικό, ιστορικό, αρχιτεκτονικό και θρησκευτικό χρώμα που προσφέρουν στον επισκέπτη τη δυνατότητα να γνωρίσει και να ανακαλύψει την ιστορία και τη μοναδικότητα του κάθε τόπου. Επισκέψεις και ξεναγήσεις σε πολιτιστικά και ιστορικά μνημεία, σε εκκλησίες και μοναστήρια, σε περιοχές με ιδιαίτερες αρχιτεκτονικές τάσεις και παραδοσιακούς οικισμούς, φέρνουν τον επισκέπτη σε επαφή με την πολιτιστική μας κληρονομιά και το σημείο αναφοράς μας.

Η παραμονή στην ύπαιθρο μπορεί κάλλιστα να εμπλουτισθεί και με άλλες δραστηριότητες, τα λεγόμενα «σπορ κοντά στη φύση» όπως η πεζοπορία, η ορειβασία, η αναρρίχηση, το ποδήλατο, η κατάβαση βουνού, η ιππασία κ.α. Για τους πιο τολμηρούς υπάρχουν τα λεγόμενα «extreme sports» όπως ράφτινγκ, κανό, αλεξίπτωτο πλαγιάς κ.α.

Με βάση όλα τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι ο αγροτουρίστας δεν αναζητά μόνο ξεκούραση από τις διακοπές του αλλά κατά βάση την επαφή με τη φύση και την γνωριμία με την διαφορετικότητα και την αυθεντικότητα της περιοχής που

επισκέπτεται, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν αποζητά τις απαραίτητες ανέσεις και τους άρτια καταρτισμένους ανθρώπους που θα τον βοηθήσουν να μυηθεί στην πραγματική έννοια του αγροτουρισμού.

Η γνώση και η κατάρτιση κυρίως των νέων ανθρώπων σχετικά με τον αγροτουρισμό φαντάζει επιβεβλημένη, καθώς η χώρα μας με το εναλλασσόμενο τοπίο, με τις κλιματολογικές συνθήκες, με τη διάσπαρτη πολιτιστική και μνημειακή της τοπογραφία, συγκεντρώνει όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις για ουσιαστική και βιώσιμη αγροτουριστική ανάπτυξη.

Η πολιτεία λαμβάνοντας υπ' όψιν την αναγκαιότητα που προκύπτει από τη φεινή σχολική χρονιά θεσπίζει ειδικότητα αγροτουρισμού στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και συγκεκριμένα έπειτα από μελέτη και εισήγηση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, στο πλαίσιο της Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ΤΕΕ), δημιουργήθηκε ο Τομέας Γεωπονίας, Τροφίμων και Περιβάλλοντος. Οι κύκλοι και η εξειδίκευση των μαθημάτων προσανατολίζονται σε γνώσεις αγροτουρισμού με στόχο να εφοδιάσουν και να προετοιμάσουν κατάλληλα τους μελλοντικούς επαγγελματίες του αγροτουρισμού. Με αυτήν την πρωτοβουλία ανοίγονται νέοι ορίζοντες τόσο στους νέους ανθρώπους, όσο και στην αγροτική εκμετάλλευση που θα έχει στόχο την οικονομική και πολιτιστική άνθιση των περιοχών της υπαίθρου.

(Ανδριώτης, Κ., 2007, σελ. 64-68, ανώνυμος www.in.gr/Reviews/article, ανώνυμος www.in.gr/Reviews/chapter).

2.4.3. Το προφίλ του αγροτουρίστα.

Οι εναλλακτικοί τουρίστες και ιδιαίτερα οι αγροτουρίστες θεωρούνται πολυταξιδεμένα άτομα που νιώθουν κορεσμένοι από το πρότυπο του μαζικού τουρισμού και έλκονται από ένα ήσυχο και λιτό περιβάλλον, όπου μπορούν να απολαύσουν τις διακοπές τους μαζί με τις οικογένειες τους μακριά από την καθημερινότητα των αστικών κέντρων.

Ο αγροτουρίστας επιζητά την επαφή με τη φύση, την ξεκούραση και ταξιδεύει με σκοπό την αναζήτηση του αυθεντικού και ατόφιου τρόπου ζωής των ανθρώπων της υπαίθρου. Συνήθως ταξιδεύει σε μικρές ομάδες και επισκέπτεται μέρη που δεν έχει ξαναπάει. Διακατέχεται από το αίσθημα της περιήγησης, της εξερεύνησης και της ανεύρεσης των διαφοροποιητικών χαρακτηριστικών του αγροτουρισμού, που

ουσιαστικά είναι τα κίνητρα που τον ωθούν στην εναλλακτική αυτή τουριστική μετακίνηση.

Οι αγροτουρίστες ανήκουν σε ένα ευρύ ηλικιακό φάσμα, όπου τα νεότερα άτομα συνδυάζουν τον αγροτουρισμό με διάφορες δραστηριότητες όπως «extreme sports», ενώ οι μεγαλύτεροι σε ηλικία επιδίδονται σε πιο ήπιες και χαλαρές δραστηριότητες όπως περιηγήσεις σε περιοχές με πολιτιστικό, θρησκευτικό, λαογραφικό ενδιαφέρον. Ο επισκέπτης δεν αρκείται στην παρακολούθηση της καθημερινότητας του ντόπιου πληθυσμού, αλλά συμμετέχει ενεργά σε όλες τις εκφάνσεις της γνωρίζοντας έτσι την τοπική κοινωνία με άμεσο, οικείο και φιλικό τρόπο ανοίγοντας διόδους επικοινωνίας με τους κατοίκους της περιοχής. (ανώνυμος, www.in.gr/Reviews/article, Spyretto, www.agrotourismos.wordpress.com, Ασκέλη, Στ., 2007, σελ.51-55).

Οι τουρίστες των αγροτικών περιοχών χαρακτηρίζονται ως άτομα με υψηλό μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο, με έντονη οικολογική συνείδηση, ποικίλα ενδιαφέροντα, αποφεύγοντας τα πρότυπα της καταναλωτικής κοινωνίας και αποζητώντας την ποιότητα έναντι της ποσότητας. Σε όλο τον κόσμο ο αγροτουρίστας θεωρείται ποιοτικός, υψηλών προδιαγραφών και σημαντικής αγοραστικής δύναμης (Διαδίκτυο, ανώνυμος). Στην Ελλάδα οι Triantafylloy & Iakovidou (2000) έπειτα από έρευνα διαπίστωσαν ότι οι έλληνες που προτιμούν τον αγροτουρισμό είναι νεαρής ηλικίας, με υψηλή μόρφωση και με μεσαία εισοδήματα (Ανδριώτης, Κ., 2007, σελ. 64).

2.4.4. Οφέλη και επιπτώσεις του Αγροτουρισμού.

Ο αγροτουρισμός αποτελεί μία διαδικασία που προωθεί μια μορφή ταξιδιού με σεβασμό προς το περιβάλλον και την παράδοση, βασισμένη στην γνωριμία με την τοπική κουλτούρα, ιστορία και καθημερινότητα, μια διαφορετική προσέγγιση στον τρόπο ζωής. Πολύπλευρα είναι τα **οφέλη** που προκύπτουν τόσο για την περιοχή και τους κατοίκους της, που φιλοξενούν τον αγροτουρισμό, όσο και τους ίδιους τους φιλοξενούμενους.

Ένα από τα βασικότερα οφέλη του αγροτουρισμού είναι τόνωση της αγροτικής ζωής και η ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος. Δίνοντας τα κατάλληλα κίνητρα και με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, ο επιχώριος πληθυσμός και ιδιαίτερα οι νέοι, δραστηριοποιούνται στο χώρο με αποτέλεσμα να βρίσκουν διέξοδο από την

ανεργία και να παραμένουν στον τόπο τους, μειώνοντας έτσι την εσωτερική μετανάστευση προς τα αστικά κέντρα.

Για να ευδοκιμήσει ο αγροτουρισμός σε μία περιοχή δεν αρκεί μόνο το φυσικό τοπίο αλλά χρειάζεται να γίνουν και ορισμένα έργα υποδομής και ανάπτυξης. Με τις υποδομές αυτές η περιφέρεια αναπτύσσεται έτσι ώστε οι προσφερόμενες υπηρεσίες να ανταποκρίνονται στις ανάγκες του επισκέπτη αλλά να βοηθούν και στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του ντόπιου πληθυσμού.

Πρωτεύοντα ρόλο στην αύξηση υποδομής κατέχει η προστασία του περιβάλλοντος και η διατήρηση του φυσικού τοπίου και κάλλους. Είναι επιτακτική ανάγκη και ιδιαίτερα στις μέρες μας η περιφρούρηση και διαφύλαξη του οικοσυστήματος. Ο αγροτουρισμός λοιπόν δίνει την ευκαιρία όχι μόνο προάσπισης του περιβαλλοντικού χώρου αλλά και την ευκαιρία καλυτέρευσης αυτού. Με την διαπαιδαγώγηση, κατάρτιση και ενημέρωση του πληθυσμού επιτυγχάνουμε πιο συνειδητοποιημένους και ευαισθητοποιημένους πολίτες σε καίρια θέματα που αφορούν την καθημερινότητα μας.

Μέσα από τον αγροτουρισμό αναδεικνύεται, προβάλλεται και διατηρείται η πολιτιστική, ιστορική, θρησκευτική, λαογραφική και αρχιτεκτονική κληρονομιά μας. Τα παραπάνω στοιχεία αποτελούν την μοναδικότητα της κάθε περιοχής τα οποία επιβάλλεται να παραμείνουν ζωντανά στο πέρασμα του χρόνου για να παραμείνει ζωντανή η κάθε περιοχή ξεχωριστά αλλά και η ιστορία μας συνολικά. (Ανδριώτης, Κ., 2007, σελ.23-46, Ασκέλη, Στ., 2007, σελ. 23-29, Βενετσανοπούλου, Μ., 2006, σελ.170-172, ανώνυμος www.in.gr/Reviews/article).

Σε κάθε μορφή ανάπτυξης όμως υπάρχουν και οι ανάλογες **επιπτώσεις**. Στον εναλλακτικό τουρισμό και ιδιαίτερα στον αγροτουρισμό με την εισροή τουριστών στην ύπαιθρο προκύπτουν οικονομικές, περιβαλλοντολογικές και κοινωνικοπολιτιστικές επιπτώσεις.

Οι γρήγοροι ρυθμοί εξέλιξης μπορούν να μεταμορφώσουν την περιοχή σε κακό αντίγραφο αστικών περιοχών. Η εμπορευματοποίηση του φυσικού τοπίου και του τοπικού πολιτισμού μπορεί να προκαλέσει ζημιά στην αγροτική παράδοση και ζωή, εάν δεν υπάρξει ο απαραίτητος σεβασμός αλλά και ο σωστός και οργανωμένος προγραμματισμός για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού.

Οι υποδομές που αναπτύσσονται για την ενίσχυση και ανέλιξη του αγροτουρισμού χρειάζονται συντήρηση και προώθηση με αποτέλεσμα την αύξηση των δαπανών. Από την πλευρά της τοπικής κοινωνίας, η αβεβαιότητα εισοδήματος, ο ανταγωνισμός που

πολύ πιθανόν να προκύψει μεταξύ των ντόπιων κατοίκων, ο μιμητισμός ποικίλων ξενόφερτων προτύπων, καθώς και η πιθανή απώλεια ελέγχου με την είσοδο ξένων επενδυτών, είναι κάποια από τα ερωτήματα και προβλήματα που εγείρονται στην ενασχόληση με τον αγροτουρισμό. (Ανδριώτης, Κ., 2007, σελ.23-46, Βενετσανοπούλου, Μ., 2006, σελ. 172-173).

2.4.5. Φορείς του Αγροτουρισμού – Πιστοποίηση.

Την προσπάθεια ανάπτυξης και οργάνωσης του αγροτουρισμού στηρίζουν τόσο ο Δημόσιος τομέας όσο και ο Ιδιωτικός καθώς και οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί.

Στον ιδιωτικό τομέα με τα διάφορα αναπτυξιακά κίνητρα δημιουργούνται ιδιωτικές αγροτουριστικές επιχειρήσεις οι οποίες έχουν θετικό αντίκτυπο στις περιοχές που δέχονται τον αγροτουρισμό. Στο δημόσιο τομέα τα Υπουργεία Τουριστικής Ανάπτυξης, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Υγείας, Εσωτερικών, ΠΕΧΩΔΕ, η Γραμματεία Νέας Γενιάς, ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ), η Αγροτική Τράπεζα (ΑΤΕ), κ.α., συμβάλλουν στη εξάπλωση και ανάπτυξη του αγροτουρισμού. (www.ypan.gr)

Οι ΟΤΑ ανάμεσα στις δημοτικές επιχειρήσεις που έχουν ιδρύσει υπάρχουν και οι επιχειρήσεις που ασχολούνται με την ιδέα του αγροτουρισμού και σε αυτό βοήθησε και το θεσμικό πλαίσιο (Ν. 1065/1980 και Ν. 1416/1984) που έδωσε ώθηση στην ενασχόληση των τοπικών φορέων με τον αγροτουρισμό.

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί αποτελούν φορέα του αγροτουρισμού καθώς έχουν γίνει προσπάθειες ίδρυσης αγροτουριστικών συνεταιρισμών και επιχειρήσεων. Οι προσπάθειες αυτές έγιναν κυρίως μέσω των «Γυναικείων Αγροτουριστικών Συνεταιρισμών» σε διάφορες περιοχές της υπαίθρου, οι οποίες ξεκίνησαν με πολύ καλές προδιαγραφές, αλλά όπως αναλύεται και σε παρακάτω ενότητα, στην πορεία λίγοι ήταν αυτοί που κατάφεραν μέχρι και σήμερα να παραμείνουν ενεργοί και να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της υπαίθρου και του αγροτουρισμού.

Το 2001 ιδρύθηκε η Αγροτουριστική Α.Ε., ως Ανώνυμη Εταιρεία δημοσίου συμφέροντος, προκειμένου να συμβάλει ενεργά στη διαμόρφωση μιας εναλλακτικής πρότασης στην προϊούσα κρίση του μαζικού τουρισμού, με την καθιέρωση ενός νέου, σύγχρονου τουριστικού προϊόντος. Η πλειοψηφία των μετοχών της ανήκει στην

Εταιρεία Τουριστικής Ανάπτυξης (ΕΤΑ) Α.Ε., η οποία εποπτεύεται από το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, ενώ ισχυρός μέτοχος είναι η Αγροτική Τράπεζα ώστε να διασφαλίζεται ο δημόσιος χαρακτήρας της εταιρείας. Οι επιμέρους σκοποί της Εταιρείας είναι:

- Να προσφέρει περισσότερη γνώση γύρω από την δυναμική του αγροτουρισμού και να ελκύσει δυνητικούς επενδυτές να στραφούν σε αυτό τον τομέα, καθοδηγώντας υπεύθυνα και αποτελεσματικά τα βήματα τους με την παροχή πληροφοριών και πρακτικών συμβουλών.
- Να αναβαθμίσει τις έννοιες «αγροτουρισμός» και «εναλλακτικές μορφές τουρισμού», που, παρά την ευρεία χρήση τους, καταλήγουν συχνά σε άστοχες εφαρμογές.
- Να καθιερώσει τον αγροτουρισμό ως ένα αναγνωρίσιμο ποιοτικό τουριστικό προϊόν ήπιας ανάπτυξης, με υψηλές προδιαγραφές στην παροχή υπηρεσιών.
- Να ενισχύσει τη δυναμική της ελληνικής υπαίθρου μέσα από την ανάπτυξη του αγροτουρισμού και τη συμβολή του στην διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, του πολιτισμού, της παράδοσης, με τελικό στόχο την ενίσχυση των τοπικών οικονομιών και κοινωνιών.
- Να εξασφαλίσει τις κατάλληλες συνθήκες για τη δημιουργία υγιών ανταγωνιστικών επιχειρήσεων.
- Να παρέχει πληροφορίες και πρακτικές συμβουλές στους δυνητικούς επισκέπτες για την επιλογή του ταξιδιωτικού προορισμού τους. (Βενετσανοπούλου, Μ., 2006, σελ.179 , ανώνυμος www.agrotyrismos.wordpress.com) .

Το σύνθημα: "Αγροτουρισμός ίσον τουρισμός 12 μήνες το χρόνο", υποδηλώνει ότι το νέο αγροτουριστικό μοντέλο -το οποίο επαγγέλλεται η Αγροτουριστική- αποτελεί βασικό μοχλό μιας περιφερειακής ανάπτυξης.

Για την επίτευξη των στόχων της, η Αγροτουριστική Α.Ε. έχει σχεδιάσει και υλοποιεί ένα ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης, το οποίο συνεχώς εμπλουτίζει και επικαιροποιεί. Στον τομέα της εκπαίδευσης, η Αγροτουριστική Α.Ε. διοργανώνει τακτικά σεμινάρια. Ωστόσο δεν αποτελεί φορέα εκπαίδευσης.

Η Αγροτουριστική Α.Ε. έχει αναλάβει την καινοτομική πρωτοβουλία της δημιουργίας ενός Δικτύου Κινητών Μονάδων, που θα περιodeύουν ανά την Ελλάδα

και θα έχουν ως αντικείμενο την παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών προώθησης και υποστήριξης Αγροτουριστικών Επενδύσεων και Προϊόντων. Το Δίκτυο αυτό θα συνδέεται με μια Κεντρική Μονάδα Υποστήριξης και με το <http://www.agrotravel.gr/>.

Πρόσφατα δημιούργησε την πρώτη διαδικτυακή «Πύλη» του ελληνικού αγροτουρισμού-τουρισμού που έχει σκοπό να αναδείξει τις ιδιαιτερότητες και τις ομορφιές κάθε περιοχής της χώρας μας προβάλλοντας ένα ολοκληρωμένο προϊόν εναλλακτικού τουρισμού, να συμβάλλει καθοριστικά στην προσέλκυση υψηλού επιπέδου τουριστών από την Ελλάδα και το εξωτερικό, στην κλιμάκωση της τουριστικής περιόδου, στο συντονισμό των μεμονωμένων προσπαθειών ανάπτυξης του τουρισμού υπαίθρου, στην αναζωογόνηση συνολικά της περιφερειακής Ελλάδας.

Σημαντικό μέσο επικοινωνίας αποτελεί και η μηνιαία εφημερίδα «Αγροτουρισμός», με 6.000 αποδέκτες, ανάμεσα στους οποίους είναι επιχειρηματίες του αγροτουρισμού, φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τα παραγωγικά υπουργεία. Στην επόμενη φάση δημιουργήθηκε ένα Τμήμα Αναπτυξιακών Μελετών για την εκπόνηση πρότυπων αναπτυξιακών προγραμμάτων. (<http://www.agrotour.gr/agro/site>).

Το ενδιαφέρον για ανάληψη αγροτουριστικής δραστηριότητας είναι έντονο σε όλη τη χώρα. Η χρηματοδότηση πηγάζει από κοινοτικά κονδύλια, από τα προγράμματα ΟΠΑΑΧ (Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου) του υπουργείου Γεωργίας, από το πρόγραμμα Leader, που είχε μεγάλη απορρόφηση και ανέπτυξε την επιχειρηματικότητα στην περιφέρεια, αλλά και από τον αναπτυξιακό νόμο.

«Ο νέος αναπτυξιακός νόμος είναι προσανατολισμένος στην περιφέρεια. Η 4η προγραμματική περίοδος (Δ' ΚΠΣ), διαθέτοντας μεγάλο ποσοστό των πόρων στην περιφέρεια, έχει τις προϋποθέσεις για να χαραχθεί μια στρατηγική ώστε οι επιδοτήσεις να εναρμονιστούν με ευρύτερους στόχους» σημειώνει η κυρία Μπριγκίττα Παπασταύρου (πρόεδρος και διευθύνουσα σύμβουλος της Αγροτουριστικής Α.Ε.) και καταλήγει: «Η Ελλάδα είναι μια χώρα που διαθέτει καταπληκτική ενδοχώρα, πάρα πολλά νησιά και παράκτιες περιοχές. Ο τουρισμός υπαίθρου είναι ένα ισχυρό συμπληρωματικό προϊόν του μαζικού τουρισμού. Είναι ένα σύγχρονο τουριστικό προϊόν που απευθύνεται σε μια άλλη πελατεία, η οποία δεν έχει ακόμη ανακαλύψει την Ελλάδα. Τουρισμός υπαίθρου σημαίνει τουρισμός 12

μήνες τον χρόνο και άρα βιώσιμη ανάπτυξη για την "άλλη Ελλάδα"». (Πουτέτση, Χ., 2007, <http://tovima.dolnet.gr>)

Ένας ακόμη φορέας του αγροτουρισμού είναι το Ελληνικό Κέντρο Αγροτουρισμού το οποίο είναι Σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Συστάθηκε τον Ιανουάριο του 2003 και απαρτίζεται από επιχειρηματίες, εκδότες, δημοσιογράφους, καθηγητές πανεπιστημίου, επιστήμονες, άτομα που ο καθένας στον τομέα του έχει να επιδείξει ένα σημαντικό έργο.

Δημιουργήθηκε με σκοπό τη στήριξη, την ενίσχυση και την προώθηση της ιδέας του αγροτουρισμού στην Ελλάδα καθώς και των πολιτικών για την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος με κατεύθυνση την βιώσιμη τοπική και περιφερειακή τουριστική ανάπτυξη. Στα πλαίσια των σκοπών του, επιδιώκει τη συνεργασία με φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς καθώς και με διεθνείς και εθνικές αγροτουριστικές οργανώσεις.

Ο σκοπός του ΕΛΛ.Κ.Α είναι να δημιουργηθούν Δίκτυα Συνεργασίας για την ανάδειξη των πολιτισμικών χαρακτηριστικών της υπαίθρου και των τοπικών παραδοσιακών προϊόντων. Μία από τις πρόσφατες δραστηριότητες του ΕΛΛ.Κ.Α είναι η διοργάνωση της Γιορτής Αγροτουρισμού της Επιδαύρου, μία γιορτή που όπως δείχνει το ενδιαφέρον πληθώρας Δήμων από όλη την χώρα, πρόκειται να καθιερωθεί με τοπικό χαρακτήρα σε πολλές περιοχές. (www.ypan.gr)

Σε ολοένα και περισσότερες επιχειρήσεις ανά τον κόσμο εφαρμόζονται Συστήματα Διαχείρισης Ποιότητας με τις αντίστοιχες πιστοποιήσεις (ISO 9001, HACCP κλπ) είτε για τα προϊόντα που παράγουν, είτε για τις υπηρεσίες που παρέχουν.

Η ποιότητα του τουρισμού είναι αυτή που εγγυάται ένα θετικό αποτέλεσμα για μια μεμονωμένη επιχείρηση, αλλά και την καθιέρωση ενός τουριστικού προορισμού. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (WTO), ποιότητα στον τουρισμό είναι: «Το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας που συνεπάγεται την ικανοποίηση όλων των θεμιτών αναγκών για προϊόντα και υπηρεσίες, των απαιτήσεων και των προσδοκιών του καταναλωτή, με ένα αποδεκτό αντίτιμο, σύμφωνα με συμβατικούς όρους και βαθύτερους προσδιοριστικούς παράγοντες της ποιότητας, όπως η σιγουριά και ασφάλεια, η υγιεινή, η προσβασιμότητα, η διαφάνεια, η αυθεντικότητα και η αρμονία των τουριστικών δραστηριοτήτων με το ανθρωπογενές και το φυσικό περιβάλλον». Γι' αυτό είναι απαραίτητη η πιστοποίηση και στον τουρισμό. (Βενετσανοπούλου, Μ., 2006, σελ.178) .

Από τον Απρίλιο του 2005 ο διαπιστευμένος φορέας πιστοποίησης αγροτουριστικών επιχειρήσεων είναι η «Αγροτουριστική Α.Ε.» (αρ. εγγραφής 210) από το Εθνικό Σύστημα Διαπίστευσης (ΕΣΥΔ). Το σήμα ποιότητας αποτελεί επιλέξιμη δαπάνη, χρηματοδοτούμενη από το κοινοτικό πρόγραμμα Leader Plus.

Η πιστοποίηση των αγροτουριστικών επιχειρήσεων αποτελεί τη διαβεβαίωση και εγγύηση προς τον καταναλωτή ότι η επιχείρηση πληροί συγκεκριμένες ποιοτικές προδιαγραφές και λειτουργεί σύμφωνα με την Προδιαγραφή του Ελληνικού Οργανισμού Τυποποίησης (ΕΛΟΤ) π.δ. 1417/2003 (βλ. παράρτημα 1) και τους κανονισμούς που έχει θέσει ο μοναδικός αρμόδιος φορέας του ελληνικού κράτους. Ο πλήρης τίτλος είναι «Αγροτουρισμός: Ορολογία και γενικές απαιτήσεις για τους παροχείς υπηρεσιών αγροτουρισμού». Για την έκδοση της συνεργάστηκαν ο ΕΛΟΤ ως κρατικός φορέας τυποποίησης, ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού και η Αγροτουριστική Α.Ε. (Βενετσανοπούλου, Μ., 2006, σελ.179) .

Για τη διαδικασία πιστοποίησης (βλ. παράρτημα 2) χρειάζεται να συμπληρωθεί και να σταλεί ένα έντυπο εκδήλωσης ενδιαφέροντος στην Αγροτουριστική Α.Ε. από τον ενδιαφερόμενο. Η πιστοποίηση και το σήμα ποιότητας αγροτουρισμού έχουν διάρκεια ισχύος τριών χρόνων. Τα πρώτα δύο καταλύματα που έχουν αποκτήσει το Σήμα Ποιότητας της Αγροτουριστικής είναι ο «Πύργος Ξενιού» στη Δημητσάνα και το «Σπίτι της Θεώνης» στη Δήμητρα Γορτυνίας.

Το διακριτικό σήμα (Σήμα Ποιότητας Αγροτουρισμού), είναι αυτό που μπορεί να βοηθήσει τον καταναλωτή να διακρίνει και να επιλέξει μία συγκεκριμένη επιχείρηση έναντι κάποιας άλλης και να είναι σίγουρος για την ποιότητα των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών καθώς και για τον έλεγχο που έχει πραγματοποιηθεί στις επιχειρήσεις αυτές. (Ασκέλη, Στ., 2007, σελ.102-108, ανώνυμος, www.agrotour.gr) .

Σύμφωνα με τους ορισμούς της Προδιαγραφής (βλ. παράρτημα 1) και την Αγροτουριστική Α.Ε. (2008) οι κατηγορίες επιχειρήσεων που εντάσσονται στον αγροτουρισμό επιγραμματικά είναι:

- Αγροτουριστικά καταλύματα
- Πρατήρια / Εκθετήρια αγροτουριστικών προϊόντων
- Αγροτουριστικά κέντρα εστίασης και αναψυχής
- Τουριστικά γραφεία που υλοποιούν ή διοργανώνουν προγράμματα υπαίθριων δραστηριοτήτων
- Αγοροκτήματα

- Επιχειρήσεις παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων
- Εργαστήρια λαϊκής τέχνης

Οι επιχειρήσεις που θα μπουν στη διαδικασία πιστοποίησης θα αποκτήσουν τα εφόδια για να μπορέσουν να εντοπίσουν τα αδύνατα σημεία τους και να βελτιώσουν τις υπηρεσίες και την ποιότητα τους, αυξάνοντας έτσι την ανταγωνιστικότητα τους, προσφέροντας όλα όσα υπόσχονται αλλά και όσα ζητάει ο πελάτης. (ανώνυμος, www.rethimno.gr-el-toyrisim) .

Με την συνεχή και συστηματική παρακολούθηση και τον έλεγχο που θα ακολουθήσει, διασφαλίζεται συνεχώς η ποιότητα της λειτουργίας και της οργάνωσης τους, ενώ επιτυγχάνονται σχέσεις εμπιστοσύνης με τον πελάτη. Παράλληλα μειώνεται το κόστος λειτουργίας, γιατί από την εφαρμογή του συστήματος που ακολουθείται γίνεται εξοικονόμηση των πόρων (μείωση κατανάλωσης ενέργειας, νερού, καταμερισμός εργασίας και αρμοδιοτήτων, καλύτερη συντήρηση εξοπλισμού, κ.α.) (Ασκέλη, Στ., 2007, σελ.105) .

2.4.6. Αναπτυξιακά, κοινοτικά προγράμματα.

Τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (Μ.Ο.Π. 1986-1992) αποτέλεσαν μία από τις πρώτες οργανωμένες προσπάθειες της Ε.Ε. για την στήριξη της απασχόλησης και των εισοδημάτων. Στα Μ.Ο.Π. εντάχθηκαν προγράμματα κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης της υπαίθρου που σχετίζονταν με τον αγροτουρισμό. (Ανδριώτης, Κ., 2007, σελ.82).

Τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (Π.Ε.Π), είναι προγράμματα που λαμβάνουν μέτρα σχετικά με τον τουρισμό και την αγροτική ανάπτυξη. Η τουριστική εκμετάλλευση, συντήρηση και εκσυγχρονισμό, κτιρίων και εγκαταστάσεων, τουριστικά καταλύματα, ανάπτυξη καινοτόμων πρωτοβουλιών , διαχείριση ειδικών μορφών τουρισμού, κ.α. Στην Ελλάδα τα Π.Ε.Π είναι 13 όσες και οι περιφέρειες. Δικαιούχοι για επενδύσεις είναι:

- Φυσικά πρόσωπα που τουλάχιστον το ¼ του συνολικού εισοδήματός τους προέρχεται από τη γεωργική εκμετάλλευση.
- Δήμοι, κοινότητες και αναπτυξιακές εταιρίες που επενδύουν σε περιοχές που εδρεύουν και οι περιοχές αυτές δεν έχουν πληθυσμό πάνω από 2.000 κατοίκους.
- Αγροτικοί συνεταιρισμοί και ομάδες παραγωγών που επενδύουν σε

ιδιόκτητο χώρο στην περιοχή ευθύνης τους.

Το τελευταίο Π.Ε.Π. (2000-2006) στοχεύει να ξεπεράσει προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί, να αναβαθμίσει την ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος της περιφέρειας και να αναδείξει νέους τουριστικούς προορισμούς. (Ανδριώτης, Κ., 2007, σελ.82-83, Βενετσανοπούλου, Μ., 2006, σελ.183).

Τα Ο.Π.Α.Α.Χ. αποτελούν ολοκληρωμένες παρεμβάσεις στις αγροτικές ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της Περιφέρειας. Πρόκειται για παρεμβάσεις που υλοποιούνται για πρώτη φορά στο Γ' ΚΠΣ δεδομένου ότι συνδυάζουν την ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων με την ταυτόχρονη υλοποίηση δημόσιων τεχνικών και κοινωνικών υποδομών. Οι στόχοι τους συνοψίζονται στους εξής:

- Μείωση της απομόνωσης του ορεινού χώρου.
- Μείωση ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.
- Στήριξη της ανάπτυξης στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές της Περιφέρειας.
- Ανάδειξη και αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων των περιοχών αυτών.
- Δημιουργία βιώσιμων συνθηκών για τους πληθυσμούς αυτούς. (www.minagric.gr).

Ένα ακόμη επιδοτούμενο πρόγραμμα από την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης της Υπαίθρου (ΕΠΑΑΑΥ) που έχει ως στόχο:

- Τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών γεωργικών προϊόντων.
- Την ενίσχυση της ολόπλευρης ανάπτυξης της υπαίθρου, αυξάνοντας έτσι την ελκυστικότητα και την ανταγωνιστικότητα της, οργανωμένη σε σωστές οικονομικές και κοινωνικές βάσεις.
- Τη διατήρηση και βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος και την ορθή εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της κάθε περιοχής.

Υπάρχουν επίσης και προγράμματα βοήθειας και στήριξης της νεανικής και γυναικείας επιχειρηματικότητας καθώς και των ατόμων με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ), τα οποία αναφέρονται σε κέντρα πληροφόρησης για τον αγροτουρισμό, τις υπαίθριες δραστηριότητες, στην δημιουργία τοπικών οικοτεχνιών, παραδοσιακών προϊόντων, κ.α. (Ασκέλη, Στ., 2007, σελ.88, Βενετσανοπούλου, Μ., 2006, σελ.182).

Η προώθηση της διασυνοριακής, διακρατικής, διαπεριφερειακής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβάλλεται μέσα από την κοινοτική πρωτοβουλία INTERREG. Το INTERREG I πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο 1990-1993, το INTERREG II την περίοδο 1994-1999 και το INTERREG II C την περίοδο 1997-1999, που λειτούργησε συμπληρωματικά στο προηγούμενο. Η προώθηση και κατασκευή συνεδριακών και αθλητικών τουριστικών εγκαταστάσεων καθώς και η προώθηση του αγροτουρισμού ήταν οι βασικοί στόχοι του προγράμματος. (Ανδριώτης, Κ., 2007, σελ.86).

Το 1990 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε μια κοινοτική πρωτοβουλία για την αγροτική ανάπτυξη, με την ονομασία LEADER (*“Liaisons Entre Actions pour le Développement de l’Economie Rurale”*, «Σύνδεσμοι μεταξύ Δράσεων για την Ανάπτυξη της Αγροτικής Οικονομίας»), μέσα στα πλαίσια της οποίας η Ε.Ε. ενθαρρύνει την ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο και αποβλέπει στην ενίσχυση των δεσμών μεταξύ των δράσεων για την ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της προσέγγισης Leader είναι αυτά ακριβώς που διαφοροποιούν την πρωτοβουλία από άλλα κοινοτικά προγράμματα και περιλαμβάνουν τα παρακάτω 7 σημεία:

- Χωρική προσέγγιση.
- Εκ των κάτω προς τα άνω προσέγγιση.
- Ομάδες Τοπικής Δράσης.
- Καινοτόμος χαρακτήρας των δράσεων.
- Διασύνδεση μεταξύ δράσεων, δηλαδή ολοκληρωμένη και πολυτομεακή προσέγγιση.
- Δικτύωση, περιλαμβανομένης της διακρατικής συνεργασίας.
- Αποκεντρωμένες μεθόδους διαχείρισης και χρηματοδότησης. (βλ. παράρτημα 3).

Τα Leader ξεκίνησαν με το Leader I την περίοδο 1991-1993 και λόγω της μεγάλης του επιτυχίας ακολούθησαν δύο επιπρόσθετα το Leader II (1994-1999) και το Leader + (2000-2006), τα οποία λειτούργησαν ενισχυτικά και συμπληρωματικά στα προηγούμενα.

Η κοινοτική πρωτοβουλία LEADER+ θα συνεχίσει να αποτελεί, και για τη νέα προγραμματική περίοδο, το καινοτόμο πλαίσιο για την εφαρμογή ολοκληρωμένων πολιτικών αγροτικής ανάπτυξης. Ενσωματώνει τον πιλοτικό χαρακτήρα των υλοποιούμενων παρεμβάσεων και θα αποτελέσει τον «καταλύτη» για την προώθηση

της νέας αντίληψης για το ρόλο και τη σημασία του αγροτικού χώρου. Το Εθνικό Πρόγραμμα Leader + έχει υιοθετήσει δύο γενικούς αναπτυξιακούς στόχους:

1. Ολοκληρωμένη, αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου μέσω πιλοτικών εφαρμογών.
2. Ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των περιοχών σε όλα τα επίπεδα οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Οι παραπάνω γενικοί στόχοι σε εθνικό επίπεδο έχουν εξειδικευθεί σε τοπικό επίπεδο, με βάση τους παραγωγικούς, φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους της περιοχής.

Μέσω αυτής της πρωτοβουλίας έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο 200 ομάδων τοπικής δράσης (Ο.Τ.Δ.) που ανέλαβαν να σχεδιάσουν σε τοπικό επίπεδο την υλοποίηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων αγροτουρισμού.

Το Leader απευθύνεται σε όλες τις αγροτικές περιοχές της Ε.Ε. Τα τοπικά προγράμματα Leader υλοποιούνται από αναπτυξιακές εταιρείες, από τις Ομάδες Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ), οι οποίες συγκροτούνται από τοπικούς φορείς, όπως η τοπική αυτοδιοίκηση πρώτου και δεύτερου βαθμού, από συλλόγους, επιμελητήρια, συνεταιρισμούς, επιστημονικούς φορείς, περιβαλλοντικές και άλλες οργανώσεις.

Στα πλαίσια του Leader μπορούν να κάνουν επενδύσεις φυσικά ή νομικά πρόσωπα (ιδιώτες, ΟΤΑ, συνεταιρισμοί, σύλλογοι, κ.α.) και είναι ηλικίας κάτω των 65 ετών. Σε αντίθεση με άλλες επιδοτήσεις του Υπουργείου Γεωργίας, το Leader μπορεί να χρηματοδοτήσει μια αγροτουριστική επένδυση ανεξάρτητα από το αν ο επενδυτής είναι αγρότης ή όχι. (Ανδριώτης, Κ., 2007, σελ.84-85, Ασκέλη, Στ., 2007, σελ.89-90, Βενετσανοπούλου, Μ., 2006, σελ. 180-182, Έξαρχος, Γ., Καραγιάννης, Στ., 2004, σελ.112, www.minagric.gr).

Μέχρι 25-8-2008 υποβάλλονταν προτάσεις από φορείς για την ένταξη τοπικών προγραμμάτων ανάπτυξης περιοχών, στο πλαίσιο του προγράμματος προσέγγισης Leader, "**Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) της Ελλάδας 2007-2013, Αλέξανδρος Μπαλτατζής**", Άξονας 4. Η προκήρυξη αφορά στην επιλογή:

- Των περιοχών που θα ενισχυθούν στο πλαίσιο του Άξονα 4.
- Των τοπικών προγραμμάτων Leader που θα εφαρμοστούν στις περιοχές αυτές.
- Των τοπικών εταιριών σχημάτων (Ομάδων τοπικής δράσης) που θα σχεδιάσουν και θα εφαρμόσουν τα τοπικά προγράμματα Leader στις περιοχές αναφοράς τους.

Κατά τη διάρκεια της Δ' Προγραμματικής Περιόδου 2007-2013 θα εφαρμοσθούν 6 τομεακά και 5 περιφερειακά προγράμματα του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) και παράλληλα στο πλαίσιο του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΣΣΑΑ) το οποίο θα υλοποιηθεί στους παρακάτω άξονες:

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και της δασοκομίας.
- Βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας.

Στο πλαίσιο του 4ου άξονα, στα πλαίσια της προσέγγισης Leader, θα υλοποιηθούν δράσεις μεταξύ άλλων που αποσκοπούν:

- Στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας των γεωργικών προϊόντων.
- Στη διαφοροποίηση προς μη γεωργικές δραστηριότητες.
- Στη στήριξη της δημιουργίας και ανάπτυξης πολύ μικρών επιχειρήσεων.
- Στην ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων κλπ.

Περισσότερες πληροφορίες για την Προγραμματική Περίοδο 2007-2013:

ΕΣΠΑ 2007-2013: <http://www.hellaskps.gr/2007-2013.htm>

ΕΣΣΑΑ 2007-2013: <http://www.agrotikianaptixi.gr/plirofories/index.asp>

(Ασκέλη, Στ., 2007, σελ.87, ανώνυμος, www.ruralinvest.gr).

Με τη συνεργασία της τοπικής αυτοδιοίκησης, των τοπικών φορέων και επιχειρηματιών, η Αγροτουριστική Α.Ε. προωθεί 7 ολοκληρωμένα αναπτυξιακά προγράμματα, 7 διαφορετικές προτάσεις περιφερειακής αγροτουριστικής ανάπτυξης. Στα προγράμματα αυτά περιλαμβάνονται οι νομοί Μαγνησίας, Φλώρινας, Ρεθύμνου, Λακωνίας, οι περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης και Πελοποννήσου καθώς και η αναβίωση του παραδοσιακού χωριού των Καλλαρυτών στα ορεινά Τζουμέρκα.

Ο σχεδιασμός της Αγροτουριστικής λαμβάνει υπόψη την ταυτότητα της κάθε περιοχής, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, την ιδιαίτερη φυσιογνωμία καθώς και την τοπική παράδοση προκειμένου να υλοποιήσει συνδυασμένες δράσεις, ικανές να κινητοποιήσουν συνολικά τις τοπικές οικονομίες και κοινωνίες.

Οι μικρές αγροτουριστικές επιχειρήσεις μπορούν να διεισδύσουν στις διεθνείς αγορές με τη βοήθεια του Διαδικτύου. Για τον σκοπό αυτό η Αγροτουριστική συμμετέχει στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα «e-Ten», ως εταίρος στο Έργο i-

SeT “integrated Suite for e-Tourism”, που έχει σαν αντικείμενο να αναπτύξει νέες μεθόδους (ηλεκτρονικά εργαλεία) για τη διαχείριση και οργάνωση των μικρών επιχειρήσεων φιλοξενίας, έτσι ώστε να επιτύχουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μέσω της πρόσβασης στο Διαδίκτυο και της εξοικείωσης με τις δυνατότητες που παρέχει.

Για την επίτευξη των στόχων του Προγράμματος, το ηλεκτρονικό εργαλείο “i-SeT” θα δοκιμαστεί πιλοτικά σε εικοσιπέντε επιλεγμένους ξενώνες σε κάθε μία από τις τέσσερις χώρες (Ιταλία, Ελλάδα, Ισπανία, Κύπρος) που συμμετέχουν στο πρόγραμμα αυτό. Η Αγροτουριστική επέλεξε 25 πρότυπες και αναπτύξιμες μονάδες από διαφορετικές περιοχές της χώρας και ειδικότερα από τους Νομούς Ιωαννίνων, Άρτας, Τρικάλων, Σερρών, Ευρυτανίας, Μαγνησίας, Εύβοιας, Ηρακλείου, κ.α.

Σε ειδική διημερίδα ενημέρωσης και κατάρτισης, που πραγματοποιήθηκε στα γραφεία της εταιρίας, παρουσιάστηκε στους επιλεγμένους επιχειρηματίες το πρόγραμμα, ο σκοπός του, οι στόχοι αλλά και τα πλεονεκτήματα από τη συμμετοχή στο πιλοτικό πρόγραμμα “i-SeT”. Οι επιχειρηματίες ενημερώθηκαν επίσης για τον τρόπο συμμετοχής τους, τη μεταξύ τους δικτύωση, τη δημοσιότητα που θα δοθεί στο πρόγραμμα και κατά συνέπεια και στις επιχειρήσεις τους. Περισσότερες πληροφορίες για το πρόγραμμα μπορεί να πάρει κανείς από την ηλεκτρονική σελίδα www.iset-project.eu.

Τα πλεονεκτήματα από τη συμμετοχή στο πιλοτικό αυτό πρόγραμμα συνοψίζονται ως εξής:

- Εύκολη και δωρεάν ασύρματη πρόσβαση στο διαδίκτυο «HotSpot» για τους επισκέπτες του ξενώνα καθ’ όλη τη διάρκεια του Προγράμματος.
- Πρόσβαση σε λύσεις e-business (e-booking, newsletters κλπ) μέσω της ηλεκτρονικής πύλης i-SeT.
- Συμμετοχή στο Δίκτυο που θα δημιουργηθεί μέσω του προγράμματος με τη συμμετοχή των επιχειρήσεων και από τις τέσσερις χώρες.

(ανώνυμος, www.agrotour.gr/agro/site).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

3.1. Το Συνεταιριστικό Κίνημα στην Ελλάδα και σε διεθνές επίπεδο.

Η Βιομηχανική Επανάσταση στην Αγγλία (1750), η Κοινωνικοπολιτική επανάσταση στη Γαλλία (1789) και η Αγροτική Επανάσταση στην Ευρώπη αποτελούν ορόσημο στην εξέλιξη του ατόμου και κατά συνέπεια της ανθρωπότητας. Ο απλός άνθρωπος επεδίωξε μέσα από αυτές την ατομική του ελευθερία και την ανεξαρτητοποίηση του.

Παράλληλα με την ανάπτυξη της βιομηχανίας και του εμπορίου, αναπτύσσεται το εργατικό και συνεταιριστικό κίνημα. Η εργατική τάξη οργανώνεται συνδικαλιστικά και ιδρύονται εργατικά σωματεία και κέντρα. Σκοπός τους είναι αφ' ενός η συσπείρωση και η αυτοπροστασία των εργαζομένων και των λιγότερο προνομιούχων ενάντια στον καπιταλισμό και το μονοπωλιακό κεφάλαιο και αφετέρου η διεκδίκηση καλύτερων οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών. (Μαριάδης, Σ., 2003, σελ.26-27).

Πολλοί μελετητές προσπάθησαν να δώσουν έναν ολοκληρωμένο ορισμό για την έννοια του συνεταιρισμού, αλλά ο καθένας εστίασε στα διαφορετικά χαρακτηριστικά του. Η Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση (ICA) έδωσε τον ακόλουθο ορισμό για τον συνεταιρισμό, στο συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στο Μάντσεστερ το 1995: «Συνεταιρισμός είναι μία αυτόνομη ένωση προσώπων, που συγκροτείται εθελοντικά, για την αντιμετώπιση των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών και επιδιώξεων τους, διαμέσου μίας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης» (Καμενίδης, Χ. 2001, σελ.15). Οι σκοποί των συνεταιρισμών για την ευημερία των μελών τους συνοπτικά είναι:

- Βελτίωση της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής θέσης τους.
- Μεγιστοποίηση των ωφελειών τους.
- Ελαχιστοποίηση των δαπανών παραγωγής και προσφοράς υπηρεσιών προς αυτούς.
- Προσφορά καλύτερων και περισσότερων υπηρεσιών.
- Εξασφάλιση κοινωνικής δικαιοσύνης.
- Διαφύλαξη της υγείας των καταναλωτών.
- Ανύψωση του μορφωτικού επιπέδου των μελών (Καμενίδης, Χ. 2001, σελ 17).

Σύμφωνα με διακήρυξη στο ίδιο συνέδριο «οι συνεταιρισμοί στηρίζονται στις αξίες της αυτοβοήθειας, της αυτεθύνης, της δημοκρατίας, της ισότητας, της ισοτιμίας και της αλληλεγγύης. Τα μέλη των συνεταιρισμών στηρίζονται στις ηθικές αξίες της εντιμότητας, της διαφάνειας, της κοινωνικής υπευθυνότητας και της φροντίδας για τους άλλους».

Το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα σχεδιάστηκε στις αρχές του περασμένου αιώνα από ανθρώπους με βαθιά ιδεαλιστική προσέγγιση των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών με σκοπό να λειτουργήσει σαν ασπίδα προστασίας ενός μεγάλου ποσοστού του πληθυσμού. (Καμενίδης, Χ. 2001, σελ.15).

Στην Ελλάδα, το 1780 ιδρύεται στο χωριό Αμπελάκια της Θεσσαλίας από τους κατοίκους του χωριού και από των γύρω χωριών της περιοχής η «Κοινή Συντροφιά των Αμπελακίων», η οποία αριθμούσε 6.000 μέλη που προέρχονταν από όλες τις κοινωνικές τάξεις (κεφαλαιούχοι, γαιοκτήμονες, τεχνίτες, εργάτες, γεωργοί). Η εταιρεία αυτή παρήγαγε βαμβακερά νήματα που είχαν γίνει γνωστά για το ανεξίτηλο κόκκινο χρώμα τους, τα οποία εξήγαγε σε όλο τον κόσμο και είχε ιδρύσει υποκαταστήματα στο εξωτερικό (Τεργέστη, Πετρούπολη, Λονδίνο, Άμστερνταμ, κ.α.) με βασικό κέντρο τη Βιέννη. Αρχηγός του συνεταιρισμού ήταν ο Γεώργιος Μαύρος (Σβάρτς), ο οποίος εκπροσωπούσε τον συνεταιρισμό στο εξωτερικό και είχε αναπτύξει πολλαπλή εμπορική δραστηριότητα. (Γκίνη, Χ., 2004, www.corfuexpert.gr/articles , Μαριάδης, Σ., 1998, www.dimitra.gr/rizari).

Το 1900 ιδρύεται σαν σωματείο, λόγω της έλλειψης συνεταιριστικής νομοθεσίας, ο Γεωργικός Μετοχικός Συνεταιρισμός στον Αλμυρό που θεωρείται η αφετηρία του συνεταιριστικού κινήματος. Ιδρυτές ήταν οι Δημήτριος Γρηγοριάδης (1870-1907) και Νικόλαος Μιχόπουλος (1878-1930), οι οποίοι θεωρούνται πρωτεργάτες συνεταιριστές στην Ελλάδα μαζί με τον Σωκράτη Ιασεμίδη (1878-1929) που ανέλαβε αργότερα την πιο συστηματική οργάνωση του συνεταιρισμού. (Μαριάδης, Σ., 2003, σελ. 197-204).

Έτσι έως το 1913 υπήρχαν 97 συνεταιρισμοί με περιορισμένη δράση πιστωτικού κυρίως χαρακτήρα. Έως το 1915 είχαν ιδρυθεί συνολικά 152 συνεταιρισμοί. Στις 31/12/1914 ψηφίζεται ο νόμος 602 «περί συνεταιρισμού» ο οποίος αποτελεί σταθμό στην ιστορία του Ελληνικού Συνεταιριστικού Κινήματος. Συντάκτης και εισηγητής του νόμου ήταν ο Σ. Ιασεμίδης. Ο πρώτος αυτός συνεταιριστικός νόμος θέτει τα θεσμικά θεμέλια για την δημιουργία, οργάνωση και ανάπτυξη των συνεταιρισμών.

Με την ψήφιση του προαναφερθέντος νόμου εντείνεται ο ρυθμός ανάπτυξης των συνεταιρισμών στη χώρα μας.

Ο νόμος 602/1914 περιείχε 95 άρθρα τα οποία με τους πέντε μεταγενέστερους συνεταιριστικούς νόμους (Ν.921/1979, Ν.1541/1985, Ν.1667/1986, Ν.2169/1993, Ν.2180/2000), τροποποιήθηκαν και λειτούργησαν καταλυτικά στη δημιουργία διαφόρων ειδών συνεταιρισμών όπως: οι αστικοί οι οποίοι δρουν στον αστικό χώρο (καταναλωτικοί, πιστωτικοί, προμηθευτικοί κ. ά.) και οι αγροτικοί συνεταιρισμοί (αναλύονται σε παρακάτω ενότητα) που δρουν στον αγροτικό χώρο και αποτελούν ένα πολύ σημαντικό κεφάλαιο στην ελληνική κοινωνία, βασιζόμενοι στον γεωργικό χαρακτήρα της χώρας μας. (Καμενίδης, Χ. 2001, σελ. 173-174).

Οι πρόδρομοι του σύγχρονου συνεταιρισμού εμφανίστηκαν κυρίως στην Αγγλία και στη Γαλλία απ' όπου μετέπειτα επεκτάθηκαν και στη Γερμανία. Στην Αγγλία το 1800 ο Ρόμπερτ Όουεν κεφαλαιοκράτης ο ίδιος, εφάρμοσε τις ιδέες του για τη δημιουργία αγροτικών-παραγωγικών συνεταιρισμών από κοινού ανάμεσα στους κεφαλαιοκράτες και στους εργαζόμενους.

Ο πρώτος συνεταιρισμός, με τη σύγχρονη έννοια του όρου, δηλαδή της ρύθμισης της λειτουργίας του με συνεταιριστικό νόμο, ήταν ο συνεταιρισμός της Rosedale, στην Αγγλία, το 1844 ο οποίος ιδρύθηκε από 28 εργάτες υφαντουργούς. Ο νόμος αυτός κατοχύρωνε όχι μόνο το πνεύμα και τις αρχές του συνεταιρισμού αυτού, αλλά ταυτόχρονα τον καθιστούσε και ως θεσμό στην Αγγλία, από την οποία μεταπήδησε και στο εξωτερικό, δημιουργώντας έτσι το σύγχρονο παγκόσμιο συνεταιριστικό κίνημα. (Αβδελίδης, Π., 1978, σελ.91, ανώνυμος, <http://sporos.org>).

Στη Γαλλία οι Σιμόν, Φουριέρ, Μπουσέ και Μπλαν θεωρούνται οι θεμελιωτές του συνεταιριστικού κινήματος, ενώ στη Γερμανία οι Λασσάλ και Χούμπερ. Οι προσπάθειες τους πολλές φορές δεν είχαν τα επιθυμητά αποτελέσματα κυρίως λόγω έλλειψης συνεταιριστικής νομοθεσίας. Παρ' όλα αυτά όμως άφησαν πίσω τους μία πλούσια παρακαταθήκη ιδεών και εμπειριών που οδήγησαν στην μετέπειτα ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος όχι μόνο στις χώρες τους αλλά και στο εξωτερικό.

3.2. Αγροτουριστικό Κίνημα.

3.2.1. Το Αγροτουριστικό Κίνημα στην Ελλάδα.

Όπως προαναφέρθηκε δύο είναι οι κύριες κατηγορίες των συνεταιρισμών: οι αστικοί και οι αγροτικοί. Η Ελλάδα όντας χώρα καθαρά γεωργική έχει συνδέσει το συνεταιριστικό κίνημα με τους αγροτικούς συνεταιρισμούς από την απαρχή τους στις αρχές του περασμένου αιώνα.

«Αγροτικός Συνεταιρισμός ειδικότερα είναι η εκούσια ένωση αγροτών η οποία έχει σκοπό την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική τους ανάπτυξη, με την ισότιμη συνεργασία και την αμοιβαία βοήθεια των μελών, μέσα σε μία κοινή επιχείρηση» (Πουλάκου-Ευθυμιάτου, Α.,1996, σελ.217).

Παράλληλα, μεταπολεμικά στην Ελλάδα αρχίζει να αναπτύσσεται και ο τουρισμός σαν οικονομική δραστηριότητα για να μπορέσει η χώρα να ανακάμψει. Στη συνέχεια ο τουρισμός γνώρισε μεγάλη άνθιση φτάνοντας σήμερα να αποτελεί την «βαριά βιομηχανία» της ελληνικής οικονομίας.

Λόγω όμως του κορεσμού του κλασικού μοντέλου του τουρισμού οι νέες εναλλακτικές μορφές κερδίζουν ολοένα και περισσότερο έδαφος και δίνεται η δυνατότητα ταυτόχρονης ανάπτυξης πολλών μορφών με σημαντικότερη αυτή του αγροτικού και τουριστικού τομέα, δηλαδή του αγροτουρισμού. Η αύξηση του γεωργικού εισοδήματος και η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των ανθρώπων της υπαίθρου είναι οι κύριοι παράγοντες που συντέλεσαν στην εξάπλωση του αγροτουρισμού και στις προσπάθειες δημιουργίας αγροτουριστικών συνεταιρισμών.

Το 1976 στη Γενική Συνδιάσκεψη της «Διεθνούς Ομοσπονδίας Αγροτών-Παραγωγών» (F.I.P.A.) στην Ουάσινγκτον των Η.Π.Α. διαπιστώθηκε ότι η γυναίκα και ειδικότερα η αγρότισσα μπορεί να αναλάβει μεγάλες υπευθυνότητες στους συνεταιρισμούς και να παίξει αποφασιστικό ρόλο στη ζωή της υπαίθρου (Αβδελίδης, Π.,1986).

Η αρχή της πορείας του γυναικείου συνεταιριστικού κινήματος στην Ελλάδα τοποθετείται στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Η ίδρυση των γυναικείων Αγροτουριστικών Συνεταιρισμών στη χώρα μας ανάγεται σε κοινή πρωτοβουλία της Διεύθυνσης Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας του Υπουργείου Γεωργίας και της Γενικής Γραμματείας Ισότητας (Γ.Γ.Ι.), η οποία αξιολογώντας τα τοπικά τουριστικά χαρακτηριστικά και την τουριστική ζήτηση, αξιοποίησε το διαθέσιμο τοπικό

γυναικείο δυναμικό προς νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες. (Δροσοπούλου, Σ., 1989, σελ. 146).

Η διάδοση του θεσμού του αγροτουρισμού αλλά και τα αδιέξοδα που έχουν δημιουργηθεί στους αγροτικούς χώρους από ένα συγκεκριμένο μοντέλο ανάπτυξης οδηγεί στην αναζήτηση εναλλακτικής απασχόλησης και συμπληρωματικού εισοδήματος. Την τάση αυτή ενδυναμώνει και η διατροφική κρίση που αρχίζει έντονα να απασχολεί την Ευρώπη από τα τέλη του περασμένου αιώνα.

Ο πρώτος γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός που ιδρύθηκε στην Ελλάδα ήταν στην Πέτρα της Λέσβου το 1983 από 40 αγρότισσες, οι οποίες κατάφεραν να δημιουργήσουν με επιτυχία μία επιχείρηση που όχι μόνο στήριζε το αγροτικό τους εισόδημα, αλλά τις οδήγησε μακριά από την κοινωνική και επαγγελματική αφάνεια.

Στα επόμενα χρόνια δημιουργούνται γυναικείοι συνεταιρισμοί σε διάφορες πόλεις της χώρας (Μαστιχοχώρια Χίου, Αμπελάκια Λάρισας, Αράχοβα Βοιωτίας, Μαρώνεια Ροδόπης). Από τα μέσα της δεκαετίας του '90 το γυναικείο συνεταιριστικό κίνημα γνωρίζει τρομακτική ανάπτυξη, τουλάχιστον σε ποσότητα, κι αρχίζουν οι μαζικές ιδρύσεις συνεταιρισμών. Σ' αυτό συνέβαλε και η δραστηριότητα των ΟΤΑ και των αναπτυξιακών εταιριών που διαχειρίζονταν τις ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες (π.χ. LEADER). (ανώνυμος, www.agrotravel.gr)

3.2.2. Το Αγροτουριστικό κίνημα σε διεθνές επίπεδο.

Τις τελευταίες δεκαετίες στις χώρες της Ευρώπης και κυρίως στις χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρατηρείται αύξηση του ενδιαφέροντος ζήτησης των διακοπών στον αγροτικό χώρο το οποίο συνεπάγεται παράλληλη αύξηση της προσφοράς προϊόντων και υπηρεσιών στο χώρο αυτό.

Ο αγροτουρισμός από χώρα σε χώρα εφαρμόζεται με διαφορετικό τρόπο λαμβάνοντας υπ' όψιν τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής όπως είναι το επίπεδο της τουριστικής υποδομής και ανωδομής, την πολιτιστική της κληρονομιά, τη δυνατότητα ανάπτυξης πολλαπλών μορφών εναλλακτικού τουρισμού, τις απαιτήσεις και τις προσδοκίες των επισκεπτών αλλά και του ντόπιου πληθυσμού, κ.ά.

Παρακάτω παρουσιάζεται η υφιστάμενη κατάσταση που επικρατεί σε διάφορες χώρες του κόσμου:

- ◊ Αυστρία: θεωρείται η πρωτοπόρος χώρα στον ευρωπαϊκό χώρο σε σχέση με τον αγροτικό τουρισμό. Το επίπεδο των προσφερόμενων υπηρεσιών είναι αρκετά υψηλό, η διαχείριση και προβολή του αγροτουριστικού προϊόντος γίνεται με άριστο τρόπο το οποίο έχει ως αποτέλεσμα την άμεση κάλυψη των αναγκών της προσφοράς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα συνιστά η διαμονή στην ύπαιθρο και ειδικότερα σε φάρμες, που στις αρχές της δεκαετίας του '80 αποτελούσαν το 50% των καταλυμάτων.
- ◊ Γαλλία: ο αγροτουρισμός στη Γαλλία άρχισε να αναπτύσσεται από το 1952 μετά από την ίδρυση της οργάνωσης “ Agriculture et Tourisme” που πληροφόρησε και προσπάθησε να εκπαιδεύσει τους αγρότες που ήθελαν να ενασχοληθούν με τον αγροτουρισμό. Συνήθως προσελκύει τουρίστες από γειτονικές χώρες όπως η Ισπανία, το Βέλγιο, κ.ά. Η αρμονική συνεργασία των αγροτουριστικών επιχειρήσεων με τους ΟΤΑ και το κράτος συντέλεσαν στην γρήγορη και αποτελεσματική ανάπτυξη και προώθηση του θεσμού στη χώρα. Η γαλλική πολιτεία έχει θεσπίσει, στα πλαίσια του αγροτουρισμού, τον Ειδικό Κανονισμό με στόχο την προστασία των επισκεπτών – τουριστών, ρυθμίζοντας ό,τι αφορά στη διαμονή, εστίαση αλλά και στην τιμή των προσφερόμενων υπηρεσιών. Η Εθνική Ομοσπονδία Αγροτικών Καταλυμάτων της χώρας παρεμβαίνει σε όλους τους τομείς του αγροτουρισμού αποτελώντας έναν από τους καθοριστικούς παράγοντες στην ορθή εξέλιξή του. Πολλοί μελετητές (Εξαρχος, Γ., Καραγιάννης, Στ., 2004) υποστηρίζουν ότι η Ελλάδα θα μπορούσε να ενστερνιστεί το γαλλικό μοντέλο, υιοθετώντας ιδέες και προτάσεις με στόχο την ενδυνάμωση της ελληνικής υπαίθρου, όντας χώρα με πλείστα συγκριτικά πλεονεκτήματα έναντι άλλων χωρών.
- ◊ Γερμανία: στη Γερμανία ο αγροτουρισμός εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1930 και γνώρισε μεγαλύτερη άνθιση από τη δεκαετία του 1950. Στόχος του γερμανικού κράτους είναι η αναβίωση παλιών αγροτικών οικισμών και η μετατροπή τους σε αγροτουριστικά χωριά με σκοπό την προσέλκυση επισκεπτών τόσο από το εξωτερικό της χώρας, όσο και από το εσωτερικό. Στη Γερμανία ο αγροτουρισμός εφαρμόζεται ως μία αμιγώς εμπορική δραστηριότητα και εκμετάλλευση και όχι ως παράγοντας αύξησης του αγροτικού εισοδήματος και συγκράτησης των πληθυσμών στην ύπαιθρο.
- ◊ Δανία: όπως και στη Γερμανία ο αγροτουρισμός θεωρείται ως εμπορική δραστηριότητα και όχι ως μέσο τόνωσης της υπαίθρου. Άρχισε να αναπτύσσεται

τη δεκαετία του 1960 προωθώντας δύο τύπους διακοπών. Οι διακοπές σε αγροκτήματα με πλήρη διατροφή ή ημιδιατροφή και οι διακοπές στον αγροτικό χώρο χωρίς διατροφή. Το 50% των επισκεπτών προέρχεται από το εσωτερικό της χώρας, ενώ το υπόλοιπο 50% από χώρες κυρίως της κεντρικής Ευρώπης. Στη Δανία δεν υπάρχει ειδικός συνεταιριστικός νόμος, αλλά οι κανονισμοί δημιουργίας και λειτουργίας των συνεταιρισμών προέρχεται από το Σύνταγμα της χώρας. Κύριο χαρακτηριστικό των αγροτικών συνεταιρισμών είναι ότι αναπτύσσονται κλαδικά, δηλαδή κατά κλάδο παραγωγής (κρέατα, γαλακτοκομικά, κ.ά.).

◊ Ηνωμένο Βασίλειο: ο αγροτουρισμός ξεκίνησε από τις απομακρυσμένες περιοχές της Ουαλίας και της Σκωτίας με τη μορφή του “bed and breakfast” (ύπνος με πρωινό). Λόγω των εδαφολογικών χαρακτηριστικών της χώρας, αναπτύσσεται σε όλη την έκτασή της. Ο θεσμός του αγροτουρισμού στο Ηνωμένο Βασίλειο θεωρείται επιτυχής αφού:

- Αυξήθηκε το εισόδημα των αγροτών.
- Δημιουργήθηκαν νέες θέσεις εργασίας.
- Συγκρατήθηκε ο πληθυσμός στην ύπαιθρο.

Οι αγρότες συνεπικουρούμενοι από την πολιτεία (κίνητρα, δάνεια μέχρι και 80% της συνολικής δαπάνης των επενδύσεων), κατόρθωσαν να αναδείξουν τα στοιχεία εκείνα της αγροτουριστικής δραστηριότητας που λειτουργούν ως μοχλός ανάπτυξης της υπαίθρου.

◊ Η.Π.Α.: δύο είναι οι μορφές αγροτουρισμού που αναπτύσσονται στις Η.Π.Α. Οι διακοπές σε αγρόκτημα (λόγω κυρίως των θρυλικών cowboys) και οι διακοπές σε εθνικά πάρκα που προσφέρονται για ψυχαγωγικούς λόγους. Οι συνεταιρισμοί στις Η.Π.Α. είναι συνήθως πολλαπλού σκοπού και δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην εξαγωγή αγροτικών προϊόντων.

◊ Ισπανία: λόγω των μορφολογικών χαρακτηριστικών και της ιδιαίτερης παράδοσης της χώρας καθώς και πλήθους συγκριτικών πλεονεκτημάτων (καταλύματα, τοπικές γιορτές και εκδηλώσεις, γαστρονομικές απολαύσεις, εθνικά πάρκα) έναντι άλλων χωρών, χαρακτηρίζεται αδύνατο να μην σημειωθεί εξαιρετική ανάπτυξη της αγροτουριστικής δραστηριότητας στην χώρα αυτή. Η πολιτεία με τη συστηματική οργάνωση και προβολή του αγροτουριστικού προϊόντος έχει ήδη προσελκύσει ένα ικανοποιητικό κομμάτι της παγκόσμιας τουριστικής πίτας.

- ◊ Ιταλία: ο αγροτουρισμός στην Ιταλία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί δύο ταχυτήτων. Στα βόρεια της χώρας η ανάπτυξη στηρίζεται στις ιδιωτικές επενδύσεις των κατόχων μεγάλων αγροτικών εκτάσεων, ενώ στα νότια είναι πρωτοβουλία των αγροτικών συνεταιρισμών και ειδικότερα των γυναικείων αγροτουριστικών οργανώσεων με κύριο μέλημά τους την προβολή των παραδοσιακών τοπικών προϊόντων. Οι αγρότες, χωρίς καμία σημαντική κρατική οικονομική αρωγή, στηριζόμενοι στην ανεξαρτησία και τις δυνάμεις τους προσπαθούν να προσελκύσουν ολοένα και μεγαλύτερο μέρος τουριστών – επισκεπτών.
- ◊ Καναδάς: ο αγροτουρισμός στον Καναδά έχει κοινά στοιχεία με αυτά των Η.Π.Α. και εποπτεύεται από το Υπουργείο Γεωργίας και Τουρισμού της χώρας. Οι ιδύνοντες έχουν επιλέξει μία συγκεκριμένη στρατηγική μάρκετινγκ, η οποία προωθεί μεθοδικά τον τρόπο ζωής των ανθρώπων της υπαίθρου και το πλούσιο φυσικό τοπίο της χώρας.
- ◊ Κύπρος: κύριος σκοπός του αγροτουρισμού στην Κύπρο είναι η προστασία και η ενδυνάμωση της υπαίθρου, καθώς και η αξιοποίηση και προβολή της πολιτιστικής και ιστορικής κληρονομιάς της χώρας. Το Υπουργείο Γεωργίας της Κύπρου έχει τον συντονισμό, την ευθύνη και τον έλεγχο σχετικών κρατικών χρηματοδοτήσεων, αναφορικά με τον τουρισμό υπαίθρου.
- ◊ Ολλανδία: ο αγροτουρισμός έκανε την εμφάνιση του με τη μορφή των εκδρομών σε παραδοσιακά χωριά και σε περιοχές με παραγωγή τοπικών προϊόντων. Οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να περάσουν τις διακοπές τους είτε σε σπίτια αγροτών βιώνοντας έτσι τον τρόπο ζωής των ανθρώπων της υπαίθρου, είτε σε κατασκηνώσεις συνδυάζοντας τις διακοπές τους με παράλληλες δραστηριότητες όπως ιππασία, ποδηλασία, κ.ά. Ο πρώτος συνεταιριστικός νόμος θεσπίστηκε το 1876. Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί στην Ολλανδία είναι απλού σκοπού, αφού πραγματοποιούν συνήθως μία δραστηριότητα. Η ανάπτυξή τους οφείλεται στους ίδιους τους αγρότες, χωρίς ιδιαίτερη οικονομική κρατική βοήθεια.
- ◊ Σουηδία: για την προώθηση του αγροτουρισμού, οι αγρότες έχουν δημιουργήσει την ένωση «Διαμονή σε φάρμες». Στα καταλύματα οι επισκέπτες εκτός από το “bed and breakfast”, έχουν τη δυνατότητα να γνωρίσουν το φυσικό περιβάλλον και να μνηθούν στην καθημερινότητα των κατοίκων της υπαίθρου. (Ανδριώτης, Κ., 2007, σελ 73-75, Έξαρχος, Γ.- Καραγιάννης, Σ. 2004, σελ.163-175, Καμενίδης, Χ., 2001, σελ. 207-216).

3.3. Νομικό Πλαίσιο των Αγροτουριστικών Συνεταιρισμών.

3.3.1. Έννοια.

Μέχρι πρόσφατα υπήρχε ασάφεια τόσο προς το νομοθετικό πλαίσιο όσο και προς το διαχωρισμό αγροτικών και αγροτουριστικών συνεταιρισμών. Ο νέος νόμος (Ν.2810/2000), που δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως το Μάρτιο του 2000, έρχεται να ξεκαθαρίσει το θολό και ασαφές αυτό πεδίο.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του συγκεκριμένου νόμου ως Αγροτική Συνεταιριστική Οργάνωση (Α.Σ.Ο) θεωρείται η αυτόνομη ένωση προσώπων, η οποία συγκροτείται εθελοντικά και επιδιώκει, με την αμοιβαία βοήθεια των μελών της, την οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη και προαγωγής τους, μέσω μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης. Ως Α.Σ.Ο. θεωρούνται οι αλιευτικοί, κτηνοτροφικοί, πτηνοτροφικοί, μελισσοκομικοί, σηροτροφικοί, δασικοί, αγροτουριστικοί, αγροβιοτεχνικοί, οικοτεχνικοί και άλλοι συνεταιρισμοί οποιουδήποτε κλάδου ή δραστηριότητας της αγροτικής οικονομίας.

3.3.2. Νομική μορφή – Διαβάθμιση.

Όπως δε ορίζεται οι Α.Σ.Ο. διακρίνονται σε:

- Πρωτοβάθμιες, στις οποίες ανήκουν οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί (Α.Σ.),
- Δευτεροβάθμιες, στις οποίες υπάγονται οι Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (Ε.Α.Σ.) και οι Κοινοπραξίες τους (Κ.Α.Σ.Ο.) και
- Τριτοβάθμιες, όπου συναντούμε τις Κεντρικές Συνεταιριστικές Ενώσεις (ΚΕ.Σ.Ε.).

Δεν θεωρείται ότι αποτελούν βαθμούς Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων:

- η ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ,
- οι κοινές επιχειρήσεις στις οποίες συμμετέχουν Α.Σ.Ο. καθώς και Κοινοπραξίες και Εταιρείες τους και
- οι Συνεταιριστικές Εταιρείες.

3.3.3. Δραστηριότητες.

Για την εκπλήρωση των σκοπών τους, οι Α.Σ.Ο. μπορούν:

- να ιδρύουν υποκαταστήματα, παραρτήματα ή γραφεία στο εσωτερικό και το εξωτερικό,

- να συνιστούν νομικά πρόσωπα, να συμπράττουν σε κοινές επιχειρήσεις, με καταναλωτικούς ή άλλους συνεταιρισμούς, νομικά πρόσωπα του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα, με κοινωφελείς οργανισμούς, με επιχειρήσεις οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.), με συνεταιριστικές οργανώσεις άλλων χωρών και με φυσικά ή νομικά πρόσωπα, στα πλαίσια της διακρατικής ή και διεπαγγελματικής συνεργασίας.

3.3.4. Περιφέρεια, Έδρα, Επωνυμία.

Σύμφωνα με το άρθρο 2:

1. Η περιφέρεια της Α.Σ.Ο. ορίζεται από το καταστατικό της.
2. Έδρα της Α.Σ.Ο. είναι ο δήμος ή η κοινότητα, όπου είναι εγκατεστημένη η διοίκησή της.
3. Η επωνυμία της Α.Σ.Ο. εκφράζει τον κύριο σκοπό ή τα αντικείμενα δραστηριότητας της Α.Σ.Ο. και περιλαμβάνει την ιδιότητά της ως αγροτικής, καθώς και την έδρα της. Στην επωνυμία της Α.Σ.Ο., μπορεί να περιλαμβάνεται διακριτικός τίτλος.

Η επωνυμία πρέπει να διακρίνεται από την επωνυμία άλλης Α.Σ.Ο. που έχει την ίδια περιφέρεια και τον ίδιο σκοπό. Η επωνυμία χρησιμοποιείται υποχρεωτικά στις συναλλαγές και τις νομικές πράξεις της Α.Σ.Ο. Τα έντυπα της Α.Σ.Ο. αναφέρουν την επωνυμία, την έδρα και τον αριθμό του φορολογικού της μητρώου.

3.3.5. Σύσταση – Καταστατικό.

1. Για τη **σύσταση** αγροτικού συνεταιρισμού απαιτείται η σύνταξη καταστατικού και η υπογραφή του από επτά (7) τουλάχιστον πρόσωπα, που συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις του άρθρου 5 του νόμου αυτού, καθώς και η έγκρισή του από το Ειρηνοδικείο της έδρας του συνεταιρισμού.

2. Για την έγκριση του καταστατικού κατατίθεται από το προσωρινό διοικητικό συμβούλιο αίτηση στο Ειρηνοδικείο, η οποία εκδικάζεται κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας.

3. Αν το καταστατικό δεν είναι σύννομο, το Ειρηνοδικείο αναβάλλει τη λήψη της απόφασης και εκδίδει μη οριστική απόφαση με την οποία καλεί το προσωρινό διοικητικό συμβούλιο να προβεί στις απαραίτητες διορθώσεις ή να συμπληρώσει τις

ελλείψεις μέσα σε δεκαπέντε (15) εργάσιμες ημέρες, από τη δημοσίευση της παραπάνω αποφάσεως.

Στη συνέχεια εκδίδεται η απόφαση του Ειρηνοδικείου. Εάν με την απόφαση γίνει δεκτή η αίτηση, καταχωρείται το καταστατικό στο Βιβλίο Μητρώου Αγροτικών Συνεταιρισμών, που τηρείται στο Ειρηνοδικείο, με μνεία του αριθμού της σχετικής απόφασης. Από την καταχώρηση αυτήν, ο Α.Σ. αποκτά νομική προσωπικότητα και εμπορική ιδιότητα. Η ίδια διαδικασία τηρείται και για την τροποποίηση του καταστατικού. Κυρωμένο αντίγραφο της εγκριτικής απόφασης του Ειρηνοδικείου και του καταστατικού αποστέλλει η Γραμματεία του Ειρηνοδικείου στην εποπτεύουσα αρχή, εντός ενός (1) μηνός από την καταχώρηση της απόφασης.

4. Κατά της απόφασης του Ειρηνοδικείου μπορεί να ασκηθεί έφεση στο αρμόδιο δικαστήριο.

Το **καταστατικό** του αγροτικού συνεταιρισμού καταρτίζεται με ιδιωτικό έγγραφο, που χρονολογείται και υπογράφεται από τα ιδρυτικά μέλη και για να είναι έγκυρο πρέπει να καθορίζει το ονοματεπώνυμο, πατρώνυμο ή επωνυμία και κατοικία ή έδρα των ιδρυτικών μελών, την επωνυμία, την έδρα και την περιφέρεια του συνεταιρισμού, το σκοπό και τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού, κ.ά. Το καταστατικό μπορεί επίσης να προβλέπει και να ρυθμίζει θέματα που δεν ρυθμίζονται με το νόμο αυτόν (βλ.παράρτ.4).

3.3.6. Μέλη. Δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Μέλη του αγροτικού συνεταιρισμού μπορεί να γίνουν φυσικά πρόσωπα, που έχουν πλήρη ικανότητα για δικαιοπραξία, απασχολούνται σε οποιαδήποτε κλάδο ή δραστηριότητα της αγροτικής οικονομίας που εξυπηρετείται από τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού, πληρούν τους όρους του καταστατικού του και αποδέχονται να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες του.

Εφόσον προβλέπεται στο καταστατικό, μπορεί να γίνουν μέλη του συνεταιρισμού νομικά πρόσωπα, που έχουν ως καταστατικό σκοπό τους την άσκηση επιχείρησης αγροτικής παραγωγής, η οποία εξυπηρετείται από τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού. Οι ειδικότεροι όροι και οι προϋποθέσεις συμμετοχής αυτών, καθώς και η εκπροσώπησή τους καθορίζονται από το καταστατικό.

Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μελών προς το συνεταιρισμό ορίζονται από το καταστατικό, το οποίο πρέπει να περιέχει υποχρεωτικά διατάξεις που ρυθμίζουν:

- α) Τη συμμετοχή των μελών στις γενικές συνελεύσεις του συνεταιρισμού.
- β) Το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι.
- γ) Τη συμμετοχή στη διανομή των πλεονασμάτων της διαχειριστικής χρήσεως.
- δ) Τη συμμετοχή του μέλους στις δραστηριότητες και στις συναλλαγές του συνεταιρισμού.

Το καταστατικό μπορεί να προβλέπει κυρώσεις κατά των μελών, για τη μη εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους προς το συνεταιρισμό.

3.3.7. Πτώχευση και λύση.

Μία Α.Σ.Ο. κηρύσσεται σε **πτώχευση**, (ά. 22) όπως και κάθε έμπορος, αν δηλαδή έχει παύσει τις πληρωμές των ληξιπρόθεσμων εμπορικών της χρεών. Η πτώχευση κηρύσσεται από το Πολυμελές Πρωτοδικείο της έδρας της μετά από αίτηση:

- α) οποιουδήποτε πιστωτή δικαιολογεί έννομο συμφέρον,
- β) του Δ.Σ. και
- γ) των εκκαθαριστών.

Από την κήρυξή του σε πτώχευση ο συνεταιρισμός λύεται. Η πτώχευσή όμως του δεν συνεπάγεται και την πτώχευση των μελών του. Κατά τα λοιπά και στις πτωχεύσεις των Α.Σ.Ο. ισχύουν οι διατάξεις του εμπορικού νόμου που αφορούν τις πτωχεύσεις των εταιρειών.

Μία Α.Σ.Ο. **λύεται** εφόσον:

- α) λήξει ο προβλεπόμενος χρόνος διάρκειάς της και δεν αποφασισθεί από τη Γ.Σ. η παράτασή του,
- β) αποφασίσει σχετικά η Γ.Σ., με πλειοψηφία των 2/3 των μελών της,
- γ) κηρυχθεί σε κατάσταση πτώχευσης και
- δ) με απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου της έδρας της. Η απόφαση αυτή εκδίδεται μετά από σχετική αίτηση που μπορεί να υποβληθεί από το Δ.Σ., τα 2/3 των μελών ή από την εποπτεύουσα αρχή.

Η λύση της Α.Σ.Ο. επέρχεται μόλις λήξει η διάρκειά της, από την ημέρα που αποφάσισε η Γ.Σ. ή από την ημέρα δημοσίευσης των τελεσίδικων αποφάσεων του Πολυμελούς Πρωτοδικείου για τη λύση ή για την πτώχευση.

Τη διάλυση ακολουθεί το στάδιο της **εκκαθάρισης**, η οποία διενεργείται από έναν ή περισσότερους ειδικούς εκκαθαριστές που ορίζει η Γ.Σ., εκτός κι αν το καταστατικό κάνει διαφορετική ρύθμιση. (ά.24, παρ.2). Η Α.Σ.Ο. θεωρείται ότι υφίσταται νομικά μέχρι την πλήρη ολοκλήρωση της εκκαθάρισης και των πάσης φύσεως εργασιών της.

3.3.8. Συγχώνευση – Μετατροπή.

Με απόφαση των Γ.Σ. τους, δύο ή περισσότερες Α.Σ.Ο. του ίδιου βαθμού μπορούν να συγχωνευθούν (ά.21 παρ.1). Η **συγχώνευση** αυτή πραγματοποιείται είτε με την ίδρυση ενός νέου συνεταιρισμού, στον οποίο ενσωματώνονται οι συγχωνευόμενοι είτε με την απορρόφηση ενός ή περισσοτέρων συνεταιρισμών από έναν άλλο που ήδη λειτουργεί.

Με τις παραγράφους 11 και 12 του ά. 21 του νόμου, προβλέπεται η δυνατότητα **μετατροπής** μιας δευτεροβάθμιας ή τριτοβάθμιας συνεταιριστικής οργάνωσης σε ανώνυμη εταιρεία ή σε εταιρεία περιορισμένης ευθύνης. Όπως και στη συγχώνευση, για τη μετατροπή αυτή απαιτείται απόφαση της Γ.Σ. που λαμβάνεται με εξαιρετική απαρτία και πλειοψηφία της (ά.11 παρ.3 και 12 παρ.2.). Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται ανάλογα οι σχετικές διατάξεις των ν. 2190/1929 για τις Α.Ε. και 3190/1955 για τις Ε.Π.Ε.

3.3.9. Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (Ε.Α.Σ.).

Η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών (Ε.Α.Σ.) είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, το οποίο συνιστάται από δύο ή περισσότερους πρωτοβάθμιους Α.Σ. και έχει σαν σκοπό της την ενίσχυση, τη διεύρυνση και το συντονισμό των δραστηριοτήτων των μελών της (ά.26, παρ.1).

Η Ένωση έχει έδρα μία κοινότητα ή ένα δήμο όπου είναι εγκατεστημένη η διοίκησή της. Η περιφέρειά της ορίζεται από το καταστατικό της. Το καταστατικό της εγκρίνεται από το Μονομελές Πρωτοδικείο του τόπου της έδρα της. Η έδρα της Ε.Α.Σ. πρέπει να αναφέρεται στην επωνυμία της.

Η Γ.Σ. της Ε.Α.Σ. απαρτίζεται από τους αντιπροσώπους των Α.Σ. που μετέχουν σ' αυτήν. Κάθε αντιπρόσωπος έχει μία τουλάχιστον ψήφο. Τα μέλη του Δ.Σ. της Ε.Α.Σ. εκλέγονται από τη Γ.Σ. των αντιπροσώπων, ο αριθμός τους ορίζεται από το καταστατικό και δεν μπορεί να είναι μικρότερος των τριών (3) και έχουν ανάλογα καθήκοντα με τα αντίστοιχο όργανο των Α.Σ.

3.3.10. Κεντρικές Συνεταιριστικές Ενώσεις (ΚΕ.Σ.Ε.).

Οι Κεντρικές Συνεταιριστικές Ενώσεις (ΚΕ.Σ.Ε.) συνιστώνται από δύο ή περισσότερες Ε.Α.Σ. Σκοπός των ΚΕ.Σ.Ε. είναι ο συντονισμός και η ενίσχυση της συνεταιριστικής δράσης των μελών τους καθώς και η ανάληψη εργασιών και παροχή υπηρεσιών σε ευρεία κλίμακα (ά.29 παρ.1).

Το καταστατικό τους εγκρίνεται από το Μονομελές Πρωτοδικείο του τόπου της έδρας τους. Η έδρα τους είναι στο δήμο ή στην κοινότητα όπου είναι εγκατεστημένη η διοίκησή τους. Η περιφέρειά τους ορίζεται από το καταστατικό τους. Η Γ.Σ. της ΚΕ.Σ.Ε. συγκροτείται από τους αντιπροσώπους των μελών της που εκλέγονται σύμφωνα με το καταστατικό τους.

3.3.11. Κοινοπραξίες Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων (Κ.Α.Σ.Ο.).

Η Κοινοπραξία Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων (Κ.Α.Σ.Ο.) που αποτελεί ίδιο νομικό πρόσωπο συνιστάται από δύο ή περισσότερες Α.Σ.Ο. της ίδιας ή διαφορετικής βαθμίδας (ά.30, παρ.1). Σκοπός της Κ.Α.Σ.Ο. είναι η προαγωγή των καταστατικών σκοπών και δραστηριοτήτων των μελών της. Η έδρα και η περιφέρειά της Κ.Α.Σ.Ο. ορίζεται στο καταστατικό της. Το καταστατικό αυτό εγκρίνεται από το Μονομελές Πρωτοδικείο της έδρας της Κ.Α.Σ.Ο.

3.3.12. Οι Συνεταιριστικές Εταιρείες (Σ.Ε.).

Οι Α.Σ.Ο. κάθε βαθμίδας και οι Συνεταιριστικές Εταιρείες (Σ.Ε.) μπορούν να συνιστούν μεταξύ τους ή με τρίτα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που έχουν την έδρα τους στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ανώνυμες εταιρείες ή εταιρείες περιορισμένης ευθύνης. (ά. 32, παρ.1)

Οι εταιρείες αυτές θεωρούνται Συνεταιριστικές Εταιρείες, εφόσον η πλειοψηφία των μετοχών ή των εταιρικών τους μεριδίων ανήκει σε αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις ή σε Συνεταιριστικές Εταιρείες τους. Οι μετοχές των ανωνύμων Συνεταιριστικών Εταιρειών είναι υποχρεωτικά ονομαστικές.

3.3.13. Η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΠΑ.ΣΕ.ΓΕ.Σ.).

Είναι το ανώτατο ιδεολογικό και συντονιστικό όργανο του ελληνικού αγροτικού συνεταιριστικού κινήματος και δεν έχει εμπορική ιδιότητα. Εκπροσωπεί τις Α.Σ.Ο. όλων των βαθμών στο εσωτερικό και το εξωτερικό και φροντίζει για την τήρηση των συνεταιριστικών αρχών και την παραπέρα ανάπτυξη της συνεταιριστικής ιδέας (ά.33, παρ.1).

Μέλη της είναι οι Ε.Α.Σ. ενώ το καταστατικό της μπορεί να προβλέπει ότι μέλη της μπορεί να γίνουν οι Κ.Α.Σ.Ο. και οι ΚΕ.Σ.Ε, οι κοινές επιχειρήσεις τους και οι Συνεταιριστικές Εταιρείες.

Στην αρμοδιότητα της ΠΑ.ΣΕ.ΓΕ.Σ. υπάγεται η διαπραγμάτευση και η σύναψη των συλλογικών συμβάσεων εργασίας που αφορούν το προσωπικό των Α.Σ.Ο. ενώ μπορεί να ιδρύει και εκπαιδευτικά κέντρα.

Η περιφέρεια της επεκτείνεται σ' όλη την επικράτεια και η έδρα της είναι ο δήμος που ορίζεται στο καταστατικό της. Είναι δε υποχρεωμένη να τηρεί μητρώο των μελών της. Σ' αυτό φυλάσσονται τα καταστατικά καθώς και κάθε στοιχείο που αφορά τα μέλη. Τόσο η συγκρότηση και η λειτουργία όσο και οι αρμοδιότητες της Γ.Σ. και του Δ.Σ. της ρυθμίζονται από το καταστατικό της. Η ετήσια εισφορά των μελών της ΠΑ.ΣΕ.ΓΕ.Σ προς αυτήν καθορίζεται από το καταστατικό της, το οποίο εγκρίνεται από το Μονομελές Πρωτοδικείο της έδρας της.

Το καταστατικό της εγκρίθηκε στις 12 Φεβρουαρίου 1935. Στις εκλογές που ακολούθησαν, πρόεδρος εξελέγη ο Αλέξανδρος Μπαλατατζής που ήταν από τους πρωτοπόρους συνεταιριστές. Το πάθος του ήταν η ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος, κληροδοτώντας στον τόπο ένα τεράστιο και πρωτοποριακό συνεταιριστικό έργο, που δυστυχώς δεν βρέθηκαν στο αγροτικό κίνημα συνεχιστές ικανοί να το διαφυλάξουν, να το αναπτύξουν και να το επεκτείνουν, εκπληρώνοντας και τα οράματα εκείνου. Στη ζωή του ακολούθησε τον δρόμο της προσφοράς, κατά το παράδειγμα κορυφαίων πολιτικών ανδρών, που δούλεψαν για την προκοπή του τόπου, παραμερίζοντας τελείως το προσωπικό τους συμφέρον. (ανώνυμος, <http://www.e-shop.gr>). Με την πάροδο των χρόνων η ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ αντιμετώπισε αρκετά προβλήματα, αλλά πλέον σήμερα ως συντονιστικός φορέας όλων των αγροτοσυνεταιριστικών οργανώσεων έχει ως μέριμνα της, την επικράτηση της επιχειρηματικής λογικής σε όλα τα επίπεδα, για την επίτευξη αυξημένης ανταγωνιστικότητας με ταυτόχρονη τήρηση των συνεταιριστικών αρχών και αξιών.

Η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.) ενισχύεται οικονομικά από τον οργανισμό Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΕΛ.Γ.Α.).

(Τσουραμάνης, Χρ., 2000, www.geocities.com/sinergatismos, σελ. 32-49, Τσουραμάνης, Χρ., 2004, 167-169, Καμενίδης, Χ., 2001, σελ. 184-187, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών).

3.4. Μελέτη γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών ανά περιφέρεια.

3.4.1. Ανατολική Μακεδονία-Θράκη.

Στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης συναντάμε συνεταιρισμούς στον Έβρο και στο Σουφλί. Ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός Πέπλου στις Φέρες Έβρου ιδρύθηκε το 1996 και αριθμεί σήμερα 16 μέλη ηλικίας από 32 έως 62 χρόνων. Ο συνεταιρισμός παράγει πίτες, γλυκά ταψιού-κουταλιού, λικέρ, τούρτες, ποικιλίες ούζου, κ.ά. Στη Δαδιά Σουφλίου λειτουργεί ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός «η Γερακίνα», από το 1993 και αριθμεί 48 μέλη, ηλικίας από 22 έως 65 ετών. Γλυκά, ζυμαρικά, πίτα στα κάρβουνα είναι κάποια από τα προϊόντα του συνεταιρισμού, τα οποία διοχετεύονται και στην ταβέρνα που έχουν αναλάβει.

3.4.2. Κεντρική Μακεδονία.

Ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός Πέλλας στην Αριδαία ξεκίνησε τη λειτουργία του το 2003 με 11 εγγεγραμμένα ενεργά μέλη, ηλικίας από 30 έως 45 ετών. Κεράσια δικής τους παραγωγής καθώς και γλυκά του κουταλιού, λικέρ από βότανα, τσάι, χαμομήλι είναι τα προϊόντα που προσφέρονται στον συνεταιρισμό.

Στη Βαρβάρα Αρναίας Χαλκιδικής ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός αποτελείται από 13 μέλη, ηλικίας από 33 έως 63 ετών και ασχολούνται κυρίως με την παρασκευή λικέρ (μανταρίνι, βατόμουρο, κεράσι, πικραμύγδαλο), ζυμαρικών και τραχανά.

Στην ίδια περιοχή ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός «Δρυάδες» ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1998 και αριθμεί 12 μέλη, ηλικίας από 32 έως 60 ετών.

Χυλοπίτες, τραχανάς, μαρμελάδες και γλυκά του κουταλιού είναι τα προϊόντα που παράγουν οι γυναίκες-μέλη του συνεταιρισμού.

3.4.3. Δυτική Μακεδονία.

Στο γεωγραφικό διαμέρισμα της Δυτικής Μακεδονίας στο νομό της Φλώρινας συναντάμε τον γυναικείο αγροτουριστικό συνεταιρισμό στους Ψαράδες Πρεσπών. Ο συνεταιρισμός ιδρύθηκε το 1994, έχει 16 μέλη ηλικίας από 20 έως 65 ετών και απασχολούνται αποκλειστικά με καταλύματα.

Στην Άνω Καλινίκη Φλώρινας ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός «Πελαγονία», ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1997 με 21 μέλη, ενώ σήμερα ενεργά είναι μόνο τα 5, ηλικίας άνω των 50 ετών. Τα μέλη ασχολούνται με την κατασκευή παραδοσιακών φορεσιών της περιοχής, είδη προικός και εργόχειρα.

3.4.4. Θεσσαλία.

Από τους πρώτους συνεταιρισμούς που ιδρύθηκαν στην Ελλάδα το 1985 ήταν αυτός στα Αμπελάκια στη Λάρισα. Ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός Αμπελακίων αριθμεί σήμερα 17 μέλη, ηλικίας από 40 έως 70 ετών. Η κύρια ασχολία τους είναι τα ενοικιαζόμενα δωμάτια που λειτουργούν καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου καθώς επίσης και η παρασκευή τραχανά και γλυκών του κουταλιού.

Στον δήμο Αλοννήσου ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός «ΙΚΟΣ» λειτουργεί εδώ και 9 χρόνια με 21 μέλη, ηλικίας από 30 έως 70 και ασχολούνται με την παρασκευή παραδοσιακών γλυκών γάμου, την επεξεργασία τόνου σε ελαιόλαδο και διαφόρων ειδών πίτες.

Στον Βόλο και συγκεκριμένα στην περιοχή της Πορταριάς ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός διανύει τον δωδέκατο χρόνο λειτουργίας του με 35 ενεργά μέλη, ηλικίας από 30 έως 70 ετών και τα προϊόντα που παράγονται είναι γλυκά του κουταλιού και του ταψιού, ζυμαρικά και βότανα.

Στη Ζαγορά Βόλου λειτουργεί από το 1993, ένας από τους μεγαλύτερους σε μέλη γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός που αριθμεί 100 άτομα, ηλικίας από 18 έως 70 ετών. Τα γλυκά κουταλιού, οι μαρμελάδες, τα λικέρ και τα βότανα είναι τα προϊόντα που μονοπωλούν το ενδιαφέρον των μελών.

Ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός «η Φτελιά». Βρίσκεται στο Πτελεό στο νομό Μαγνησίας απαρτίζεται από 24 μέλη και βρίσκεται στον ένατο χρόνο

λειτουργίας του. Οι ηλικίες των μελών κυμαίνονται από 28 έως 60 ετών και τα προϊόντα που παράγονται είναι χειροποίητες πίτες, κουλουράκια, γλυκά, ελαιόλαδο βιολογικής καλλιέργειας, catering και φιλέτο γαύρου.

Στο νησί της Σκοπέλου ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός «η Γλωσσιώτισσα», ιδρύθηκε το 1999 και σήμερα αριθμεί 24 μέλη, ηλικίας από 40-65 ετών. Τα τοπικά προϊόντα, οι τυρόπιτες, οι μαρμελάδες και τα διάφορων ειδών γλυκά είναι τα προϊόντα που παράγονται στο συνεταιρισμό.

3.4.5. Ιόνια Νησιά.

Ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός Περαχωρίου, βρίσκεται στο Περαχώρι Ιθάκης και ήταν ο πρώτος συνεταιρισμός που ιδρύθηκε στα Ιόνια νησιά το 1994 αριθμώντας σήμερα 20 μέλη, ηλικίας από 40 έως 70 ετών. Ο συνεταιρισμός ασχολείται με την πώληση αγροτικών προϊόντων και την ενοικίαση καταλυμάτων.

3.4.6. Στερεά Ελλάδα.

Ο αγροτουριστικός συνεταιρισμός γυναικών «Αρτάκεια Κρήνη» βρίσκεται στην παραλία της Νέας Αρτάκης στην Εύβοια και δημιουργήθηκε το 2001. Αποτελείται από 7 άτομα, ηλικίας από 35 έως 60 ετών που ασχολούνται με την παραγωγή παραδοσιακών γλυκών, ιδιαίτερα αμυγδαλωτών, ζυμαρικών και πιτών.

Τον ίδιο χρόνο στην περιοχή ιδρύεται και ένας άλλος γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός με την ονομασία «Α.Σ.Ο. Νέα Κύζικος». Τα μέλη του είναι 9, ηλικίας από 30 έως 65 ετών και τα προϊόντα που παράγουν είναι παραδοσιακά γλυκά, αμυγδαλωτά, τούρτες και λικέρ.

3.4.7. Δυτική Ελλάδα.

Στο νομό Αχαΐας και συγκεκριμένα στους Αμπελόκηπους του δήμου Αιγείρας υπάρχει ένας σχετικά νεοσύστατος γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός που ενώ ιδρύθηκε το 2004 λειτουργεί από το 2007. Τα μέλη του είναι 10, ηλικίας από 30 έως 50 ετών και στο εκθετήριο του συνεταιρισμού μπορεί κάποιος να βρει γλυκά του κουταλιού, μαρμελάδες, τουρσιά και διάφορων ειδών αφεψήματα.

3.4.8. Βόρειο Αιγαίο.

Ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός της Πέτρας στη Λέσβο ήταν ο πρώτος συνεταιρισμός που ιδρύθηκε στον ελλαδικό χώρο το 1983 με πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, της νομαρχίας Λέσβου, του ΕΟΤ και άλλων φορέων. Σήμερα αριθμεί 15 μέλη, ηλικίας από 30 έως 80 ετών. Ο συνεταιρισμός διαθέτει ενοικιαζόμενα δωμάτια με δωδεκάμηνη λειτουργία και εστιατόριο με εποχιακή λειτουργία.

Στην περιοχή Μεσοτόπου Λέσβου από το 1998 λειτουργεί ο αγροτουριστικός συνεταιρισμός γυναικών Μεσοτόπου, που απαρτίζεται από 33 μέλη, ηλικίας από 22 έως 52 ετών. Τα αρτοσκευάσματα, τα λικέρ, ο τραχανάς, τα γλυκά καθώς και οι υπηρεσίες catering είναι τα προϊόντα που προσφέρονται στον συνεταιρισμό.

3.4.9. Νότιο Αιγαίο.

Από το 2000 στην περιοχή της Άνω Σύρου λειτουργεί ο αγροτουριστικός συνεταιρισμός γυναικών Σύρου «Το Καστρί» αριθμώντας 28 μέλη, ηλικίας από 28 έως 67 ετών. Εκτός από το εστιατόριο όπου σερβίρεται σπιτικό φαγητό με προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας, στο εκθετήριο του συνεταιρισμού, ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να βρει παραδοσιακά γλυκά, κουλουράκια, μαρμελάδες και υπηρεσίες catering.

3.4.10. Κρήτη.

Στο νομό Ηρακλείου και ειδικότερα στην περιοχή της Γέργερης υπάρχει ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός του δήμου Ρούβα, που χρονολογείται από το 2001 και απαριθμεί 10 μέλη, ηλικίας από 40 έως 60 ετών. Οι γυναίκες-μέλη του συνεταιρισμού απασχολούνται στην συνεταιριστική ταβέρνα και τα προϊόντα που παράγουν όπως αρτοσκευάσματα, τουρσιά, γλυκά, πίτες τροφοδοτούν και την ταβέρνα.

Στο νομό Χανίων στο Γαβαλοχώρι από 1992 λειτουργεί ο γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός Γαβαλοχωρίου με 20 μέλη, ηλικίας 35 ετών και άνω. Η παραδοσιακή κρητική διατροφή (ελιές, ξινόχοντρος, γλυκά του κουταλιού), αλλά και κεντήματα και κοπανέλι είναι τα προϊόντα που παράγουν οι γυναίκες-μέλη του συνεταιρισμού. (βλ. παράρτ. 5).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ.

4.1. Ο ρόλος της γυναίκας στην αγροτική οικονομία και η συμβολή της στην τουριστική ανάπτυξη.

Τα τελευταία χρόνια, με τη συνεχώς αυξανόμενη διείσδυση προτύπων της καταναλωτικής κοινωνίας της αγροτικής κοινωνίας στην ύπαιθρο, η αγροτική οικογένεια στην προσπάθεια της συμμετοχής της στις νέες προσφερόμενες ευκαιρίες, έχει διαφοροποιηθεί τόσο στην εσωτερική της δομή όσο και στο ρόλο της ως αυτόνομης οικονομικής μονάδας.

Μία από τις νέες σχετικά ευκαιρίες πολυαπασχόλησης στον αγροτικό χώρο αποτελεί και ο τουρισμός. Η συμμετοχή των ατόμων της υπαίθρου σε αυτές τις νέες μορφές δραστηριοτήτων πολλές φορές επηρεάζει το ρόλο και τη δομή της παραδοσιακής οικογένειας των αγροτικών περιοχών.

Η διαφορά που παρατηρείται είναι ότι όλα τα μέλη της οικογένειας πρέπει να εργαστούν, για να βοηθήσουν τον πατέρα και κυρίως η σύζυγος και τα μεγαλύτερα παιδιά. Με αυτό τον τρόπο υπάρχει μια ενδυνάμωση του ρόλου των γυναικών γιατί συμβάλλουν στην επαύξηση του οικογενειακού εισοδήματος. Επιπλέον προσφέρεται η δυνατότητα στις γυναίκες αγρότισσες να απασχοληθούν με τουριστικές επιχειρήσεις.

Η απασχόληση εκτός σπιτιού δημιουργεί ανάγκες για υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο της γυναίκας αυξάνοντας έτσι και την εξουσία της στις οικογενειακές αποφάσεις. Η πολυαπασχόληση όταν συνδέεται με τον τουρισμό οδηγεί σε αλλαγές στις εσωτερικές δομές της οικογένειας όπως η αμφισβήτηση της λήψης αποφάσεων μόνο από τον αρχηγό της οικογένειας και η αυτονόμηση και αύξηση του επιπέδου εκπαίδευσης των γυναικών. (Κουλοπούλου, Θ., 2005, www.2gym-chaid.att.sch.gr).

Η γυναίκα της υπαίθρου αντιμετωπίζει σήμερα σοβαρά προβλήματα στην ένταξή της στην αγορά εργασίας ή στη διατήρηση της απασχόλησής της. Οι λόγοι είναι πολλοί και σχετίζονται τόσο με τις γενικότερες συνθήκες που επικρατούν στην ύπαιθρό μας (πρωτογενής τομέας που δεν είναι θελκτικός και διαρκώς συρρικνώνεται, ανεπαρκής ανάπτυξη του δευτερογενούς και του τριτογενούς τομέα που συνδέονται κυρίως με τον αστικό χώρο ή με τις κατ' εξοχήν τουριστικές

περιοχές, ανεπάρκεια σε κατάλληλες υποδομές και μηχανισμούς υποστήριξης κ.ά.), όσο και με κοινωνικού – μορφωτικού χαρακτήρα αίτια που εμποδίζουν την αγρότισσα να βγει από την απομόνωση και να αναλάβει επιχειρηματικές πρωτοβουλίες (κοινωνικά στερεότυπα για το ρόλο της γυναίκας, αποθάρρυνση από το στενό οικογενειακό της περιβάλλον, άγνοια των διαδικασιών δημιουργίας και λειτουργίας μιας επιχείρησης, σοβαρή υστέρηση σε εκπαίδευση – επιμόρφωση και έλλειψη επιχειρηματικής νοοτροπίας και κουλτούρας).

Το μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης που ακολουθήθηκε τις προηγούμενες δεκαετίες (εντατική γεωργία) έδειξε ότι ο πρωτογενής τομέας δεν μπορεί από μόνος του να δημιουργήσει συνθήκες επαρκούς απασχόλησης και παραμονής των αγροτικών πληθυσμών στις εστίες τους. Σήμερα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, προωθείται ένα πιο ολοκληρωμένο μοντέλο ανάπτυξης του αγροτικού χώρου που βασίζεται στον «πολυλειτουργικό χαρακτήρα» της γεωργίας και τη «διαφοροποίηση» των δραστηριοτήτων, στην ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη όλων των τομέων της οικονομίας, στην αξιοποίηση του ενδογενούς παραγωγικού δυναμικού και στην αιφορική χρήση των τοπικών πλουτοπαραγωγικών πόρων. Επιζητείται επίσης η βελτίωση των κοινωνικών υποδομών στην ύπαιθρο έτσι ώστε να εξασφαλιστεί ένα ικανοποιητικό επίπεδο ποιότητας ζωής για τους κατοίκους της.

Κεντρικός στόχος είναι η «ανασυγκρότηση της υπαίθρου» σε τρόπο ώστε να αποτελέσει ένα ελκυστικό τόπο εγκατάστασης νέων ανθρώπων και επιχειρήσεων αλλά και πόλο έλξης και αναψυχής για τους ανθρώπους των πόλεων. Αυτή η με έντονα ποιοτικά στοιχεία «αγροτική ανάπτυξη» δεν μπορεί παρά να στηριχθεί στη συμμετοχή και αξιοποίηση όλων των δυνάμεων των τοπικών κοινωνιών (και κυρίως της γυναίκας). (Χειμαριώτης, Κ., <http://www.bep.gr/intex>).

Αναμφισβήτητα, στα περισσότερα πεδία δραστηριοτήτων που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα μ' αυτό το νέο πρότυπο αγροτικής ανάπτυξης (π.χ. τις δραστηριότητες που σχετίζονται με την ανάδειξη και διάσωση του αγροτικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, την παραγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών ποιότητας, τις κοινωνικού χαρακτήρα υπηρεσίες, τον αγροτουρισμό, την οικοτεχνία, κλπ), η γυναίκα της υπαίθρου μπορεί και πρέπει να παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο. Άλλωστε οι παραπάνω δράσεις ταιριάζουν απόλυτα με την ιδιοσυγκρασία και την ευαισθησία της γυναίκας και μπορούν να συνδυαστούν άριστα με τα καθήκοντά της ως μητέρας, νοικοκυράς και οικοδέσποινας.

Επί πολλές δεκαετίες, ο ρόλος των περισσότερων γυναικών σχετιζόταν με τη λεγόμενη οικιακή εργασία και οικιακή παραγωγή, τη διαχείριση του νοικοκυριού, την ανατροφή των παιδιών και με ορισμένες αγροτικές εργασίες. Πρόκειται για ρόλο ιδιαίτερα σημαντικό, που πολλές φορές έχει υποτιμηθεί και έτσι έχει στερήσει από τις γυναίκες την αναγκαία κοινωνική αναγνώριση για το σημαντικό κοινωνικό έργο που προσφέρουν.

Την τελευταία εικοσαετία παρατηρούνται τάσεις για την ανάληψη της ευθύνης λειτουργίας αγροτικών εκμεταλλεύσεων από γυναίκες. Οι γυναίκες με την κατάλληλη στήριξη, μπορούν να αναλάβουν πρωτοβουλίες να επενδύσουν και να επιδοθούν όχι μόνο στον αγροτικό τομέα αλλά και στους άλλους επαγγελματικούς τομείς που έχουν σχέση με την ανάπτυξη της υπαίθρου.

Να δημιουργήσουν νέες επιχειρήσεις σε καινοτόμους τομείς παραγωγής, τυποποίησης και μεταποίησης προϊόντων. Να προωθήσουν ακόμη περισσότερο τη συνεργασία και τη συλλογική τους δράση (ίδρυση νέων γυναικείων συνεταιρισμών). Ως σημαντικότερο αποτέλεσμα αυτής της πρωτοβουλίας θεωρείται το αίσθημα ανεξαρτησίας, ικανοποίησης και επιτυχίας που διακατέχει τις γυναικείες αυτές ομάδες. Ο ρόλος τους διευρύνεται, αναπτύσσουν επιχειρηματικότητα, αποκτούν κοινωνική καταξίωση, αισθάνονται ικανές και για εργασίες και αποκτούν οικονομική ανεξαρτησία. Η εξέλιξη του γυναικείου ρόλου στον τουρισμό όχι μόνο επιφέρει κοινωνική ισορροπία αλλά σταθεροποιεί και ενδυναμώνει τους οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς. (Χειμαριώτης, Κ., <http://www.bep.gr/intex>).

Αυτή η εικόνα της προσφοράς και της ζήτησης της γυναικείας εργασίας ουσιαστικά αντικατοπτρίζει την αλλαγή στο σύστημα των αξιών για τη θέση της γυναίκας στη σύγχρονη κοινωνία και τη διαφοροποίηση της δικής της αντίληψης για το ρόλο της σήμερα. Η γυναίκα συνειδητοποιεί ότι μόνο μέσα από την επαγγελματική της απασχόληση μπορεί να πετύχει την οικονομική της ανεξαρτησία, τη βελτίωση της κοινωνικής της θέσης και να κάνει αισθητή την παρουσία της έξω από το στενό οικογενειακό της περιβάλλον. (Κασιμάτη, Κ., 1995, σελ.36.)

Οι γυναίκες της υπαίθρου (αποτελούν το 50% του αγροτικού πληθυσμού και το 1/3 των συνολικά εργαζομένων γυναικών), αποτελούν ένα ισχυρό παράγοντα κοινωνικής συνοχής και ένα σημαντικό αλλά αναξιοποίητο δυναμικό και ότι αν τους δοθεί η ευκαιρία μπορούν να συμβάλουν με την εργασία τους πολύ θετικά στην ανασυγκρότηση – ανάπτυξη της υπαίθρου, στην βελτίωση της οικονομικής θέσης των

αγροτικών πληθυσμών και στην αναστροφή της τάσης εγκατάλειψης των πατρογονικών εστιών τους μέσω του αγροτουρισμού.

Η Ελληνίδα Αγρότισσα, αθόρυβος ήρωας της υπαίθρου για πολλές δεκαετίες, κατάφερε τα τελευταία χρόνια να έρθει στο προσκήνιο, και να γίνει ισότιμος μέτοχος αλλά και πρωτοπόρος στην προσπάθεια για την παραγωγή και τη διακίνηση ποιοτικών αγροτικών προϊόντων, με τη δράση της στους γυναικείους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς. (Κουλοπούλου, Θ., 2005)

Ο πολύπλευρος και σοβαρός ρόλος της γυναίκας της υπαίθρου αναγνωρίστηκε και επίσημα από την 4η Παγκόσμια Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τις γυναίκες, που πραγματοποιήθηκε στο Πεκίνο το 1995. Η μέρα της αγρότισσας (15 Οκτωβρίου) καθιερώθηκε για πρώτη φορά το 1996. Το νόημα αυτής της μέρας είναι να τους δώσει τη δύναμη να διεκδικήσουν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους, ειδικότερα το δικαίωμα στην ανάπτυξη, την υγεία και την ευμάρεια, την διατροφή και ένδυση, τη στέγαση και την ιατρική φροντίδα.

Η ενασχόληση τους με τον τουρισμό σε μία αρχική φάση (δεκαετία '70) μπορεί να ήταν περιστασιακή, αλλά αργότερα εξελίχθηκε σε επαγγελματική και εξειδικευμένη απασχόληση. Κάτω από αυτό το πρίσμα η εξασφάλιση εργασίας για την γυναίκα στην ύπαιθρο (παράλληλα με τη βελτίωση των κοινωνικών παροχών και των συνθηκών διαβίωσης) πρέπει να αποτελέσει στόχο απόλυτης προτεραιότητας. (Δασκαλάκη, Ε., 2008, Ροσμαράκη, Α., 2008, www.agonasKritis.gr/2008).

Η ενδυνάμωση του ρόλου της γυναίκας και κυρίως της νεαρής αγρότισσας θεωρείται επιβεβλημένη και θα πρέπει να στηρίζεται στους πολλαπλούς της ρόλους: της μητέρας, της εργαζόμενης, της γυναίκας που στηρίζει και μεταλαμπαδεύει την πολιτιστική μας κληρονομιά.

4.2. Δραστηριότητες που αναπτύσσονται και προβλήματα που προκύπτουν.

Τα δύο βασικά συστατικά του λεγόμενου και «αγροτουριστικού πακέτου» είναι η διαμονή σε καταλύματα παραδοσιακού τύπου και η παραδοσιακή και τοπική γαστρονομία και κουλτούρα. Στο «πακέτο» αυτό προστίθενται και δραστηριότητες που συνάδουν με τα χαρακτηριστικά του αγροτουρισμού, εναρμονισμένες με το φυσικό, πολιτιστικό, κοινωνικό και παραδοσιακό περιβάλλον της κάθε περιοχής και καλύπτουν ανάγκες και επιθυμίες των επισκεπτών.

Σε μία προσπάθεια κατηγοριοποίησης των παραπάνω δραστηριοτήτων θα μπορούσαμε να έχουμε:

- ⇒ Δραστηριότητες οικοτουρισμού (παρατήρηση πουλιών, περισυλλογή βοτάνων, ξενάγηση σε εθνικούς δρυμούς ή προστατευόμενες περιοχές, αναγνώριση χλωρίδας και πανίδας κ.ά.).
- ⇒ Δραστηριότητες πολιτιστικού χαρακτήρα (τοπικά πανηγύρια και γιορτές, αυθεντική αναβίωση εθίμων π.χ. η γιορτή του κάστανου, η γιορτή της γης, η Πρωτομαγιά, ο κρητικός γάμος, κ.ά.).
- ⇒ Δραστηριότητες αγροτικού χαρακτήρα (τρύγος, συμμετοχή στις καλλιέργειες, σπορά, περισυλλογή ελιάς, σταφυλιού, φρούτων και καρπών εποχής, μανιταριού, κάστανου, απόσταξη ρακής, τσίπουρου, κλάδεμα, φύτεμα, περιποίηση ζώων κ.ά.)
- ⇒ Δραστηριότητες μορφωτικού χαρακτήρα (σεμινάρια πολιτιστικού, οικολογικού, πνευματικού, ιστορικού περιεχομένου σχετικά με την ιστορία και τον πολιτισμό της περιοχής, την αρχιτεκτονική, το περιβάλλον, την υγιεινή διατροφή και διαβίωση, τα τοπικά προϊόντα και τις ασχολίες. Εκμάθηση παραδοσιακών τεχνών, χειροτεχνίας, αγιογραφίας, αγγειοπλαστικής, γλώσσας, χορού, αργαλειού, επισκέψεις-ξεναγήσεις σε ιστορικούς αρχαιολογικούς χώρους, σε ιστορικά μνημεία της περιοχής, παρακολούθηση παραστάσεων σε αρχαία θέατρα, π.χ. επισκέψεις στα γεφύρια, στους νερόμυλους, σε παραδοσιακά σπίτια, στα λιοτρίβια της περιοχής κ.ά.).
- ⇒ Δραστηριότητες αθλητικού χαρακτήρα ή αθλημάτων περιπέτειας (ορειβασία, περιπατητικός, τουρισμός, ιππασία, ράφτινγκ, τρέκινγκ, ανεμόπτερο πλαγιάς, κανό, καγιάκ, 4X4, αναρρίχηση, διάσχιση φαραγγίων, ποδήλατο βουνού κ.ά.).
- ⇒ Δραστηριότητες θρησκευτικού χαρακτήρα (προσκύνημα, επισκέψεις σε μοναστήρια, εκκλησίες, θρησκευτικές γιορτές και πανηγύρια, λιτανείες κ.ά.).
- ⇒ Δραστηριότητες γαστρονομίας (σεμινάρια, μαθήματα γευσιγνωσίας, χρήσης τοπικών παραδοσιακών προϊόντων, επισκέψεις σε οινοποιεία, τσιπουράδικα, ρακάδικα, ελαιοτριβεία, τυροκομεία, μαθήματα κρητικής

κουζίνας, παρασκευής γλυκών κουταλιού, πιτών, μαρμελάδων, ζύμωμα ψωμιού κ.ά.). (Ασκέλη, Στ., 2007, σελ. 29-40)

Στον αγροτουρισμό υπάρχουν ανεξάντλητοι πόροι από τους οποίους μπορεί να προέλθει ένα πλήρες τουριστικό προϊόν εναλλακτικής μορφής και πράγματα που θεωρούνταν ξεχασμένα ή δεδομένα να γίνουν τα ξεχωριστά στοιχεία που θα προσδώσουν μία μοναδική ταυτότητα και θα αναδείξουν μία περιοχή ως εναλλακτικό προορισμό. (Ασκέλη, Στ., 2007, σελ.29-41).

Στις περισσότερες από τις παραπάνω κατηγορίες πρωτεύοντα ρόλο κατέχει η γυναίκα και ιδιαίτερα η αγρότισσα η οποία ξέρει πολύ καλά πώς να είναι άξια εκπρόσωπος και οικοδέσποινα του τόπου της και καλή κοινωνός της τοπικής κουλτούρας. Σε μία συλλογική προσπάθεια με τη βοήθεια νεότερων ατόμων της περιοχής που έχουν καταρτιστεί σε κάποιους τομείς, π.χ. άτομα που έχουν σπουδάσει φιλολογία, αρχαιολογία, ιστορία, κ.ά., η αγρότισσα βρίσκει πρόσφορο έδαφος να παρουσιάσει και να αναδείξει τα τοπικά χαρακτηριστικά της περιοχής της.

Στην πορεία προς την επαγγελματική και κοινωνική της καταξίωση, η γυναίκα αντιμετωπίζει προβλήματα σε διάφορους τομείς καθώς η θέση της στην εργασία επηρεάζεται αναμφισβήτητα από την παραδοσιακή δομή της οικογένειας. Η αυτονόμηση της γυναίκας από την οικογένεια αρχικά δημιούργησε εντάσεις ανάμεσα στα μέλη της, αλλά με το πέρασμα των χρόνων η ανάγκη συμπληρωματικού εισοδήματος ήταν επιβεβλημένη. Πλέον στις μέρες μας έχουν καμφθεί οι αμφιβολίες και οι εντάσεις που υπήρχαν, με αποτέλεσμα οι γυναίκες να βρουν διέξοδο μέσω της γυναικείας επιχειρηματικότητας και να αναδείξουν την πολύπλευρη γυναικεία φύση.

Όσον αφορά την ενασχόληση τους με τις αγροτουριστικές επιχειρήσεις τα προβλήματα εντοπίζονται τόσο στην οργάνωση και ανάπτυξη, όσο και στον τομέα της παραγωγής και των οικονομικών.

Ειδικότερα, στον τομέα της οργάνωσης και των οικονομικών σημαντικό πρόβλημα που παρουσιάζεται είναι η άγνοια των δυνατοτήτων τους αλλά και του νομοθετικού πλαισίου στο οποίο εντάσσεται η εκάστοτε αγροτουριστική επιχείρηση καθώς και η έλλειψη γνώσεων οικονομικής διαχείρισης και χρηματοδότησης. Επιπροσθέτως, η έλλειψη κατάρτισης στην παραγωγική διαδικασία (τυποποίηση-συσκευασία), στην προώθηση και προβολή των προσφερόμενων υπηρεσιών-προϊόντων αποτελούν τροχοπέδη στην δημιουργία και στην ομαλή ανάπτυξη των αγροτουριστικών επιχειρήσεων. (Δίκτυο, Διαγνωστική Έκθεση Πολιτισμού Θεσσαλικής Υπαίθρου, σελ. 20-21).

Η διεθνής εμπειρία δείχνει ότι οι βασικότερες αιτίες αυτής της υστέρησης εντοπίζονται στους παρακάτω παράγοντες:

- Έλλειψη αυτοπεποίθησης των γυναικών να δημιουργήσουν τη δική τους επιχείρηση. Αυτό αντανακλάται άμεσα στο γεγονός ότι οι περισσότερες γυναίκες που αποφασίζουν να ιδρύσουν μία επιχείρηση είναι μεταξύ 36 και 45 ετών.
- Ανισοροπίες στο συνδυασμό επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, με κύριο ανασταλτικό παράγοντα τις ανεπάρκειες που παρουσιάζονται στην παροχή υπηρεσιών φύλαξης των παιδιών.
- Αδυναμίες στην εξεύρεση κεφαλαίου για τη χρηματοδότηση της επένδυσης. Αν σ' αυτήν την παράμετρο προστεθεί και η διαπίστωση ότι οι γυναίκες αποφεύγουν τις μεγάλες δανειακές υποχρεώσεις, γίνεται εύκολα αντιληπτός ο λόγος για τον οποίο οι γυναίκες δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά κυρίως σε μικρές ή μεσαίες επιχειρήσεις. Ωστόσο, οι γυναίκες εμφανίζονται περισσότερο πρόθυμες από τους άνδρες να αναλάβουν επιχειρηματικούς κινδύνους, ιδιαίτερα όταν πρόκειται να προωθήσουν ένα νέο προϊόν ή να εισάγουν κάποια καινοτομία.
- Δυσκολίες επιμόρφωσης και τεχνικής στήριξης. Το στοιχείο αυτό αφορά την μη επαρκή εξοικείωση των γυναικών στις νέες μεθόδους διοίκησης και παραγωγής. Ωστόσο, τα στοιχεία δείχνουν ότι διαχρονικά το επίπεδο μόρφωσης και κατάρτισης των γυναικών επιχειρηματιών αυξάνεται.
- Ελλιπής πρόσβαση στην πληροφόρηση. Αυτό συνδέεται με την ελλιπή δικτύωση των γυναικών σε ομάδες-συνδέσμους μέσω των οποίων θα έχουν καλύτερη, αμεσότερη και κυρίως, ταχύτερη ενημέρωση σε ότι αφορά προγράμματα, επιδοτήσεις και νέες μεθόδους διοίκησης και οργάνωσης της επιχείρησης, που στοχεύουν στην ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας. (Δροσοπούλου, Σ., 1989, σελ. 138-139, Ρεγκούζας, <http://www.regouzas.gr/members>).

4.3. Φορείς και προγράμματα ανάπτυξης και στήριξης της γυναικείας απασχόλησης.

Ένας από τους σημαντικότερους φορείς ανάπτυξης της γυναικείας επιχειρηματικότητας είναι ο Ελληνικός Οργανισμός Μικρών Μεσαίων Επιχειρήσεων

& Χειροτεχνίας (EOMMEX). Κατά καιρούς ο οργανισμός σε συνεργασία με άλλους φορείς υποστηρίζει προγράμματα που αφορούν την εξέλιξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας.

Το «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης-Ανασυγκρότησης της Υπαίθρου», (Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ.) του Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κυρίως μέσα από τον άξονα 7 για την εφαρμογή Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης του Αγροτικού χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.) και το «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader Plus», μέσα από τον άξονα 1.2. για τη στήριξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας και επίσης τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (Π.Ε.Π.) των 13 περιφερειών της χώρας, τα οποία εφαρμόζουν τα δικά τους Ο.Π.Α.Α.Χ., αποτελούν τα κύρια υποστηρικτικά εργαλεία για την οικονομική ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας στον αγροτικό χώρο σήμερα. (Ασκέλη, Στ., 2007, σελ. 88-89).

Ανάλογα μέτρα θα συνεχιστούν και κατά την τέταρτη προγραμματική περίοδο, μέσα από άξονες του νέου προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης για την περίοδο 2007-2013 και ειδικότερα μέσα από τον άξονα 3 που αφορά την ποιότητα ζωής και τη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας και τον άξονα 4 που αφορά την εφαρμογή της προσέγγισης leader.

Ένα επίσης σημαντικό επιχειρησιακό πρόγραμμα είναι το «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα» του Υπ. Ανάπτυξης (Ε.Π.ΑΝ), το οποίο με το μέτρο 2.8.2. στοχεύει στην ενθάρρυνση της ανάληψης επιχειρηματικών πρωτοβουλιών από γυναίκες ως μιας από τις ομάδες πληθυσμού με δυσανάλογα περιορισμένη συμμετοχή στην επιχειρηματικότητα. Το μέτρο ενισχύει επιχειρηματικές πρωτοβουλίες γυναικών, ενίσχυση την οποία μπορούν να απολαμβάνουν και γυναίκες του αγροτικού χώρου. Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της εξωστρέφειας, και η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος αποτελούν στρατηγικούς στόχους και του νέου «Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητας και Επιχειρηματικότητας» για την προγραμματική περίοδο 2007-2013. (ανώνυμος, <http://www.eommex.gr/greek>).

Η EQUAL αποτελεί εργαλείο της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση, χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και στοχεύει στην πειραματική εφαρμογή και διάδοση νέων τρόπων καταπολέμησης των διακρίσεων και της ανισότητας στον τομέα της απασχόλησης. Η EQUAL ολοκληρώνει τις εμπειρίες που αποκτήθηκαν στα πλαίσια των προηγούμενων Πρωτοβουλιών

EMPLOYMENT & ADAPT και συμπληρώνει τις υπάρχουσες πολιτικές για την ισότητα ευκαιριών στην αγορά εργασίας.

Το Πρόγραμμα έχει σχεδιαστεί για να στηρίζει μια οριζόντια προσέγγιση στις πολιτικές και τις υπηρεσίες προς τις οποίες θα έχουν πρόσβαση πολλαπλές κατηγορίες αποκλεισμένων ή απειλούμενων από αποκλεισμό από την αγορά εργασίας ομάδων και να αντιμετωπίσει την αποσπασματικότητα και την έλλειψη συντονισμού των εφαρμοζόμενων πολιτικών. Έχει δομηθεί πάνω σε εννέα θεματικά πεδία - μέτρα. Οι γενικοί στόχοι του Προγράμματος είναι: η βελτίωση της απασχολησιμότητας, η ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος, η ενθάρρυνση της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και των απασχολούμενων και η ενίσχυση των πολιτικών ίσων ευκαιριών για άνδρες και γυναίκες. (ανώνυμος, <http://www.equal-greece.gr>.)

Το Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. II είναι το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα το οποίο σχεδιάστηκε για την Εκπαίδευση και την Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση με στόχο να ανταποκριθεί η Ελλάδα στις προκλήσεις που διαμορφώνονται διεθνώς με την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών, μετατρέποντάς τις σε ευκαιρίες ανάπτυξης και ποιότητας ζωής. Είναι ένα από τα 24 Προγράμματα του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (2000-2006) για την Ελλάδα και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο - ΕΚΤ, Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης - ΕΤΠΑ) κατά 75% και από το Ελληνικό Δημόσιο κατά 25%.

Το Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. καινοτομεί ενσωματώνεται και θεσμοθετείται στο εκπαιδευτικό σύστημα η Δια Βίου Μάθηση, συναρθρώνοντας ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές για την ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων, το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την αντιμετώπιση του Κοινωνικού Αποκλεισμού.

Το ΕΠΕΑΕΚ II διαρθρώνεται σε 5 άξονες προτεραιότητας.

- A1: Προώθηση της ισότητας ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας για όλους και ιδιαίτερα για όσους απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό
- A2: Προώθηση και Βελτίωση της εκπαίδευσης και της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης στα πλαίσια της δια βίου μάθησης
- A3: Ανάπτυξη και προώθηση της επιχειρηματικότητας και προσαρμοστικότητας των νέων
- A4: Βελτίωση της πρόσβασης των γυναικών στην αγορά εργασίας
- A5: Δημιουργία και ενίσχυση υποδομών για την υλοποίηση των Μέτρων του ΕΚΤ (ΕΤΠΑ)

Ο Άξονας Προτεραιότητας 4, που ταυτίζεται με το 5ο πεδίο πολιτικής του ΕΚΤ, στόχο έχει τη βελτίωση της εκπαιδευτικής προετοιμασίας των γυναικών, η οποία θα υποβοηθήσει την επαγγελματική τους σταδιοδρομία, βοηθώντας τις να ξεπεράσουν τα όποια εμπόδια συναντούν για να εισέλθουν στην αγορά εργασίας και να εξελιχθούν επαγγελματικά.

Η βελτίωση της εκπαιδευτικής προετοιμασίας των γυναικών θα συντελέσει στην αύξηση της απασχόλησής τους και στην πρόσβαση των γυναικών σε νέα πεδία εργασίας. Επιπλέον, μία σειρά από δράσεις, σε συνεργασία με δράσεις άλλων Ενεργειών, αποσκοπούν στη μείωση της υποχρεωτικής εξάρτησης των γυναικών από τις οικογενειακές υποχρεώσεις. (ανώνυμος, <http://www.epeaek.gr>, <http://www.isotita.gr>).

Από 5 Μαρτίου 2009 ξεκίνησε το κοινοτικό πρόγραμμα του υπουργείου Ανάπτυξης για τη νεανική και γυναικεία επιχειρηματικότητα. Η πρώτη φάση του θα διαρκέσει μέχρι το τέλος Ιουνίου και ο προϋπολογισμός της ανέρχεται σε 80 εκατ. ευρώ. Εκτιμάται ότι μπορούν να δημιουργηθούν 800 επιχειρήσεις. Συνολικά ο προϋπολογισμός όλων των φάσεων της νεανικής και γυναικείας επιχειρηματικότητας μέχρι και το 2013 θα ανέλθει στα 250 εκατ. ευρώ.

Στο πρόγραμμα "ΕΠΙΧΕΙΡΩ 2009" δικαίωμα συμμετοχής έχουν οι νέοι ηλικίας 18 έως 39 ετών και οι γυναίκες μέχρι 55 ετών. Οι αιτήσεις θα υποβάλλονται στον ΕΟΜΜΕΧ και οι ενδιαφερόμενοι για πληροφορίες θα μπορούν να ανατρέχουν και στην ειδική γραμματεία Ανταγωνιστικότητας (<http://www.antagonistikotita.gr/>, <http://www.eommex.gr/>).

Οι νέοι και οι γυναίκες μπορούν να υποβάλλουν προς χρηματοδότηση επιχειρηματικά σχέδια ύψους 30.000 μέχρι 200.000 ευρώ και η επιδότηση ανέρχεται στο 50%. Για κάποιες περιοχές της χώρας, όπως στα μικρά νησιά με κατοίκους κάτω των 5.000 κατοίκων η χρηματοδότηση θα ανέρχεται στο 60%.

Οι δαπάνες που χρηματοδοτούνται είναι εξοπλισμός και ειδικές εγκαταστάσεις, κτιριακά-διαμόρφωση χώρων, τεχνογνωσία και προβολή - προώθηση επιχείρησης. Προϋποθέσεις μεταξύ άλλων είναι οι ενδιαφερόμενοι να μην ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα και να κάνουν μία απλή έναρξη επιτηδευματία στη ΔΟΥ.

Τα κριτήρια επιλογής και αξιολόγησης των προτάσεων είναι η μορφή του επιχειρηματικού σχεδίου (π.χ. θέσεις εργασίας, ύπαρξη συγκεκριμένης έδρας, προβλεπόμενη κερδοφορία), οι ικανότητες του επιχειρηματία (π.χ. σπουδές, εμπειρία), το προϊόν - διαδικασία (π.χ. καινοτομία, κλάδος, εξοικονόμηση ενέργειας -

περιβάλλον) και η αγορά δραστηριοποίησης (π.χ. υπάρχων βαθμός ανταγωνισμού, προοπτικές εξαγωγών κλπ.). (Κολώνας, Χρ., 2009, <http://www.imerisia.gr/article>).

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας υλοποιεί το έργο «Επιχορήγηση για την παροχή Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων υπέρ των γυναικών», στο πλαίσιο του Μέτρου 5.3 του Ε. Π. «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση» του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας. Στόχος του προγράμματος είναι η ενδυνάμωση των γυναικών, η προετοιμασία τους για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας, η υποστήριξή τους για την ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και η προώθησή τους σε θέσεις απασχόλησης. Το πρόγραμμα απευθύνεται σε άνεργες γυναίκες έως 64 ετών, σε όλη την Ελλάδα. Για την υλοποίηση των Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων υπέρ των γυναικών έχουν εγκριθεί 17 Περιφερειακά ΣΧΕΔΙΑ ΔΡΑΣΗΣ.

Οι δράσεις σε επίπεδο τοπικών κοινωνιών υλοποιούνται μέσω αναπτυξιακών συμπράξεων μεταξύ φορέων που δραστηριοποιούνται σε θέματα συμβουλευτικής για την απασχόληση, την γυναικεία επιχειρηματικότητα, όπως φορείς παροχής ΣΥΥ , φορείς της Τοπικής και Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, των Επαγγελματικών και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων κλπ.

Πολλαπλασιαστικά ωφελούμενοι είναι η τοπική κοινωνία, οι τοπικοί φορείς, οι υπηρεσίες και οι δημιουργημένες δικτυώσεις, που ευαισθητοποιούνται, εξειδικεύονται και ενεργοποιούνται στα ζητήματα αντιμετώπισης του κοινωνικού προβλήματος της αυξημένης ανεργίας των γυναικών. Ο συνολικός προϋπολογισμός του Έργου της ΓΓΙ είναι 13.000.000 ευρώ (συγχρηματοδότηση κατά 75% από το ΕΚΤ και 25% από εθνικούς πόρους). (ανώνυμος, <http://www.isotita.gr/index>).

Προγράμματα και επιμέρους δράσεις διοργανώνονται από διάφορους φορείς όπως: ο ΟΑΕΔ, Επιμελητήρια, Πανεπιστήμια, ΤΕΙ, Κέντρα ερευνών, ΟΤΑ, Συλλογικούς φορείς, κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 Στόχοι της Έρευνας.

Ο αγροτουρισμός και η ύπαρξη αγροτουριστικών συνεταιρισμών στην ελληνική περιφέρεια εκτιμάται ότι μπορούν να αποτελέσουν εφαλτήριο οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης καθώς και σημαντικό μέσο για την ενεργοποίηση του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού.

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας ήταν η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης και η διερεύνηση των κοινωνικο-οικονομικών χαρακτηριστικών και στοιχείων των αμιγώς γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα.

Η έρευνα φιλοδοξεί να αναδείξει και να παρουσιάσει τα οφέλη αλλά και τα προβλήματα που προκύπτουν από την ενασχόληση των γυναικών με τους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς καθώς και τις προτάσεις βελτίωσης των συνθηκών που επικρατούν και την εκτίμηση τους για το μέλλον.

5.2. Μεθοδολογία έρευνας και σχεδιασμός ερωτηματολογίου.

Η έρευνα βασίστηκε σε δομημένα ερωτηματολόγια (βλ. παράρτ. 6) που συμπληρώθηκαν από 22 αμιγώς γυναικείους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς, με τηλεφωνική επικοινωνία που διήρκεσε μία εβδομάδα από 27/02/09 έως και 06/02/09.

Το ερωτηματολόγιο περιελάμβανε 19 ερωτήσεις με έμφαση στα προϊόντα και την διαδικασία προώθησης τους, στα προβλήματα που αντιμετώπισαν από την ίδρυση τους μέχρι σήμερα, στις πηγές χρηματοδότησης και τέλος στις προτάσεις τους για καλύτερευση της παρούσας κατάστασης και τις προβλέψεις τους για το μέλλον της επιχείρησής τους.

Θέλοντας να ερευνήσουμε τα παραπάνω χαρακτηριστικά με απλό, κατανοητό και γρήγορο για τους ερωτηθέντες τρόπο, επιλέχθηκαν κυρίως ερωτήσεις κλειστού τύπου και μία ανοιχτού τύπου που αφορούσε τις προτάσεις βελτίωσης των επικρατουσών συνθηκών στους γυναικείους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς, από τις γυναίκες-μέλη.

5.3. Ανάλυση αποτελεσμάτων έρευνας.

Οι συνεταιρισμοί που συμπεριλήφθηκαν στην έρευνα είναι αμιγώς γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί, η πλειοψηφία των οποίων έχουν ιδρυθεί τα τελευταία είκοσι χρόνια. Οι δύο παλαιότεροι είναι στην Πέτρα της Λέσβου που ήταν ο πρώτος γυναικείος συνεταιρισμός που ιδρύθηκε στην Ελλάδα και ο γυναικείος συνεταιρισμός στα Αμπελάκια της Λάρισας.

Ο μεγαλύτερος σε μέλη συνεταιρισμός είναι αυτός της Ζαγοράς Μαγνησίας όπου τα μέλη είναι 100 και ο μικρότερος είναι ο συνεταιρισμός «Πελαγονία» στη Φλώρινα που αριθμεί μόλις 5 μέλη, παρ' όλο που υπάρχουν εγγεγραμμένα 21 μέλη.

Τα παραδοσιακά τοπικά γλυκά και εδέσματα της κάθε περιοχής είναι τα προϊόντα που παράγονται κατά κύριο λόγο στους συνεταιρισμούς. Μαρμελάδες, γλυκά του κουταλιού και του ταψιού, βότανα, ζυμαρικά, χυλοπίτες, αρτοσκευάσματα, πίτες, τουρσιά, κουλουράκια, τούρτες, λικέρ, τόνος σε ελαιόλαδο, φιλέτο γαύρου, ποικιλίες ούζου είναι κάποια από τα προσφερόμενα είδη.

Υπάρχουν όμως και συνεταιρισμοί όπως στους Ψαράδες Πρεσπών και στην Πέτρα της Λέσβου που ασχολούνται αποκλειστικά με αγροτουριστικά καταλύματα. Στο συνεταιρισμό του δήμου Γαβαλοχωρίου εκτός από τα παραδοσιακά είδη κρητικής διατροφής ο επισκέπτης μπορεί να βρει κεντήματα και κοπανέλι. Είδη προικός, εργόχειρα και παραδοσιακές τοπικές φορεσιές είναι η ασχολία των 5 γυναικών μελών του συνεταιρισμού «Πελαγονία» στη Φλώρινα.

Όλοι οι συνεταιρισμοί όπως χαρακτηριστικά δήλωσαν τα μέλη τους ιδρύθηκαν ουσιαστικά για οικονομικούς λόγους. Το 36,4% των συνεταιρισμών ιδρύθηκαν για κοινωνικοοικονομικούς λόγους, το 4,5% για κοινωνικοοικονομικούς λόγους και για την ατομική καταξίωση, το 27,3% για οικονομικούς λόγους και για την ατομική καταξίωση των μελών και μόνο 7 συνεταιρισμοί (31,8%), ξεκίνησαν τη λειτουργία τους βασισμένοι αποκλειστικά σε οικονομικά κίνητρα. Από όλους τους συνεταιρισμούς, εκτός του οικονομικού θέματος, το 22,7%, υποστηρίζει ότι ένας δεύτερος λόγος ήταν η συγκράτηση των πληθυσμών στην περιοχή καθώς και η ανάδειξη της τοπικής κουλτούρας.

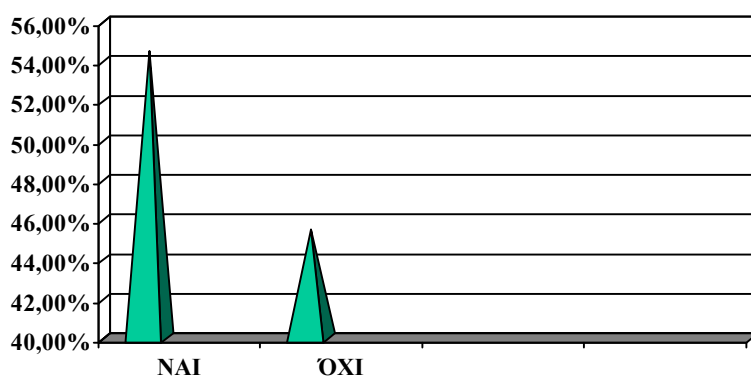
Το 81,8% των συνεταιρισμών λειτουργεί όλο το χρόνο. Παρ' όλα τα έξοδα συντήρησης του συνεταιρισμού, τα μέλη προσπαθούν να εκμεταλλευτούν τα προϊόντα και τα χαρακτηριστικά της κάθε εποχής για να καλυτερέψουν πρωτίστως το

εισόδημα τους, ενώ το 18,2% λειτουργεί εποχιακά (κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες).

Όσον αφορά τα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι συνεταιρισμοί στο ξεκίνημα τους, ήταν κυρίως οργανωτικά και οικονομικά. Η πλειοψηφία όμως των συνεταιρισμών είχε προβλήματα σε περισσότερους από έναν τομείς, π.χ.: στις σχέσεις μελών και στα οικονομικά, στην ίδρυση και στην παραγωγή, στην οργάνωση και στις σχέσεις των μελών μεταξύ τους, κλπ.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι δύο συνεταιρισμοί (στο Πέπλο Έβρου και στην Πορταριά Βόλου) δεν αντιμετώπισαν κανένα πρόβλημα. Επίσης από την έρευνα προκύπτει ότι τα μέλη όχι μόνο δεν είχαν προβλήματα στις σχέσεις με τις οικογένειες τους, αλλά αντιθέτως τους ενθάρρυναν και τους παρακινούσαν να συστήσουν τον συνεταιρισμό και να συνεχίσουν το έργο τους.

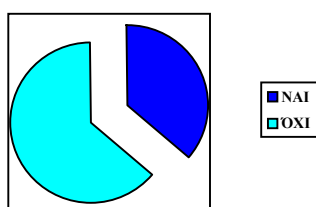
Το 54,5% πιστεύει ότι τα μέλη του συνεταιρισμού είναι εκπαιδευμένα και καταρτισμένα για τις υπηρεσίες που παρέχουν, εν αντιθέσει με το 45,5% που πιστεύει ότι τα μέλη λειτουργούν εμπειρικά ως προς τις προσφερόμενες υπηρεσίες.

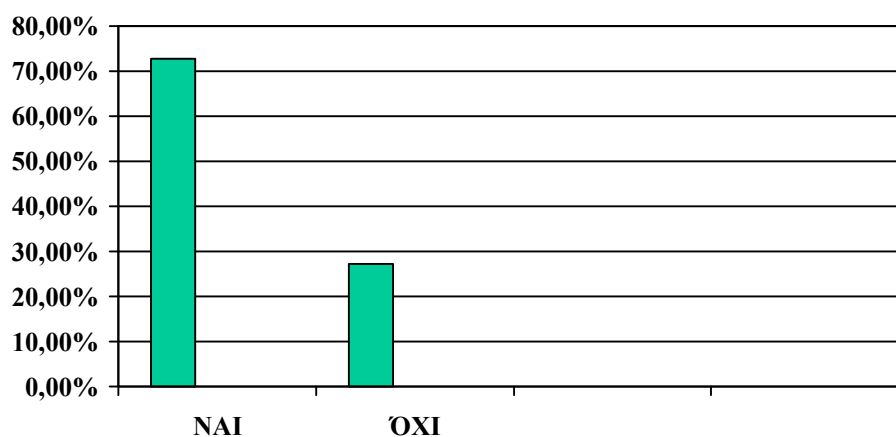
Όλοι οι συνεταιρισμοί ανεξαιρέτως θα ήθελαν τα μέλη να παρακολουθήσουν επιμορφωτικά σεμινάρια, έτσι ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν καλύτερα στις καθημερινές προκλήσεις.

Τουριστικοί οδηγοί, τοπικές εκθέσεις, διαδίκτυο, φυλλάδια, περιοδικά, τοπική τηλεόραση είναι κάποιοι από τους τρόπους διαφήμισης των προϊόντων. Μόλις το 13,6% δεν διαφημίζεται και αρκείται στην δια στόματος διαφήμιση από την τοπική κοινωνία.

Το 63,6% δεν εφαρμόζει την πιστοποίηση στα προσφερόμενα προϊόντα και υπηρεσίες, παρ' όλο που αναγνωρίζουν την σημασία της, αντίθετα με το 36,4% που είτε μέσω ΕΟΤ, είτε μέσω του προγράμματος Leader, έχουν εξασφαλίσει την πιστοποίηση.

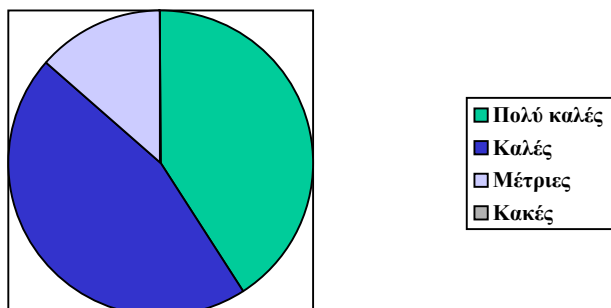

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας, οι νομαρχίες, τα προγράμματα Leader I,II, Equal, ο ΟΑΕΔ, τα Υπουργεία Ανάπτυξης και Αγροτικής Ανάπτυξης, ο ΕΟΜΜΕΧ, ο νέος Αναπτυξιακός Νόμος, η ΠΑΣΕΓΕΣ είναι κάποιοι από τους φορείς που χρηματοδοτούν το 72,7% των συνεταιρισμών που πήραν μέρος στην έρευνα. Το 27,3% δεν έχει βοηθηθεί οικονομικά από κανέναν φορέα ή πρόγραμμα και στηρίζεται στα μέλη του.

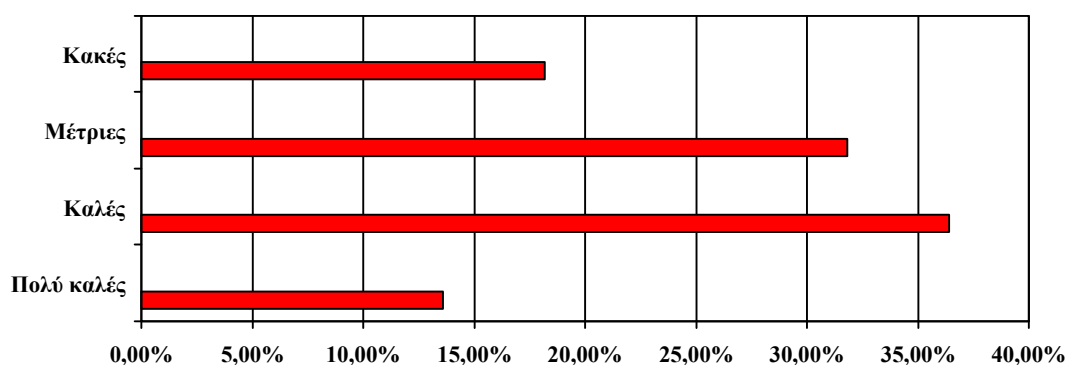
Οι ΟΤΑ της κάθε περιοχής μπορούν να αποτελέσουν αρωγό ή τροχοπέδη στην ανάπτυξη των συνεταιρισμών, ανάλογα με τον τρόπο αντιμετώπισης των υπευθύνων προς τα όργανα των συνεταιρισμών. Το 45,4% δηλώνει πως έχει καλές σχέσεις με

τους ΟΤΑ, το 40,9% πολύ καλές ενώ το 13,7% μέτριες όπως διαφαίνεται στο παρακάτω γράφημα.

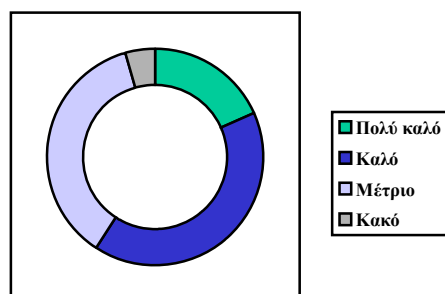

Στην πλειοψηφία τους οι συνεταιρισμοί (13) συνεργάζονται με άλλους συνεταιρισμούς όχι μόνο στην ίδια αλλά και στην ευρύτερη περιοχή. Η επικοινωνία και η ανταλλαγή πληροφοριών συμβάλλουν στην καλή και μακροχρόνια λειτουργία των συνεταιρισμών όπως χαρακτηριστικά επεσήμαναν τα μέλη.

Παρόλο που το διαδίκτυο θα μπορούσε να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο στην προώθηση των υπηρεσιών των συνεταιρισμών, η σχέση τους χαρακτηρίζεται καλή από το 36,4% και μέτρια από το 31,8%. Όπως δήλωσαν τα μέλη με την πάροδο του χρόνου, σιγά-σιγά εξοικειώνονται με το διαδίκτυο, κυρίως με τη βοήθεια συγγενικών και φιλικών προσώπων. Το διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζει τα παραπάνω ποσοστά.

Με βάση τις απαντήσεις της πλειοψηφίας των μελών, το μέλλον των συνεταιρισμών χαρακτηρίζεται καλό (40,9%) και μέτριο (36,4%). Πολύ καλό δήλωσε το 18,2%, ενώ κακό το 4,5%. Χαρακτηρισμοί όπως αβέβαιο, στάσιμο δόθηκαν από κάποια μέλη με ιδιαίτερο απαισιόδοξο τόνο.

Οι προτεινόμενες βελτιωτικές προτάσεις των μελών αφορούν κυρίως στην ουσιαστική και οικονομική βοήθεια από το κράτος και τα χρηματοδοτούμενα προγράμματα όχι μόνο στην ίδρυση αλλά και στην μετέπειτα πορεία τους. Η μείωση της φορολογίας και η επίλυση του ασφαλιστικού ζητήματος είναι από τα καίρια θέματα που απασχολούν τα μέλη των συνεταιρισμών.

Η επιμόρφωση, η κατάρτιση, η εκπαίδευση και η ενημέρωση των γυναικών-μελών όσον αφορά την οργάνωση, την παραγωγική διαδικασία, το μάρκετινγκ και την προβολή των προσφερόμενων υπηρεσιών-προϊόντων, θεωρούνται πρωταρχικής σημασίας, έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες απαιτήσεις των καταναλωτών.

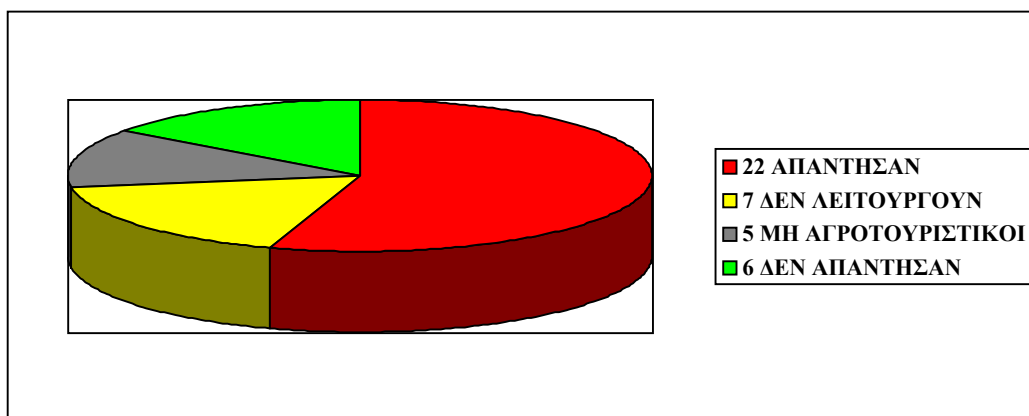
Η προώθηση από ανώτερες υπηρεσίες, δήμους καθώς και η βοήθεια από την τοπική κοινωνία συμπεριλαμβάνονται στις προτάσεις βελτίωσης των μελών. Σε προσωπικό επίπεδο, η πρωτοβουλία, η θέληση και το πείσμα καθώς και η εισχώρηση νέων μελών μπορούν να παίξουν καταλυτικό ρόλο στην δημιουργία νέων συνεταιρισμών και στην ευημερέστερη πορεία των ήδη υπαρχόντων.

Τέλος, ορισμένα μέλη σημείωσαν την ανάγκη για συνεχή χρηματοδότηση, την αγορά νέων μηχανημάτων και την επίλυση παραγωγικών και κτηνιακών προβλημάτων.

Κατά τη διάρκεια της έρευνας, ο πρωτογενής (έρευνα) και ο δευτερογενής (υπάρχοντα στοιχεία) τομέας διαφοροποιούνται σε αρκετά σημεία. Το βασικότερο

είναι η επωνυμία των συνεταιρισμών. Ενώ κάποιος αναφέρονται, σε σχετική βιβλιογραφία και σε ιστοσελίδες, ως αμιγώς γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί εντούτοις στη συνέχεια διαπιστώθηκε ότι είναι αγροτικοί και αντίστροφα.

Από τους συνολικά 40 προς έρευνα συνεταιρισμούς οι 22 απάντησαν με περισσή προθυμία, οι 7 δεν λειτουργούν πλέον είτε βρίσκονται σε αδράνεια, οι 5 διαπιστώθηκαν ως αγροτικοί, μεταποιητικοί, πολιτιστικοί. Με τους υπόλοιπους 6 δεν κατέστη δυνατή η επικοινωνία. Αξιοσημείωτο είναι ότι ενώ η έρευνα αφορούσε στους αμιγώς γυναικείους συνεταιρισμούς, στο Περαχώρι Ιθάκης ο υπεύθυνος είναι άνδρας με πολύχρονη και επιτυχημένη δράση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η δημιουργία και η λειτουργία των γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών αποσκοπούσε και εξακολουθεί να αποσκοπεί στην βελτίωση του εισοδήματος και της ποιότητας ζωής των γυναικών της υπαίθρου, τονώνοντας το αίσθημα ελευθερίας και επιτυχίας, δίνοντας τους την δυνατότητα να διευρύνουν τους ορίζοντες τους και να αναπτύξουν επιχειρηματική δράση μέσα από συλλογική προσπάθεια.

Η επαφή με τα μέλη των συνεταιρισμών για την διεξαγωγή της έρευνας ανέδειξε τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες της περιφέρειας. Οι δυσχέρειες στην ίδρυση, στην οργάνωση και λειτουργία των συνεταιρισμών καθώς και η αδυναμία στα διαχειριστικά και οικονομικά θέματα αποτελούν τα κυριότερα ζητήματα συζήτησης και επίλυσης ανάμεσα στα μέλη.

Η συμμετοχή των νεότερων ανθρώπων στους συνεταιρισμούς αρχίζει να γίνεται ολοένα και μεγαλύτερη με την πάροδο των χρόνων. Κάποια από τα μέλη δήλωσαν πως η ενεργή συμμετοχή των νέων δημιουργεί νέες προοπτικές και εξελίξεις στον τομέα του αγροτουρισμού και πως με την κατάλληλη υποστήριξη και κατάρτιση, που θα έπρεπε να δίνεται απλόχερα από τους αρμόδιους φορείς, το μέλλον των συνεταιρισμών μπορεί να ευοδωθεί.

Η ουσιαστική και οικονομική βοήθεια μετά την ίδρυση από τους διάφορους φορείς και τα προγράμματα, η προβολή, το σωστό μάρκετινγκ και η επίλυση φορολογικών και ασφαλιστικών ζητημάτων, προβληματίζουν τις γυναίκες μέλη. Η προσωπική πρωτοβουλία, η θέληση και το πείσμα του κάθε μέλους χωριστά και όλων μαζί μπορεί να ανατρέψει το ζοφερό, όπως χαρακτηρίζεται το τελευταίο διάστημα, οικονομικό περιβάλλον. Η τόνωση της αγοράς και του εισοδήματος της ελληνίδας αγρότισσας και γενικότερα της γυναίκας της υπαίθρου αποτελεί επιτακτική ανάγκη όχι μόνο για την συγκράτηση των πληθυσμών στην περιφέρεια αλλά και στη διατήρηση και περαιτέρω προβολή της εθνικής, πολιτιστικής, θρησκευτικής και ιστορικής μας κληρονομιάς.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Τι περιλαμβάνει η Ελληνική Προδιαγραφή του ΕΛΟΤ για τον Αγροτουρισμό;

Η Ελληνική Προδιαγραφή για τον Αγροτουρισμό ουσιαστικά αποτελεί το απόσταγμα των κατά καιρούς προσπαθειών για την κατάρτιση μιας σειράς προδιαγραφών για την ποιότητα των υπηρεσιών τουρισμού που παρέχονται στην ελληνική ύπαιθρο . Το περιεχόμενο της αντανακλάται στον πλήρη τίτλο της, ο οποίος είναι «Αγροτουρισμός: Ορολογία και γενικές απαιτήσεις για τους παροχείς υπηρεσιών αγροτουρισμού».

Περιλαμβάνει ορισμούς για τα παρακάτω:

- αγροτουρισμός
- αγροτουριστικό προϊόν
- αγροτουριστικός προορισμός
- αγροτουριστική επιχείρηση και
- μορφές αγροτουριστικών επιχειρήσεων

Και γενικές απαιτήσεις για την λειτουργία των αγροτουριστικών επιχειρήσεων . Οι απαιτήσεις αυτές σχετίζονται με επτά επιμέρους διακριτούς τομείς της λειτουργίας των επιχειρήσεων, ήτοι:

- Νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας
- (άδειες λειτουργίας, περιορισμοί κλπ)
- Κτιριοδομικοί και Λειτουργικοί Όροι
- (αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά, δομικά υλικά, εξοπλισμός, ασφάλεια κλπ)
- Περιβάλλον
- (πρόγραμμα περιβαλλοντικής διαχείρισης, φιλοπεριβαλλοντικά μέτρα κλπ)
- Τοπικά χαρακτηριστικά
- (προβολή και προώθηση των ιδιαίτερων πολιτισμικών και φυσικών χαρακτηριστικών της περιοχής, χρήση και προώθηση τοπικών προϊόντων κλπ)
- Ανθρώπινο δυναμικό
- (θέσεις εργασίας, εκπαίδευση επιμόρφωση προσωπικού)
- Πελάτης
- (επικοινωνία, μέτρηση ικανοποίησης, συνεχής βελτίωση)
- Συνέργεια - Άμιλλα – Δικτύωση – Ανταγωνιστικότητα - Καινοτομία

Ποιες συγκεκριμένες επιχειρήσεις αφορά;

Σύμφωνα με τους ορισμούς της Προδιαγραφής, αγροτουριστικές επιχειρήσεις είναι οι επιχειρήσεις εκείνες που δραστηριοποιούνται σε αγροτουριστικούς προορισμούς , -σε περιοχές δηλαδή με μικρό πληθυσμό και περιορισμένη ανάπτυξη τουριστικών υποδομών - και παρέχουν μία από τις παρακάτω υπηρεσίες:

- Διαμονή
- Εστίαση
- Περιήγηση στη φύση
- Ευαισθητοποίηση, περιβαλλοντική εκπαίδευση
- Γνωριμία με τα πολιτισμικά στοιχεία μιας περιοχής, επίσκεψη στα ιστορικά και λοιπά αξιοθέατα, συμμετοχή σε υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής
- Γνωριμία με παραδοσιακά επαγγέλματα, αγροτικές μεθόδους παραγωγής και καλλιέργειας καθώς και παραγωγικές διαδικασίες που έχουν εκλείψει.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Διαδικασία πιστοποίησης:

1. Συμπληρώνετε το Έντυπο Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος, το οποίο μπορείτε να προμηθευτείτε:

- από τα γραφεία της Αγροτουριστικής Α.Ε.,
- με φαξ κατόπιν σχετικού αιτήματος ή
- από το δικτυακό τόπο

2. Αφού συμπληρώσετε το Έντυπο Εκδήλωσης ενδιαφέροντος, το αποστέλλετε στην Αγροτουριστική Α.Ε.,

3. Με τη λήψη του Εντύπου Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος, σας αποστέλλεται ο απαραίτητος για τη διαδικασία πλήρης Ενημερωτικός Φάκελος που περιέχει:

- τον Γενικό Κανονισμό Πιστοποίησης
- τον Ειδικό Κανονισμό Πιστοποίησης
- τις Διαδικασίες Πιστοποίησης Αγροτουριστικών Επιχειρήσεων
- τον Τιμοκατάλογο Πιστοποίησης
- το Συμβόλαιο Πιστοποίησης
- Αίτηση Αρχικής Επιθεώρησης

4. Εφόσον αποδεχτείτε την προσφορά που περιγράφεται στο Συμβόλαιο Πιστοποίησης, αποστέλλετε το Συμβόλαιο υπογεγραμμένο στην Αγροτουριστική Α.Ε.

5. Ξεκινάτε την προετοιμασία της επιχείρησής σας, έτσι ώστε η λειτουργία της να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της ΕΛΟΤ ΠΡΔ 1417.

6. Όταν ολοκληρωθεί η προετοιμασία, αποστέλλετε στην Αγροτουριστική Α.Ε. την Αίτηση Αρχικής Επιθεώρησης, και εφόσον κριθεί ότι η επιχείρηση έχει φτάσει σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο προετοιμασίας, η Αγροτουριστική Α.Ε. ορίζει την ομάδα αξιολόγησης.

7. Η ομάδα αξιολόγησης της Αγροτουριστικής μεταβαίνει στις εγκαταστάσεις της επιχείρησής σας. Κατά τη διάρκεια της επιθεώρησης η ομάδα διαπιστώνει το κατά πόσο η επιχείρηση ανταποκρίνεται στις προδιαγραφές ΕΛΟΤ ΠΡΔ 1417.

8. Με το τέλος της αξιολόγησης καταγράφονται οι τυχόν ελλείψεις, προσδιορίζονται οι απαιτούμενες διορθωτικές ενέργειες από την επιχείρηση και στη συνέχεια συντάσσεται η Έκθεση Επιθεώρησης, η οποία κοινοποιείται στην επιχείρηση.

9. Την τελική απόφαση την παίρνει η Επιτροπή Πιστοποίησης της Αγροτουριστικής, εφόσον είναι θετική, εκδίδεται το Πιστοποιητικό Συμμόρφωσης και αποστέλλεται στην επιχείρηση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Τα 7 κύρια χαρακτηριστικά του προγράμματος LEADER:

Χωρική προσέγγιση. Με τον όρο αυτόν εννοείται ότι η αναπτυξιακή στρατηγική καθορίζεται με βάση τη συγκεκριμένη κατάσταση μιας περιοχής. Η περιοχή θα πρέπει φυσικά να είναι αγροτική κατά βάση και να έχει κάποια ομοιογένεια που να συνάγεται από εσωτερική κοινωνική συνοχή, κοινή ιστορία και κοινές παραδόσεις και το αίσθημα μιας κοινής ταυτότητας. Η χωρική προσέγγιση είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την τοπική ανάπτυξη, δεδομένου ότι κάθε περιοχή έχει τα δικά της ειδικά χαρακτηριστικά τα οποία οι τοπικοί φορείς είναι σε θέση να γνωρίζουν καλύτερα. Έτσι, με την χωρική προσέγγιση, αξιοποιούνται καλύτερα οι πόροι της περιοχής, δημιουργούνται προοπτικές βιώσιμης ανάπτυξης και διαμορφώνεται μια συνολική εικόνα για την περιοχή.

Εκ των κάτω προς τα άνω προσέγγιση. Με τον όρο αυτό εννοείται η κινητοποίηση και συμμετοχή στην αναπτυξιακή στρατηγική και πολιτική όλων των τοπικών φορέων, δημόσιων και ιδιωτικών, έτσι ώστε να επιτευχθεί ο μεγαλύτερος βαθμός ευαισθητοποίησης του τοπικού πληθυσμού και διαφάνεια στη διαμόρφωση των κριτηρίων επιλογής των προς υλοποίηση δράσεων. Η έννοια της εκ των κάτω προς τα άνω προσέγγισης συνδέεται άμεσα με την έννοια της χωρικής προσέγγισης και μαζί δημιουργούν μια νέα αντίληψη για τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες του κινδύνους και τις προοπτικές του αναπτυξιακού προγράμματος. Η λήψη αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο με διαδικασία ισότιμης συμμετοχής όλων των φορέων επιτρέπει μια ευρεία συναίνεση και δημιουργία νέων σχέσεων συνεργασίας και εμπιστοσύνης ανάμεσα στους τοπικούς φορείς επιφέροντας έτσι μεγαλύτερη ευελιξία και αποτελεσματικότητα της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης.

Ομάδες Τοπικής Δράσης. Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας LEADER, Ομάδα Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) νοείται ένα σύνολο ιδιωτικών και δημοσίων φορέων, που συνδέονται με μια εταιρική σχέση με στόχο την διαμόρφωση κοινής στρατηγικής για την ανάπτυξη μιας αγροτικής περιοχής. Αν οι δράσεις έχουν θεματικό χαρακτήρα τότε μπορεί δικαιούχοι να είναι οι λεγόμενοι “άλλοι συλλογικοί φορείς LEADER”. Η Ομάδα Τοπικής Δράσης επιλέχθηκε ως θεσμός για την διαχείριση του LEADER

προκειμένου να επιτευχθεί μεγαλύτερος βαθμός αποτελεσματικότητας για την προώθηση τοπικών πρωτοβουλιών. Εξάλλου, έχει αποδειχθεί ότι η από πάνω προς τα κάτω προσέγγιση επέφερε σε πολλές περιπτώσεις ανεπάρκεια οργάνωσης και δυναμισμού στις αγροτικές περιοχές.

Καινοτόμος χαρακτήρας των δράσεων. Η ανάληψη καινοτόμων ενεργειών είναι κεντρικός στόχος της πρωτοβουλίας LEADER. Η ανακοίνωση της Επιτροπής προς τα κράτη – μέλη (1/7/94) το αναφέρει αυτό ρητά και συνδέει την καινοτομία με τη μεταφορά εμπειρίας και τη δικτύωση. Ο ορισμός της καινοτομίας εν προκειμένω είναι αρκετά ευρύς και αναλύεται διεξοδικά σε άλλη θέση[1]. Κυρίως ο καινοτόμος χαρακτήρα των δράσεων LEADER μπορεί να αφορά νέες μορφές αξιοποίησης τοπικών πόρων, νέα προϊόντα, νέες μεθόδους και νέες μορφές οργάνωσης, νέες απαντήσεις σε προβλήματα και αδυναμίες αγροτικών περιοχών και αγροτικής ανάπτυξης.

Διασύνδεση μεταξύ δράσεων, δηλαδή ολοκληρωμένη και πολυτομεακή προσέγγιση. Το ίδιο το ακρωνύμιο της πρωτοβουλίας LEADER (Δεσμοί μεταξύ των δράσεων για την ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας) δίνει τη διάσταση της διασύνδεσης των δράσεων. Αυτό σημαίνει ότι οι δράσεις πρέπει να σχεδιάζονται και να λειτουργούν ως ένα συνεκτικό σύνολο και όχι ως μια σειρά αποσπασματικών ενεργειών. Με τον όρο πολυτομεακή προσέγγιση νοείται μια σύνθετη προσέγγιση που στόχο έχει την υιοθέτηση μιας συνολικής αντίληψης για την παρέμβαση LEADER με τη συμμετοχή όλων των φορέων της περιοχής και με δράσεις σε πολλούς τομείς, έτσι ώστε αφενός να δημιουργούνται συνέργειες ανάμεσα στους διάφορους τομείς και αφετέρου να αυξάνει η γενικότερη αποτελεσματικότητα του προγράμματος.

Δικτύωση, περιλαμβανομένης της διακρατικής συνεργασίας. Οι εμπειρίες που αποκτώνται από την πρωτοβουλία LEADER είναι απαραίτητο να ανταλλάσσονται ανάμεσα στα άτομα που συμμετέχουν στις δράσεις αγροτικής ανάπτυξης, και αυτό επιτυγχάνεται μέσα από δικτύώσεις και διακρατική συνεργασία. Η δικτύωση λοιπόν είναι υποχρέωση όλων των δικαιούχων του LEADER και η οργάνωση του δικτύου στόχο έχει την μείωση της απομόνωσης αφενός και τη δημιουργία βάσης πληροφοριών και αναλύσεων για καινοτόμες ενέργειες και πρακτικές αφετέρου.

Ενισχύεται έτσι η ικανότητα των Τοπικών Ομάδων να λαμβάνουν αποφάσεις και να προβαίνουν σε δράσεις αποτελεσματικότερες για την αγροτική ανάπτυξη. Οι μηχανισμοί που το LEADER II έχει προβλέψει για τη δικτύωση είναι το Παρατηρητήριο LEADER, οι Εθνικές Μονάδες Εμφύχωσης του Δικτύου και τα Εθνικά Δίκτυα LEADER. Η διακρατική συνεργασία τέλος έχει τον φιλόδοξο στόχο, πέρα από την απλή μεταφορά τεχνογνωσίας, να διερευνηθούν οι δυνατότητες κοινής παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών έτσι ώστε να επιτευχθεί μια κρίσιμη μάζα παραγωγής και να αυξηθεί η διαπραγματευτική δυνατότητα των εταίρων στις αγορές.

Αποκεντρωμένες μεθόδους διαχείρισης και χρηματοδότησης. Ανεξάρτητα από τις ακολουθούμενες μεθόδους δημοσιονομικής διαχείρισης που διαφέρουν από χώρα σε χώρα, η αποκέντρωση της διαχείρισης είναι ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του προγράμματος LEADER. Η χρηματοδότηση αποτελεί επίσης ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό δεδομένου ότι οι Τοπικές Ομάδες καθορίζουν τον προϋπολογισμό τους βάσει των κατευθύνσεων του προγράμματός τους, κατανέμουν τους πόρους στα διάφορα μέτρα, εγκρίνουν τις δράσεις και τροποποιούν ή προσαρμόζουν τις χορηγήσεις κατά τη διάρκεια εφαρμογής και γενικά, είναι υπεύθυνες για τις αποφάσεις τους. Η εξουσία που εκχωρείται με αυτό τον τρόπο στις Τοπικές Ομάδες προσιδιάζει με την από κάτω προς τα άνω καθώς και με την χωρική προσέγγιση της πρωτοβουλίας LEADER. Βέβαια η αυτονομία των Τοπικών Ομάδων είναι μερική, δεδομένου ότι οι κεντρικές διοικητικές υπηρεσίες εξακολουθούν να έχουν τη συνολική ευθύνη των δημόσιων χρηματοδοτήσεων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4

Το καταστατικό των αγροτικών συνεταιρισμών.

1. Το **καταστατικό** του αγροτικού συνεταιρισμού καταρτίζεται με ιδιωτικό έγγραφο, που χρονολογείται και υπογράφεται από τα ιδρυτικά μέλη και για να είναι έγκυρο πρέπει να καθορίζει τουλάχιστον:

α) Το ονοματεπώνυμο, πατρώνυμο ή επωνυμία και κατοικία ή έδρα των ιδρυτικών μελών.

β) Την επωνυμία, την έδρα και την περιφέρεια του συνεταιρισμού.

γ) Το σκοπό και τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού.

δ) Τις προϋποθέσεις εισόδου, εξόδου και διαγραφής των μελών, καθώς και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις αυτών.

ε) Το ύψος της συνεταιρικής μερίδας, τον αριθμό των πρόσθετων υποχρεωτικών και των προαιρετικών μερίδων που μπορεί να αποκτήσει το μέλος, τον τρόπο καταβολής της αξίας τους και τη διαδικασία απόδοσης των μερίδων.

στ) Την έκταση ευθύνης των μελών.

ζ) Τους όρους σύγκλησης και λειτουργίας και τις αρμοδιότητες των οργάνων διοίκησης (Γενική Συνέλευση, Διοικητικό Συμβούλιο).

η) Τον καθορισμό των ελαχίστων ποσοστών επί των πλεονασμάτων χρήσεως για το σχηματισμό αποθεματικών.

θ) Τη χρονική διάρκεια του συνεταιρισμού.

ι) Τον ορισμό προσωρινής διοίκησης για την έγκριση του καταστατικού και το χρόνο σύγκλησης της πρώτης γενικής συνέλευσης, για την ανάδειξη των οργάνων διοίκησης.

ια) Τον τρόπο ορισμού των ελεγκτών.

ιβ) Τη λύση και εκκαθάριση του Α.Σ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5

3.4.1. ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΘΡΑΚΗ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΕΠΛΟΥ ΕΒΡΟΥ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΠΕΠΛΟΣ ΕΒΡΟΥ, ΤΚ 68500
ΤΗΛ:	2555031901
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	1996
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	15
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΠΙΤΕΣ, ΛΙΚΕΡ, ΓΛΥΚΑ ΚΟΥΤΑΛΙΟΥ-ΤΑΨΙΟΥ, ΤΟΥΡΤΕΣ, ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΟΥΖΟΥ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΔΑΔΙΑΣ «Η ΓΕΡΑΚΙΝΑ»	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΔΑΔΙΑ ΣΟΥΦΛΙ ΕΒΡΟΥ, ΤΚ 68400
ΤΗΛ:	2554032323
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	1993
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	48
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΤΑΒΕΡΝΑ, ΓΛΥΚΑ, ΖΥΜΑΡΙΚΑ, ΠΙΤΑ ΣΤΑ ΚΑΡΒΟΥΝΑ

3.4.2. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΕΛΛΑΣ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΑΡΙΔΑΙΑ, ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ, ΠΕΛΛΑ, ΤΚ 52052
ΤΗΛ:	
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	2003
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	11
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΓΛΥΚΑ ΚΟΥΤΑΛΙΟΥ, ΛΙΚΕΡ ΑΠΟ ΒΟΤΑΝΑ, ΤΣΑΙ, ΧΑΜΟΜΗΛΙ, ΚΕΡΑΣΙΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΒΑΡΒΑΡΑΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΒΑΡΒΑΡΑ ΑΡΝΑΙΑ, ΤΚ 63074
ΤΗΛ:	2372051330,

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	1997
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	13
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΖΥΜΑΡΙΚΑ, ΠΟΤΑ (ΒΑΤΟΜΟΥΡΑ, ΜΑΝΤΑΡΙΝΙ, ΠΙΚΡΑΜΥΓΔΑΛΟ), ΤΡΑΧΑΝΑΣ, ΓΛΥΚΑ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ «ΔΡΥΑΔΕΣ»	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΒΑΡΒΑΡΑ, ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ
ΤΗΛ:	2372051415
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	1998
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	12
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΜΑΡΜΕΛΑΔΕΣ, ΤΡΑΧΑΝΑΣ, ΧΥΛΟΠΙΤΕΣ, ΓΛΥΚΑ ΚΟΥΤΑΛΙΟΥ

3.4.3. ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΨΑΡΑΔΩΝ ΠΡΕΣΠΩΝ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΨΑΡΑΔΕΣ ΠΡΕΣΠΩΝ, ΦΛΩΡΙΝΑ, ΤΚ 53077
ΤΗΛ:	2385046015
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	1994
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	16
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ,

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ «ΠΕΛΑΓΟΝΙΑ»	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΑΝΩ ΚΑΛΙΝΙΚΗ, ΦΛΩΡΙΝΑ
ΤΗΛ:	2428023318
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	1997
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	5 ΕΝΕΡΓΑ / 21 ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΑ
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΕΣ ΦΟΡΕΣΙΕΣ, ΕΙΔΗ ΠΡΟΙΚΟΣ, ΕΡΓΟΧΕΙΡΑ

3.4.4. ΘΕΣΣΑΛΙΑ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ ΛΑΡΙΣΑΣ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΑΜΠΕΛΑΚΙΑ ΛΑΡΙΣΑΣ, ΤΚ41221
ΤΗΛ:	2495093335
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	1985
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	17
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ, ΓΛΥΚΑ ΚΟΥΤΑΛΙΟΥ, ΧΥΛΟΠΙΤΕΣ, ΤΡΑΧΑΝΑΣ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΟΡΤΑΡΙΑΣ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΠΟΡΤΑΡΙΑ ΒΟΛΟΥ, ΤΚ 37011
ΤΗΛ:	2428099952
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	1997
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	35
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΓΛΥΚΑ ΚΟΥΤΑΛΙΟΥ-ΤΑΨΙΟΥ, ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΠΟΤΑ, ΖΥΜΑΡΙΚΑ, ΒΟΤΑΝΑ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΑΛΟΝΝΗΣΟΥ «ΙΚΟΣ»	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΑΛΟΝΝΗΣΟΣ, ΤΚ 37005
ΤΗΛ / ΦΑΞ:	2424066270
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	2000
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	21
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΓΛΥΚΑ ΓΑΜΟΥ, ΤΟΝΟΣ ΣΕ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ, ΠΙΤΕΣ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΖΑΓΟΡΑΣ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΖΑΓΟΡΑ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ, ΤΚ 37001
ΤΗΛ:	2426023460
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	1993

ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	100
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΓΛΥΚΑ ΚΟΥΤΑΛΙΟΥ, ΜΑΡΜΕΛΑΔΕΣ, ΛΙΚΕΡ, ΒΟΤΑΝΑ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΤΕΛΕΟΥ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΠΤΕΛΕΟΣ, ΜΑΓΝΗΣΙΑ
ΤΗΛ:	2422029400
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	2000
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	24
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΧΕΙΡΟΠΟΙΗΤΕΣ ΠΤΕΣ, ΚΟΥΛΟΥΡΑΚΙΑ, ΓΛΥΚΑ, ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ, ΦΙΛΕΤΟ ΓΑΥΡΟΥ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΚΟΠΕΛΟΥ «Η ΓΛΩΣΣΙΩΤΙΣΣΑ»	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΓΛΩΣΣΑ ΣΚΟΠΕΛΟΥ
ΤΗΛ:	2424033224
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	1999
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	24
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΤΟΠΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ, ΤΥΡΟΠΤΕΣ, ΜΑΡΜΕΛΑΔΕΣ, ΓΛΥΚΑ

3.4.5. ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΑΧΩΡΙΟΥ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΠΕΡΑΧΩΡΙ ΙΘΑΚΗΣ, ΤΚ 28300
ΤΗΛ / ΦΑΞ:	2674032150
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	1994
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	20
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ, ΠΩΛΗΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

3.4.6. ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΝΕΑΣ ΑΡΤΑΚΗΣ «ΑΡΤΑΚΕΙΑ ΚΡΗΝΗ»	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΥ 30, ΝΕΑ ΑΡΤΑΚΗ, ΕΥΒΟΙΑ, ΤΚ 34600
ΤΗΛ:	2221042482
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	2001
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	7
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΓΛΥΚΑ ΚΑΙ ΑΜΥΓΔΑΛΩΤΑ, ΠΙΤΕΣ, ΖΥΜΑΡΙΚΑ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΝΕΑΣ ΑΡΤΑΚΗΣ «ΝΕΑ ΚΥΖΙΚΟΣ»	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΝΕΑ ΑΡΤΑΚΗ, ΕΥΒΟΙΑ, ΤΚ 34600
ΤΗΛ:	2221041120
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	2001
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	9
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΓΛΥΚΑ ΚΑΙ ΑΜΥΓΔΑΛΩΤΑ, ΤΟΥΡΤΕΣ, ΔΙΚΕΡ

3.4.7. ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΑΙΓΕΙΡΑΣ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΙ, ΔΗΜΟΥ ΑΙΓΕΙΡΑΣ, ΑΧΑΪΑ
ΤΗΛ:	2696033889
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	2004 (ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΑΠΟ 2007)
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	10
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΓΛΥΚΑ ΚΟΥΤΑΛΙΟΥ, ΜΑΡΜΕΛΑΔΕΣ, ΤΟΥΡΣΙΑ, ΑΦΕΨΗΜΑΤΑ

3.4.8. ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΕΤΡΑΣ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΠΕΤΡΑ ΛΕΣΒΟΥ, ΤΚ 31109
ΤΗΛ:	2253041340
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	1983
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	15
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ, ΚΑΙ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ ΜΕ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΦΑΓΗΤΑ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΕΣΟΤΟΠΟΥ ΛΕΣΒΟΥ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΜΕΣΟΤΟΠΟΣ, ΤΚ 81105
ΤΗΛ:	2253096090
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	1998
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	33
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΓΛΥΚΑ ΚΟΥΤΑΛΙΟΥ, ΔΙΚΕΡ, ΓΛΥΚΑ ΤΑΨΙΟΥ, ΑΡΤΟΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ, ΤΡΑΧΑΝΑΣ CATERING

3.4.9. ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΥΡΟΥ «ΤΟ ΚΑΣΤΡΙ»	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΑΓΙΟΥ ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΥ 41 ΑΝΩ ΣΥΡΟΣ, ΤΚ 84100
ΤΗΛ:	2281083039, 2281083143
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	2000
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	28
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΓΛΥΚΑ, ΜΑΡΜΕΛΑΔΕΣ, CATERING, ΚΟΥΛΟΥΡΑΚΙΑ, ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ (με σπιτικό φαγητό)

3.4.10. ΚΡΗΤΗ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΑΒΑΛΟΧΩΡΙΟΥ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΓΑΒΑΛΟΧΩΡΙ ΧΑΝΙΩΝ, ΤΚ 73008

ΤΗΛ:	2825022038
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	1992
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	20
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΚΡΗΤΙΚΑ ΦΑΓΗΤΑ (ΕΛΙΕΣ, ΞΙΝΟΧΟΝΤΡΟΣ), ΓΛΥΚΑ ΚΟΥΤΑΛΙΟΥ, ΚΟΠΑΝΕΛΙ, ΚΕΝΤΗΜΑΤΑ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΡΟΥΒΑ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	ΓΕΡΓΕΡΗ, ΔΗΜΟΣ ΡΟΥΒΑ, ΗΡΑΚΛΕΙΟ
ΤΗΛ:	2894041600
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ:	2001
ΕΝΕΡΓΑ ΜΕΛΗ:	10
ΠΡΟΪΟΝΤΑ-ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:	ΤΑΒΕΡΝΑ, ΑΡΤΟΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ, ΤΟΥΡΣΙΑ, ΓΛΥΚΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το παρακάτω ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε με σκοπό την έρευνα στους γυναικείους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς της Ελλάδας, στα πλαίσια της πτυχιακής μας εργασίας για το ΑΤΕΙ Κρήτης, του τμήματος Τουριστικών Επιχειρήσεων της σχολής Διοίκησης και Οικονομίας.

Η έρευνα φιλοδοξεί να αναδείξει και να παρουσιάσει τα οφέλη και τα προβλήματα που προκύπτουν από την γυναικεία επιχειρηματική δραστηριότητα στον τομέα του αγροτουρισμού, καθώς και τις συνθήκες που επικρατούν όπως επίσης και τις προτάσεις βελτίωσης της υπάρχουσας κατάστασης.

1. Επωνυμία:.....
2. Διεύθυνση:.....
3. Έτος Ίδρυσης:.....
4. Αριθμός μελών;.....
5. Ποιες είναι οι ηλικίες των μελών σας;
6. Προσφερόμενα-Παραγόμενα Προϊόντα - Υπηρεσίες:
.....
.....
7. Ποιοι ήταν οι λόγοι ίδρυσης του συνεταιρισμού σας;
Κοινωνικοί Οικονομικοί Ατομική καταξίωση
Άλλος
.....
8. Ο συνεταιρισμός λειτουργεί εποχιακά; Ναι Όχι
9. Σε ποιον τομέα αντιμετωπίσατε προβλήματα;
Στην ίδρυση Στην οργάνωση Οικονομικά
Κατά την παραγωγή Στις σχέσεις μελών
Στις σχέσεις των μελών με τις οικογένειες τους
10. Θεωρείτε ότι τα μέλη είναι καταρτισμένα; Ναι Όχι
11. Θα θέλατε να παρακολουθήσετε επιμορφωτικά σεμινάρια;
Ναι Όχι

12. Προβάλλετε τα προσφερόμενα προϊόντα-υπηρεσίες σας; Ναι Όχι
Και αν ναι με ποιους τρόπους;.....
13. Εφαρμόζετε την πιστοποίηση στα προσφερόμενα προϊόντα-υπηρεσίες;
Ναι Όχι
14. Χρηματοδοτείστε; Ναι Όχι
Και αν ναι από πού;.....
15. Πως θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις σας με τους ΟΤΑ (Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης);
Πολύ καλές Καλές Μέτριες Κακές
16. Συνεργάζεστε με άλλους συνεταιρισμούς; Ναι Όχι
17. Ποια η σχέση σας με το Διαδίκτυο;
Πολύ καλή Καλή Μέτρια Κακή
18. Τι πιστεύετε ότι πρέπει να γίνει για να βελτιωθούν οι συνθήκες για την περαιτέρω ανάπτυξη των γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών;
.....
.....
.....
.....
19. Ποια είναι η εκτίμηση σας για το μέλλον;
Πολύ καλή Καλή Μέτρια Κακή

Ευχαριστούμε θερμά για τη συμμετοχή σας.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αβδελίδης, Π. (1978), Ο Συνεταιρισμός στις Συνθήκες του Καπιταλισμού. Θεωρία- Εξέλιξη-Πράξη. Εκδόσεις Gutenberg.
- Αβδελίδης, Π. (1989), Συνεταιριστικά Προβλήματα Β' Έκδοση, Αθήνα: Νέα Σύνορα.
- Αβδελίδης, Π. (1986), Το Αγροτικό Συνεταιριστικό Κίνημα Στην Ελλάδα, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Ανδριώτης, Κ. (2007), Σημειώσεις μαθήματος Ζ' Εξαμήνου «Αγροτουρισμός», ΤΕΙ Κρήτης, Ηράκλειο.
- Ασκέλη, Σ. (2007), Επιχειρήστε... αγροτουριστικά. Πώς να οργανώσετε τη δική σας αγροτουριστική επιχείρηση, 2^η έκδοση. Εκδόσεις: Αγροτουριστική.
- Βενετσανοπούλου, Γ. Μ. (2006), Η κρατική συμβολή στον τουρισμό, Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Αθήνα: Interbooks.
- Δροσοπούλου, Α. Σ. (1989), Αγροτο-τουριστικοί Συνεταιρισμοί. Ελλάδα- Ε.Ο.Κ Νομικό και Κοινωνικό Πλαίσιο Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks.
- Έξαρχος, Γ. και Καραγιάννης, Σ. (2004), Αγροτουρισμός, μοχλός για την ανάπτυξη της υπαίθρου, Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Κρήτης, Θεσσαλονίκη 2004.
- Ινστιτούτο Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών (Ι.Σ.Ε.Μ.) (2003), Συνεταιριστικοί Προβληματισμοί, Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης Α.
- Καμενίδης, Θ. Χ. (2001), Συνεταιρισμοί: Αρχές- Οικονομική- Πολιτική- Ανάπτυξη, Οργάνωση, Νομοθεσία, Β' Έκδοση, Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε.
- Κασιμάτη, Κ. (1995), Η Γυναικεία απασχόληση στον τουριστικό τομέα: διεύρυνση της αγοράς εργασίας και επισήμανση προοπτικών, Αθήνα.
- Κομίλης, Π. (2001), Οικοτουρισμός, η Εναλλακτική Προοπτική Αειφόρου Τουριστικής Ανάπτυξης, Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.
- Μαριάδης, Λ. Σ. (2003), Συνεργατισμός-Συνεταιρισμοί, Ιστορία-Φιλοσοφία- Αποστολή-Η Εναλλακτική Λύση, 4^η Έκδοση, Θεσσαλονίκη.
- Μελέτης, Κ., Τσουραμάνης Χ. (2004), Συνεταιριστική Οικονομία και Νομοθεσία, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Πουλάκου-Ευθυμιάτου, Α. (1996), Στοιχεία Εμπορικού Δίκαιου Γ' Έκδοση. Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα.
- Ρίγγας, Χ. (2003), Σημειώσεις μαθήματος Ε' Εξαμήνου «Αειφορία και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού», ΤΕΙ Κρήτης, ΣΔΟ, Ηράκλειο.

Ρίγγας, Χ. (2005), Συμπληρωματικές σημειώσεις μαθήματος Ε' Εξαμήνου < Τουρισμός Υγείας>, ΤΕΙ Κρήτης, ΣΔΟ, Ηράκλειο.

Σωτηριάδης, Μ., (1995), Συνέδριο 'Τουρισμός και Περιβάλλον στις νησιωτικές περιοχές'. Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος / Τμήματα Ανατολικής Κρήτης, Δυτικής Κρήτης, Ρόδου, Κέρκυρας και ΕΤΕ Κύπρου. Ηράκλειο 17-19/03/1995.

Τσάρτας, Π. (1991), Έρευνα για τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης. Μελέτη ΙΙΙ, Τουρισμός και αγροτική πολυδραστηριότητα, Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

ΚΕΦ.2

Λύτρα, Μ., «Εναλλακτικές μορφές τουρισμού». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.geocities.com/roulalytra/enallakt.htm?20083> στις 03/03/2008.

Ανώνυμος, «Αφιέρωμα-Εναλλακτικές μορφές τουρισμού-σημαντικός αρωγός στην ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.traveldailynews.gr/makeof.asp?central_id=1244&permanent_id=1 στις 03/03/2008.

Λύτρα, Α., «Τουρισμός Περιπέτειας». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.geocities.com/roulalytra/peripet.htm?20083> στις 03/03/2008.

Λύτρα, Α., «Ορεινός Τουρισμός». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.geocities.com/roulalytra/orinos.htm?20083> στις 03/03/2008.

Σγάρτσου, Δ., (2008), «ΕΔΟΑΟ –Λήμνος -Οινοτουρισμός». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.traveldailynews.gr> στις 10/11/2008.

Ανώνυμος, «Τι είναι αγροτουρισμός». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.agrotour.gr/agro/site/AgroTour/t_docpage?sub_nav=WhatIs&doc=/Documents/agrotour/company/whatisrural στις 03/03/2008.

Ανώνυμος, «Αγροτουρισμός». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.gnto.gr/pages.php?pageID=826&langID=1> στις 03/03/2008.

Λύτρα, Α., «Ο Αγροτουρισμός σήμερα». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.geocities.com/roulalytra/agrosime.htm?20083> στις 03/03/2008.

Ανώνυμος, «Οι Δραστηριότητες στον Αγροτουρισμό». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.in.gr/Reviews/article.asp?IngReviewID=993&IngChapterID=47282&IngItemID=1651> στις 03/03/2008.

Ανώνυμος, «Σπουδές στον αγροτουρισμό». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.in.gr/Reviews/chapter.asp?IngReviewID=993&IngChapterID=1051> στις 03/03/2008.

Ανώνυμος, «Το προφίλ του Αγροτουρίστα». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.in.gr/Reviews/article.asp?IngReviewID=993&IngChapterID=47282&IngItemID=1654> στις 03/03/2008.

Ανώνυμος, «Το προφίλ του Αγροτουρίστα». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.agrotoyrismos.wordpress.com> στις 07/11/2008.

Ανώνυμος, «Τι είναι και τι δεν είναι ο Αγροτουρισμός». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.in.gr/Reviews/article.asp?IngReviewID=993&IngChapterID=47282&IngItemID=1650> στις 03/03/2008.

Ανώνυμος, «Γιατί να ασχοληθώ με τον Αγροτουρισμό;». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.in.gr/Reviews/article.asp?IngReviewID=993&IngChapterID=47282&IngItemID=1655> στις 03/03/2008.

Ανώνυμος, «Αγροτουρισμός». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.ypan.gr> στις 10/11/2008.

Πουτέτση, Χ., (2007), «Τουρισμός υπαίθρου = τουρισμός 12 μήνες». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://tovima.dolnet.gr> στις 03/03/2008.)

Ανώνυμος, «Τι είναι ο Αγροτουρισμός. Τι περιλαμβάνει η Ελληνική Προδιαγραφή του ΕΛΟΤ για τον Αγροτουρισμό». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.rethimno.gr-el-toyrism> στις 07/11/2008.

Ανώνυμος, «Πιστοποίηση, γιατί να πιστοποιηθώ;». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.agrotour.gr/agro/site/AgroTour/t_docpage?sub_nav=WhyToCertify&doc/_Documents/agrotour/certification/whycertify στις 03/03/2008.

Ανώνυμος, «Δραστηριότητες. Μελέτες-Προγράμματα». ;». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.agrotour.gr/agro/site/AgroTour/t_section?sub_nav=OurPlan στις 10/11/2008.

Ανώνυμος, «Φορείς Αγροτουρισμού». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.agrotoyrismos.wordpress.com> στις 07/11/2008.

Ανώνυμος, « Πρόγραμμα Leader ». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση www.minagric.gr στις 03/03/2008.

Ανώνυμος, «Πιλοτικό πρόγραμμα 'I-Set' - Νέο πεδίο ανάπτυξης των αγροτουριστικών επιχειρήσεων». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.agrotour.gr/agro/site/AgroTour/t_docpage?doc=/Documents/agrotour/new/cannouncement.2008-01-15.0441336439&sub_nav_στις_03/03/2008.

Κουμέλης, Θ., (2008), «Νέο πεδίο ανάπτυξης των αγροτουριστικών επιχειρήσεων». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.traveldailynews.gr> στις 10/11/2008.

Βαρβαρέσος, Σ. και Σωτηριάδης, Μ. (2002), 'Σχεδιασμός Ανάπτυξης Αγροτουριστικών Δραστηριοτήτων στα πλαίσια της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader Plus', ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2008 από την ηλεκτρονική διεύθυνση www.sete.gr

ΚΕΦ.3

Γκίνη, Χ., (2004), «Η Ιστορία του Συνεταιριστικού Κινήματος». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://corfuexpert.gr/articles> στις 24/11/2008.

Χουρμουζιάδης, Κ., (2005), «Το Συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα. Μπροστά στη μεγάλη πρόκληση». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση www.openitnow.blogspot.com/2005/01/blog_post_14.html στις 11/11/2008.

Δημάκης, Ι., «Η ανασυγκρότηση του αγροτουριστικού κινήματος στο νομό Καρδίτσας». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.1169.syzefxis.gov.gr/syn/3/DHMAKHS.ppt> στις 11/11/2008.

Ανώνυμος, «Εισαγωγή στους συνεταιρισμούς». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://sporos.org/node/15> στις 25/11/2008.

Ανώνυμος, «Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός Πέτρας Λέσβου». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.agrotravel.gr/agro> στις 24/11/2008.

Μαριάδης, Σ., (1998), «Η Κοινή Συντροφιά των Αμπελακίων». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση www.dimitra.gr/rizari/sintr.htm στις 22/11/2008.

Ανώνυμος, «Ο Νέος Νόμος για τις Συνεταιριστικές Οργανώσεις». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.in.gr/Reviews/chapter.asp?IngReviewID=993&IngChapterID=1060> στις 03/03/2008.

Ανώνυμος, «Σύσταση Αγροτικού Συνεταιρισμού (Κεφ.Β', άρθρα 3-4)». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.in.gr/Reviews/article> στις 25/11/2008.

Ανώνυμος, «Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών-Κεντρικές Ενώσεις-Κοινοπραξίες -Συνεταιριστικές Εταιρείες-Πανελλήνια Συνομοσπονδία (Κεφ.Θ' άρθρα 26-33)». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.in.gr/Reviews/article> στις 25/11/2008.

Ανώνυμος, «Γενικές Διατάξεις (Κεφ. Α', άρθρα 1-2). Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.in.gr/Reviews/article> στις 25/11/2008.

Τσουραμάνης, Χρ. (2000), «Συνεταιριστική Νομοθεσία, Διδακτικές Σημειώσεις ΤΕΙ Μεσολογγίου. Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://geocities.com/sinergatismos/sintagma-nomotesia> στις 25/11/2008.

Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών, «Συνεταιρισμοί και Νομικό Πλαίσιο». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.dsnet.gr/1024x768.htm> από δικηγορικό γραφείο στις 25/11/2008.

Ανώνυμος, «Αλέξανδρος Μπαλατζής- Ο πρωτοπόρος του Συνεταιριστικού Κινήματος». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.e-shop.gr/default.phtml> στις 25/11/2008.

Ανώνυμος, «Ιστορική Αναδρομή ΠΑΣΕΓΕΣ». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.paseges.gr/portal/homePage.jsf> στις 25/11/2008.

Ανώνυμος, «ΠΑΣΕΓΕΣ. Γυναικείοι Αγροτουριστικοί και Βιοτεχνικοί Συνεταιρισμοί». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.paseges2.gr/female.htm> στις 03/03/2008.

Ανώνυμος, «Γυναικείοι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση www.minagric.gr/greek στις 24/11/2008.

ΚΕΦ.4

Κουλοπούλου, Θ., (2005), «Αγρότες και Αγρότισσες στην ελληνική κοινωνία». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://2gym-chaid.att.sch.gr/agro2htm> στις 04/03/2009.

Χειμαριώτης, Κ., «Η απασχόληση και η επιχειρηματικότητα των γυναικών της υπαίθρου». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.bep.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=979&Itemid=192 στις 04/03/2009.

Ανώνυμος, (2008), «15 Οκτωβρίου: Παγκόσμια Ημέρα Αγρότισσας – Επιστολές. Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.agonaskritis.gr/2008/10/15/4987> στις 04/03/2009.

Ρεγκούζας, Ομιλία στην Ημερίδα της Σ.Ε.Υ.Υ.Ο του Β.Ε.Θ και του συνδέσμου Αρίστη με θέμα «Η γυναικεία επιχειρηματικότητα ως παράγοντας οικονομικής ανάπτυξης και απασχόλησης». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.regouzas.gr/members/docs//97i3.doc> στις 04/03/2009.

Ανώνυμος, «Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.eommex.gr/greek/index.htm> στις 04/03/2009.

Ανώνυμος, «Τι είναι Equal». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.equal-greece.gr/mainlinks.asp?aa=1> στις 04/03/2009.

Ανώνυμος, «ΕΠΕΑΕΚ Με μία ματιά». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.epeaek.gr/epeaek/el/a_1.html στις 04/03/2009.

Ανώνυμος, «Δράσεις ΕΠΕΑΕΚ». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.isotita.gr/index.php/docs/c27> στις 04/03/2009

Ανώνυμος, «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις υπέρ των γυναικών Μέτρο 5.3». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.isotita.gr/index.php/docs/c26> στις 04/03/2009.

Ανώνυμος, «Δράσεις Equal». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.isotita.gr/index.php/docs/c28> στις 04/03/2009.

Ανώνυμος, «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα'». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.eommex.gr/greek/programs/women_epix/d_circle/women_project.asp στις 04/03/2009.

Κολώνας, Χ., «Επιχειρώ 2009: Η νεανική και γυναικεία επιχειρηματικότητα στο προσκήνιο». Ανακτήθηκε από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=12334&subid=2&tag=9464&pubid=9885105> στις 04/03/2009.